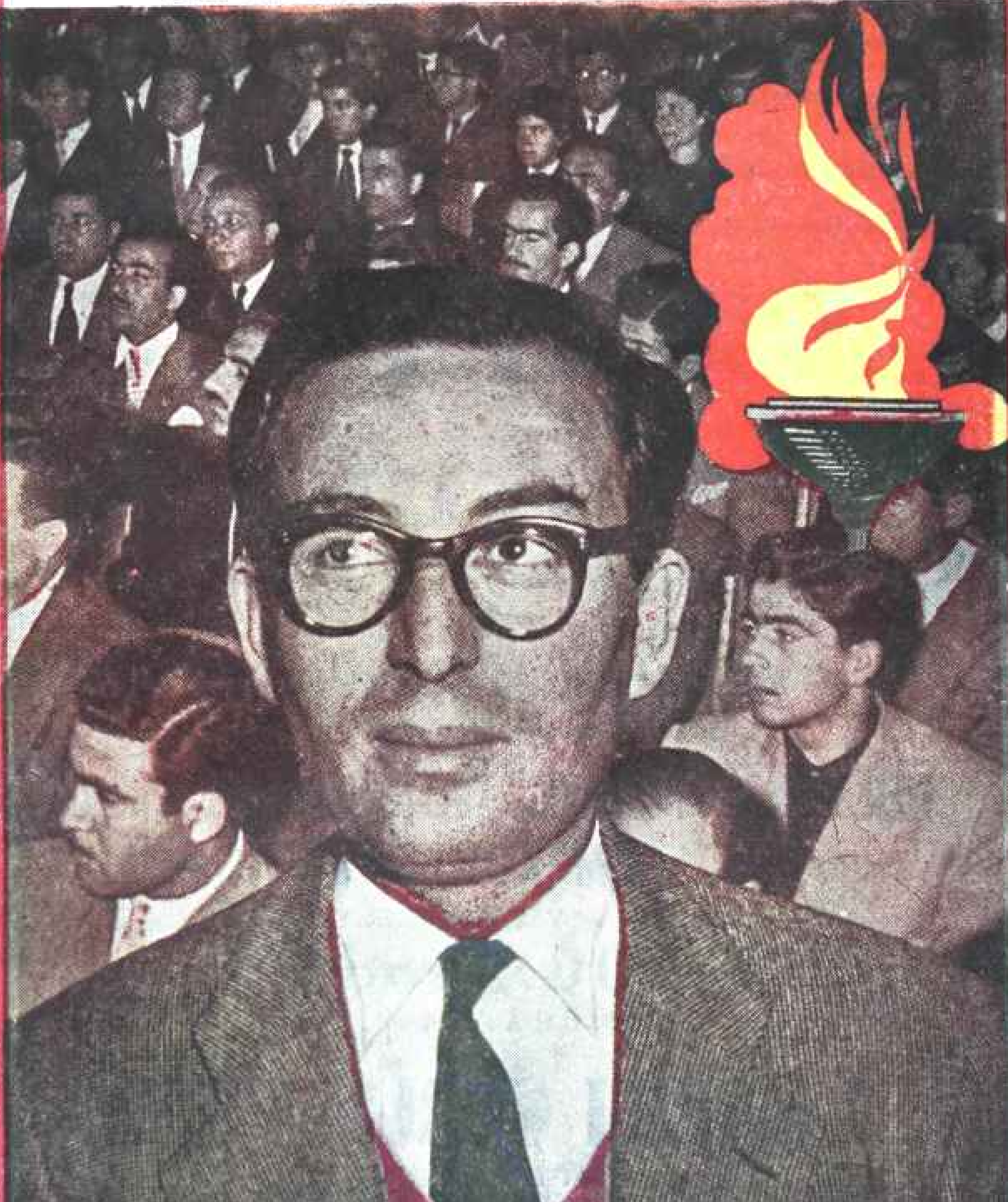
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı : 60 Kr

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3, Cilt: VIII, Sayı: 133

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3, Daire: 7
P.K. *582 — Ankara*
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ûl Müdür:
Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :
Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	:	6 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:	12 lira
1 senelik	(52 nüsha)	:	24 lira

*

İlân Şartları :
3 renkli arka kapak (Tam Sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 22.11.1956

Kapak resmimiz :

Prof. T. Feyzioğlu

Bir mesleğin şerefi

Kendi Aramızda

Bu haftadan itibaren "Kendi Aramızda" sütununu tamamiyle okuyucularımıza ayırmış bulunuyoruz. Bundan böyle burada muntazaman okuyucularımızın her mevzudaki fikirlerini bulacaksınız. Aydınlık bir umumi efkar, kanaatlerini söyleyen insanlardan teşekkül eder. Bu bakımdan "Kendi Aramızda" sütununda haftanın hadiseleri hakkında umumi efkârımızın hiç olmazsa bir kısmıma ne düşündüğünü görebilmek kabil olacaktır.

Mecmua hakkında

AKİS'in 129 uncu sayısındaki "Kime Şikâyet Edelim" başlıklı yazı acaba bir yılgınlığın ifadesi mi? "Hakkımızda yeni bir dâva daha açılmasını arzu etmediğimizden boyun erdik" sözü doğrusu beni çok üzdü. Yoksa AKİS, artık aksettiremez hata mi geldi?

A. Özbayrak - Samsun

Okuyucularının çoğu aydınlar ve Üniversiteliler olan AKİS'te Kültür ve Üniversite bahislerinden hemen hemen hiç bahsedilmemesinin sebebi nedir? Yoksa AKİS. Üniversiteden *söz* açınca "dertsiz" başına dert açacağını mı zannediyor?

B. Serpin - İstanbul

Uzun zamandanberi AKİS'te Radyo sayfasına raslayamamak, beni çok üzüyor. Çok kimsenin yegâne eğlence vasıtası olan radyodan, gene çok kimse tarafından okunan AKİS'te bahsedilmemesinin bilmediğimiz, hususi bir sebebi mi var, yoksa?

R. Şenerten - Ankara

AKİS'i uzun zamandan beri ve zevkle okumaktayım. Siyasi haberlerin yanıbaşında Tıb sayfanızda veterinerliğe ve bakteriyolojiye, Fen sayfanızda da yeni faydalı icatlara yer verilmesi beni son derece sevindirecektir.

C. Pekdemir - Erzurum

AKİS'in üslûbunu beğeniyorum. Bir de yazarlarınız arazında müşterek bir imlâ hususiyetinin tesbit edilerek bütün yazıların aynı kaidelere uyarak kaleme alınmasını temin etseniz daha iyi olmaz mı ? Aynı kelimelerin muhtelif yazılarda muhtelif yazılış şekillerini görüyorum. Hele su "kitle" kelimesini "kütle" yazmanız yok mu ya! Lütfen bir lûgat kitabına müracaat.

Aydın Selâmi - Ankara

Politikacılar hakkında

İnönü'ye çatma modasının AKİS'in okuyucu mektupları sütununa yazanlar arasında da revaçta bulunduğunu esefle müşahede ediyorum. Aklı selim sahibi gençlik hakikatin ne olduğunu bilmektedir. Süleyman Çiğdem gibi düşünenler sonunda muhakkak hüsrana uğrayacaklardır.

E. Uysal - Bursa

Basın hakkında

Gazetelerimizin ve gazetecilerin durumu cidden yürekler acısı. Şayet bir kanun çıkarılsa ve "Gazeteciler mahkûmiyetlerini modern hapishanelerde çekecekler" diye bir madde ilâve edilse, eminim ki kelepçeli elleriyle bu "lûtfu" alkışlıyanlar çıkacaktır.

Orhan Polat - İstanbul

Olaylar hakkında

Sizleri dikkatle okurum. Atatürkçü ve milliyetçilerden ziyade, partizanların satırları sütunu dolduruyor. Bırakın böyle yazıları. Bakın neler oluyor:

Bu seneki Cumhuriyet bayramında bir İlçede altıokların indirildiğini işittim. Ayal ilçede ölüm yıldönümünde törene izin verilmediğini ve yine bir kongrede istiklâl marsının çalınmasına izin verilmediğini gazetelerde okudum.

Sizlerden soruyorum: Altıok Atatürkün bu millete miras bıraktığı altı yol değil mi? Milli mücadele zamanında bu milletin milli ruhuna tercüman olan İstiklâl marşı büyük şair Mehmet Akifin eseri ve B.M.M. nin kabul ettiği mars değil mi? Altıok indirilmek için değil, nesilden nesile medeni âlemi aşarak köklere yükselmek için miras bırakılmadı mı? İstiklâl marşı söylenmemek için değil, semayı delecek kadar haykırmak için değil mi?

Biza Eren - Manisa

İngiltere'de ölüm cezasının kaldırılması meselesi, belki İngiltere halkı için Süveyş meselesinden daha mühim olabilir. 130 uncu sayınızda Süveyş'e dair hiç bir haber yok. Paristeki İstihbarat Servisinizi Mısıra göndermeyi düşünüyor musunuz? Öyle ya. Paris'te pek mühim olaylar yok artık.

Mehmet Yücel - Bingöl

İmar hakkında

Bir ay evveline kadar yurt dışındaydım. Bu vesileyle sıkıntıya girilmeden nasıl kalkınıldığını gördüm. Bu sırada memleketimde olup bitenleri öğrenmek için AKİS okudum. Geldiğimde imar faaliyetine dair biribirinden "parlak" fikirlerin en isabetsiz olanlarının tatbik edildiğini gördüm. İstanbulu seven herkes, imar hareketlerini benimser ama Aksarayı gören bir kimse de oradaki çınarların kesilmesine sebep olanları kolay kolay affedemez.

F. Orhan - Beşiktaş

Millet

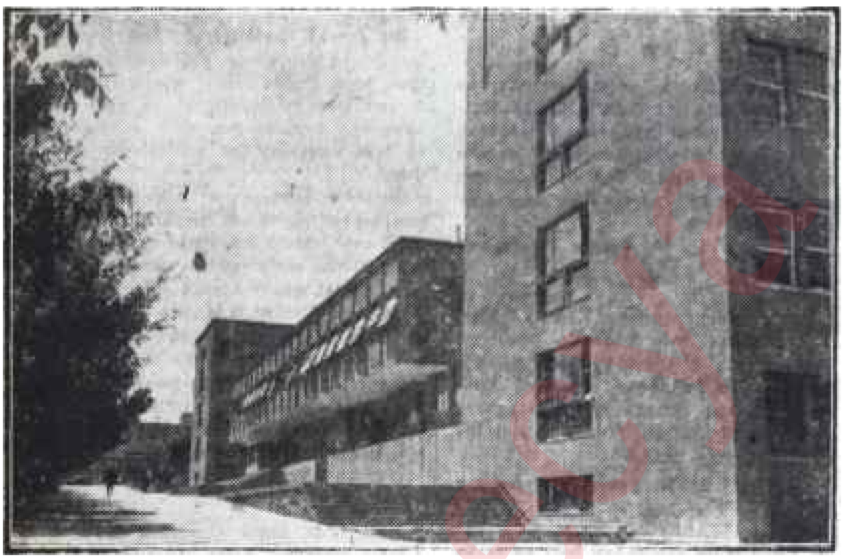
Yeni tehlikeler

Bu haftanın başında Ankarada, Yedek Subay Okulunda tertiplenen bir merasimde Millî Savunma Bakan Vekili Şem'i Ergin konuşuyor ve diyordu ki:

"— Dünya buhranının bugünkü merkezi orta Doğudur. Bu bölgede kendisine has vakur hali ile Türk Ordusu bir istikrar unsuru ve güven kaynağıdır".

Hakikaten Orta Doğudaki vaziyet Türkiyeyi son derece alâkalandıran bir mahiyet almışta. Endişe veren memleket, Suriyeydi. Uzun- bir hudutla ayrıldığımız güney komşumuzun, yavaş yavaş bir rus üssü haline girdiğini görmemezlikten gelemezdik, Suriyenin Arap Devlet Başkanları arasında Beyrutta yapılan toplantıda son derece müfrit bir tavır takınmış olduğu ve Moskovayla daha sıkı işbirliği yapılmasını istediğinle haber alınmıştı. Batımızdan ve kuzeyimizden sonra güneyimizde de rus silâhlarının mevcudiyetini bilmek bizi teyakkuza sevkediyordu. Büyük şehirlerimizde görünmeye başlayan uçaksavar topları halk tarafından bu teyakkuzun delilleri sayılıyordu. Bilhassa İstanbulda ve Ankarada bu toplar bir alâka mevzuu teşkil ediyordu. Bir kaç güne kadar da, İzmir dahil, üç büyük şehrimizde pasif korunma eğitimi başlayacaktı. Bundan başka akar yakıt satışlarının tahdide tabi tutulması ve böylece "karne usulü"nün resmen kabul edilmesi de durumda bir anormallik olduğu hissini uyandırmaktan geri kalmıyordu.

Hükümetin, doğu komşularımız İran ve Irakı Bağdat Paktı içinde muhafazaya gayret ettiği anlaşılıyordu. Başbakan Adnan Menderesin anî olarak Bağdata gitmesi bu gayretlerle alâkalıydı. Orta Doğuya rus gönüllülerinin gönderilmesi meselesinin de Ankarada titizlikle takip edildiği muhakkaktı. Bilhassa bu gönüllülerin hangi yoldan sevkedilebilecekleri hususu bizi yakından alâkadar ediyordu. Bazı rus uçaklarının doğu topraklarımız üzerinden ve çok yüksek irtifada uçmuş olmaları ihtimali yabancı merkezlerde bahis mevzuu edilmişti. Her şey gösteriyordu ki hudutlarımızın hemen berisinde endişe verici karışıklıklar hüküm sürüyordu. İçerde ise; hükümetin bu defa bizi ateşten masun tutmak için çok temkinli davranmak niyetinde olduğu sezilmekle beraber, hadiselerin selâhiyetli ağızlar tarafından millete izah edilmemesi ciddi bir teşhisi imkânsız kılıyordu. Halbuki D.P. iktidarını şu anda iki büyük vazife bekliyordu.

Başbakanlık ve Dış İşleri Bakanlığı binası

Sırça olmayan köşk

Bunların birincisi hadiselerin Ankaradan nasıl göründüğünün bildirilmişiydi. Bahis mevzuu olan, gizli görüşmelerin açıklanması, istikbale ait niyetlerimizin ifadesi, hazırlıklarımızın ifşası değildi. Bunlar elbette ki, klâsik manasıyla "devlet sırları'' idi ve kimse onları sormuyordu. Fakat hükümetimiz Orta Doğudaki ve Orta Avrupadaki durum karşısında ne düşünüyor, hadiseleri hangi Ölçülerle kıymetlendiriyordu? Bunun mutlaka ve mutlaka ortaya konması lâzımdı; hatta çok geç kalınmış, bu vazife yerine getirilmemişti. Dünyada bizden de tehlikeli mevkilerde bulunan memleketlerin hükümetleri -Belgrad hükümeti gibi demokratik olmayan hükümetler- milletlerim tenvir etmişlerdi. İstenilen, hadiselerin resmî bir ağız tarafından tahlilinden ibaretti. Bunun süratle yapılması şarttı.

İkinci vazife, dış politikada milli birliğin temini çarelerini aramaktı. Türkiyede şartların, İkinci Dünya Harbinin başındaki şartlar olduğunu sananlar fena halde aldanmaktadırlar. O tarihte arkamızda uzun bir "tek parti devri" vardı. Bugün ise geriye baktığımızda, zaman zaman aksamın olmasına rağmen, on bir yıllık bir "çok partili devir" buluyoruz. Demokratik usullerin kıymeti anlaşılmıştır ve bu usullerden; başka usullerle basarı sağlamaya çalışmak muvakkaten "oluyor" hissini uyandırsa da hadiseler şahittir ki aslında olmamaktadır. Bu bakımdan millî birliğin yolu Muhalefeti illâ İktidarın dış politikasını kayıtsız, şartsız ve münakaşasız desteklemeğe zorlamak değildir. Milli birliğin yolu hâlâ Çankayadan geçmektedir. Mecliste 'temsil edilen partilerin liderlerinin Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanması ve dış meselelerin o toplantıda bütün açıklığıyla görüşülmesi şu anda türk milletinin en kuvvetli ve en halis arzusudur. Bu, memlekete, son derece muhtacı olduğumuz huzuru getirecektir.

Hemen herkes bilmektedir ki bu neviden hadiselerle 1947 -1950 yılları arasında karşılaşmış bulunsaydık tutulacak yol o olurdu. Demokratik relimin icap ettirdiği de zaten bundan başka bir şey değildir.

Hür.P.

İlk ses

Geçen haftanın sonunda bir gün Dış İşleri Bakan Vekili Ethem Menderesin, elinde bir zarf olduğu halde Türkiye Büyük Millet Meclisinin salonuna girdiği görüldü. Saat üçü sadece yirmi geçiyordu. Ama bakan vekili gene de geç kalmıştı. Kendi sile alâkalı "Başkanlık sunuşu" görüşülüp "bakanın bulunmaması sebebiyle" bir oturum sonraya bırakılmıştı. "Başkanlık sunuşu" Hür. P. Meclis Grubu adına Başkan - Vekili Feridun Erginin Meclis Başkanlığına yaptığı bir teklifti. Hür. P. Hükümetin dış hadiseler mevzuunda izahat vermesini istiyordu. Talep son derece yumuşak edalıydı. Hükümeti, zamanı seçmekte serbest bıraktığı gibi bu zaman geldiğinde Meclisin yapacağı toplantının kapalı olabileceğini de derpiş ediyordu. Fakat Hür. P. nin istediği, izahattan sonra bir müzakerenin acılmasıydı.

O gün hemen herkes, bu izahatın verileceği ve bu müzakerenin açılacağı ümidiyle Meclise gelmişti. Büyük kapının önünde Cumhurbaşkanlığına ait lâcivert Cadillac'ın bulunması ve teçeye Cumhurbaşkanlığı bayrağının çekilmiş olması bu ümidi kuvvetlendiriyordu. Muhalefet partileri hazırlıklarını bile yapmışlardı. Hür. P. grubu sözcü olarak Feridun Ergini tayin etmişti. C.H.P. den ise İsmet İnönü ko-

nuşacaktı. Ümidin doğmasına sebep, Hür. P. teklifinin gündeme derhal, alınmış olmasıydı. Umumiyetle Başkanlık Divanının Muhalefetten gelen bu neviden teklifleri gündeme almakta fazla istical göstermediği biliniyordu. Halbuki Feridun Ergin'in takriri, işte, verilmesinin hemen akabinde "Başkanlık sunuşları" arasına girmiş ti. Bu da gösteriyordu ki hükümet, hakikaten, milleti tenvir etmek lüzumunu hissetmektedir.

Fakat teklifin, alâkalı hükümet sözcüsünün bulunmaması yüzünden bir oturum sonraya bırakılması hayret uyandırmaktan geri kalmadı. Allahtan, biraz sonra Ethem Menderes içeri girdi ve sözlü sorulara geçilmiş bulunduğu halde Feridun Erginin tak ririni cevaplandırmak istediğini bildir di. Başkan Fikri Apaydın kendisini kürsüye davet etti. Bakan vekili elinde tuttuğu zarfın içinden bir kâğıt çıkardı ve yazılı metni okudu. Bunda vaziyetin ehemmiyeti belirtiliyor, hükümetin dikkatli davrandığı bildiriliyor ve izahat verme zamanının gelmediği ileri sürülüyordu. Zaman geldiğinde gerekli açıklamalar yapılacaktı. Muhalefet sıralarında bu söz hayret uyandırdı. Doğrusu istenilirse, beklenilen bu değildi.

Belki de duyulan hayret, şaşkınlığı pek andırdığından usul hakkında konulmak üzere söz alan Hür. P. mensubu iki hatip -Turan Güneş ve Feridun Ergin- davalarım iyi müdafaa edemediler. Feridun Ergin hükümetin takdir hakkına hürmetkâr bulunduklarım söyledi. İstediği, takririnin gündemde kalmasıydı. Zira Ethem Menderes bir izahat vermiş sayılamazdı. Sadece mehil istemişti. Sonra, takrirde müzakere açılması ' teklifi vardı. Bu ise. Meclisin reyine bağlı olmalıydı. Başkan fikri Apaydın buna imkân olmadığını bildirdi. İleri sürdüğüne göre ancak hükümet resen dış politika mevzuunda Meclise izahat verirse Müzakere açılabilir ve Muhalefet gruplarına söz hakkı tanınabilirdi. Eğer izahat bir milletvekilinin talebi üzerine verilmişse hükümetten sonra kimse konuşamazdı. Feridun Ergin İç Tüzükte böyle bir maddenin bulunmadığını söyledi. Başkan bunun teamül olduğunu bildirdi. Yapacak bir şey kalmamıştı.

Hür. P. grubu, ertesi gün gazeteci - leri Menekşe sokaktaki Genel Merkezinde bir basın toplantısına davet etti.

Tuzsuz basın toplantısı

Ertesi gün gazeteciler Menekşe sokakta Feridun Ergini buldular. Feridun Ergin hadise karşısında partisinin görüşünü açıkladı. Kanaatince Mecliste dış politika meseleleri müzakere edilmeliydi. Kanaatince hükümet Muhalefeti dış politikanın gelişmelerinden haberdar etmeliydi.. Kanaatince millet bu mevzularda tenvir olunmalıydı. Sonra?. Sonra başka bir

Feridun Ergin
Nenin sözcüsü ?

şey söylenmedi. Halbuki Menekşe sokağa giden gazetecilerden bir çoğu Hür. P. nin etrafımızda cereyan eden hadiseleri nasıl gördüğünü öğrenmek arzusuyla doluydular.. Hükümetten izahat istenmesi yerindeydi. Ama işte hükümet, bu teklifi reddetmişti. Hür. P. hatipleri buna karşı söyleyeceklerini de Meclis kürsüsünde söylemiş-

Fikri Apaydın
Teamül merakı

lerdi. O halde, ayrı basın toplantısına ne lüzum vardı? Basın toplantısı, Hür. P. fikirlerini söylemece yanaşsaydı bir mana ifade edebilirdi. Bu yapılmadığına göre, ortada yeni bir şey yoktu.

Hür. P. partilerin en alafrangası ol» mak niyetini taşımasına rağmen dış politika meselelerinin tabu addedilme si mevzuundaki köhne telakkiden kendisini kurtaramamıştı. Bir Demok raside bir siyasi partinin, her mesele karşısında olduğu gibi memleket men faatleri halamından takip edilmesi gereken dış politika mevzuunda da fikirlerini söylemesinden tabii bir şey olamazdı. Milletin o günlerde bunu beklediği muhakkaktı. Hür. P. vaziyeti nasıl görüyordu ? Hadiselerin kendi noktai nazarından tahlili neydi ? Parti, bu meseleler üzerinde durmuş muy du ve ne karara varmıştı? Menekşe sokaktaki basın toplantısı ancak bu vadiye girdiği takdirde alâka uyandırabilirdi. Ama, acaba Hür. P. nin müsbet bir görüşü, aldığı vaziyeti var mıydı ki? Buna "yoktu" demek pek yanlış olmazdı. Hakikaten partinin Meclis Grubunda dış politika ele alındığında mutad veçhile herkes bir şeyler sövlemiş. fakat bir neticeye -gene mutad veçhile- varılamamıştı. Hür. P. adını taşıyan Siyasi tümler Akademisinde sayın azalar birbirlerinin görüşlerini tenkid etmişler, hatta bazan birbirlerini de tamamlamışlar ama sonunu getirmemişlerdi. Feridun Ergin Menekşe sokakta gazetecilerin karşısına çıktığında Hür. P. nin mesela Orta Doğu meseleleri, meselâ Orta Avrupa meseleleri karşısında kararlaşmış bir tutumu mevcut değildi. Gerçi gazetecilerden hiç birinin hatırına "Peki Feridun bey. Hür. P. nin görüşü nedir" diye sormak gelmedi. Allahtan da gelmedi, zira Feridun Ergin ihtimal ki, tepki Ethem Menderes gibi bu parlak görüşü umumî efkâra açıklamak için zamanın henüz pek erken olduğunu ileri sürmek zorunda kalacaktı.

Hür. P. umumi efkârı aydınlatmayan hükümetin kusurlu olduğunu ileri sürerken şüphesiz haklıydı. Ama umumi efkâr pek âlâ Hür. P. ne sorabilirdi: Ya siz neden aydınlatmıyorsunuz? Zira Mecliste bu mevzuda bir müzakere açılmasının temini belki Hür. P. için imkânsızdı; ellerinde ekseriyet yoktu. Ama parti adına Meclisin dışında konuşmak, fikir söylemek her zaman inin mümkündü. Tabii, söylenecek bir fikir varsa.. İşte, şüphe uyandıran buydu. Batı demokrasilerinden hiç birinde Muhalefet dış politikayı tabu eddetmiyor, onu dokunulmaz bir mevzu saymıyordu. Bütün icraat gibi o da halkın murakabesi altında cereyan etmeliydi. Metternich devri çok gerimizde kalmıştı. İktidarlar umumi efkârın haklarına ne kadar saygı göstermekle mükellefse, Muhalefetler de aynı vecibeyi ayni nisbette taşıyor-

lardı. Hür. P. partilerin en yenisi olması itibarile bizde perdeyi yırtmak imkânını elinde tutuyordu. Fakat meselenin ortaya getirilmesinden önce titiz bir çalışma yapılmadığından, her şeyimizde olduğu gibi onda da gelişigüzel hakim kılındığından fırsat kaçırılmıştı.

Beterin beteri

Maamafih Hür. P. gene de bir hareket yapmıştı. Bilhassa, daha evvelki bir Grup toplantısından sonra kahraman macar milletine karsı duyduğumuz sempatinin ve hayranlığın açıkça ifade edilmiş olması hepimize düşen bir vazifenin ifasıydı. Dünyanın her tarafında içten gelen hisler gizlenmeyecek şekilde açığa vurulur ken bizim, bu hisleri duyup duymadığımızı dahi belli etmememiz yakışıklı bir hareket sayılamazdı. Ne hükümet, ne öteki Muhalefet partileri hürriyetleri için Ölümü istihkar eden macarlar hakkında bir tek güzel söz söylemeye yanaşmazlarken Hür. P. nin davranışı çok yerinde olmuştu.

Siyasi hayatımızda canlılık, gençlikte dinamizm fikdanından şikâyetçi olanlar evvelâ partilerimizin kendilerinden bekleneni yapıp yapmadıklarını incelemelidirler. Bu canlılığı ve bu dinamizmi 1946 - 1950 Muhalefetinin mükemmel şekilde yaratmış olduğunu hatırlamamaya imkân yoktur. Elbette ki o zaman şartlar başkaydı. Ama bugünkü şartlar içinde herkesin, yapılması kabil olanın azamisini yaptığı iddia edilebilir mi?

Bunun misali ve beterin beteri C.H. P. idi.

C. H. P.

Sanki iktidardalar!.

Bu haftanın başında Dünya gazetesinde, iki satırlık bir küçük havadis çıktı. Havadis Ankarada toplanmakta olan C.H.P. Meclisinin çalışmalarıyla alâkalıydı. Bildirildiğine göre İsmet İnönü dış politika meseleleri üzerinde bir konuşma yapmıştı ve bu konuşma Parti Meclisinin azaları tarafından "hayranlıkla" dinlenmişti. Hadisenin cereyan ettiği gün tetkik olunsaydı, bunun Türkiye Büyük Millet Meclisinde meşhur "Başkanlık sunuşu"nun görüşüldüğü güne tesadüf ettiği, görülürdü. Hakikaten Mecliste konuşmaya hazırlanan İsmet İnönü, kendisine bu fırsat verilmeyince hızını alamamış ve Millet Meclisinde söyleyemediklerini Parti Meclisinde söylemişti. Ama neden Parti Meclisinde? Zira Genel Başkan Parti Meclisinin sayın azalarını hayran bırakacak yerde milleti hayran bıraksaydı hem memleket, hem partisi ve hem de kendisi hesabına çok daha faydalı bir iş görmüş olurdu.

Hakikaten Parti Meclisinin kapalı kapılar arkasında yapılan toplantısında bu defa şeref mevkiini dış politika hadiseleri almıştı. Azalardan bir çoğu konuşmuş, sonra İsmet İnönü o "hayranlık" uyandıran izahatı vermişti. Bu izahat hadiselerin tahlilini ihtiva ediyor, vakalar değerlendiriliyor, bizim politikamızın ne olması gerektiği belirtiliyor ve muhtelif noktalarda hükümetin tutumu tenkid ediliyordu. Buna mukabil İsmet İnönünün, iktidarı kuvvetle desteklediği bir çok sahanın bulunduğu da gözden kaçmıyordu.

İsmet İnönünün Parti Meclisindeki konuşmasından dışarıya bir kaç kırıntı, sadece Cemil Said Barlasın bir başmakalesi ve İlhami Sancarın İzmirde yaptığı bir konuşması vasıtasıyla sızdı. Cemil Said Barlas hükümetin realist olmayan bir "müslüman politikası" takip etmesinden dert yanıyordu. İlhami Sancar ise Orta Doğu vaziyetini anlatıyordu.

Parti Meclisi, çalışmalarının nihayetinde kısa bir tebliğ çıkarmakla yetindi. Tebliğin esası bizzat İsmet İnönü tarafından hazırlanmıştı. Ana mesele, dış politikaydı. C.H.P. evvelâ dış meselelerde Muhalefetin İktidar tarafından tenvir edilmesini istiyordu. Hükümet gerekli malûmatı vermeliydi ki prensip tahlilleri kabil olsun. Bundan başka C.H.P. şu kanaatteydi ki ancak insan haklarına hürmet ediIeresk hür vatandaşlar cemiyeti halinde idare edilen bir milletin müdafaa kudreti en yüksek derecede bulunur. Bu, C.H.P. nin iç politikadaki talep ve tenkidlerinin bugünkü şartlar içinde hülasasıydı. Tebliğ tabii Zafer gazetesinin hücumuna uğradı. İktidar organına göre C.H.P. memleketi müttefiklerine jurnal ediyordu! Ama Zafer'in jurnalcilik ithamı artık meşhur olduğundan kimse aldırmadı. Zaten bu, ihtimal ki iktidarın da görüşü değildi ve bir muharririn gayretinden ibaretti.

C.H.P. Meclisi toplantı halinde
Biraz da biz ölsek

Fazla çekingenlik

Yalnız, C.H.P. hadiseleri nasıl gördüğünü niçin açıklamıyordu? Mesele buydu. Bunun sebebini İse, İsmet

İnönünün ,şahsiyetinde aramak lâzımdı. Galiba C.H.P. Genel Başkanı partisini hâlâ iktidarda sanıyordu ve mesuliyet mevkiindeymiş gibi aşırı dikkatli davranıyordu. Zannediyordu ki bütün dünyanın gözü, kendi dudaklarındadır ve memleketin kaderi onun sözlerine bağlıdır. Sanki Türkiyenin nasıl davranacağını, herkes İsmet İnönünün açıklamalarına bakıp öğrenecektir. Bunun hayal olduğu muhakkaktı. Böyle düşünceler ancak iktidar ileri gelenlerinin hakkıydı ki, onların bile gerekli izahatı vermeleri Muhalefet tarafından talep olunuyordu.

İsmet İnönü bir defa daha gösteriyordu ki bütün devlet adamlığı vasıflarına rağmen, -belki de o yüzden- ideal Muhalefet' lideri olamamıştır ve bir Demokraside Muhalefet liderliği vazifesinin gerektirdiği dinamizmi elde edememiştir. Senelerce devleti muayyen usullerle idare etmiş olmak ve mesuliyet duygusunu fasla geliştirmiş bulunmak İsmet İnönü için yeni mevkiinde handikap oluyordu.

Zira Parti Meclisinde dış hadiseler mevzuunda verdiği izahatın hayranlıkla takip edildiği doğruydu. Hakikaten İsmet İnönü meselelere vukufla temas etmiş, kimsenin düşünmediği tarafları gözler önüne sermiş, muhtelif ihtimalleri ortaya koymuş, çareler zikretmiş, mukayeseler yapmıştı. Ama bunların kapalı kapılar arkasında söylenmesinin memlekete, C. H.P. ye ve İsmet İnönüye zerre kadar faydası yoktu. Milletin bütün dikkatinin dış hadiseler üzerinde toplandığım görmemek imkânsızdı. İsmet İnönü çapında bir şahsiyetin vereceği izahat ise, merakla bekleniyordu. Zira İsmet İnönünün dış politika üzerinde Türkiyenin 1 numaralı adamı olduğuna herkes inanmış bulunuyordu. Eski Devlet başkanının iç politikası, haklı olarak, en sert tenkidlere maruz bırakılmıştı. Ama en koyu muhalifleri bile dış politikasındaki basirete toz konduramamışlardı. İkinci Dünya Harbinin dağlara çıkan dalgaları arasından Türkiye teknesini burun kanatmaksızın selâmete çıkarmış olması hiç kimse tarafından unutulmamıştı. Şimdi, yeni hadiselerin millete izahını, tahlilini yapması, fikirlerini söylemesi muazzam bir prestij sağlardı.

İlhami Sancar
Kırıntılar saçıyor

İsmet İnönü meselelerin üzerine eğilmemiş bulunsaydı, susmasını anlamak kabildi. Ama konuşursa dünya çapında bir hadise olacakmış hayali içinde bulunduğundan bir Muhalefet lideri olarak millete karşı vazifelerini yapmaması elbette ki büyük bir kusurdu, Muhalefet liderlerinin meziyeti aşırı basiretten, ihtiyattan ziyade ölçülü bir dinamizmdi.

JURNAL

İktidar, Muhalefetten şikâyetçi. Muhalefet İktidarı dışarıya jurnal ediyormuş. Ne diyor muş? Dış politika hakkında tenvir edilmiyoruz diyormuş.

Böyle Muhalefetlere karşı, demokrasilerde çok tesirli bir tedbir vardır. İktidar da onları içerive jurnal eder. Der ki, biz Muhalefeti dış politika hakkında en geniş şekilde tenvir ettiğimiz halde bakın onlar bize iftira ediyorlar.

Ne kadar kolay değil mi? Hodri meydan!

İsmet İnönü, pek âlâ Churchill'den ibret alabilirdi.

Gezmeyen adam

İsmet İnönü, başkent politikacılığından da kendisini kurtaramamıştı. Elbette ki bir parti Genel Başkanının çok zaman masa başında çalışması lâzımdı. Ama bu demek değildi ki kendi seçim bölgesine dahi uğramasın! İsmet İnönü sadece Churchill'den değil, Muhalefet lideri olarak Celâl Bayardan da ibret alabilirdi.. Dört, beş senelik D.P. Muhalefeti boyunca D.P. Genel Başkanı yurt içinde dolaşmadık yer bırakmamıştı. Kütlelerin dinamizmi, canlılığı bu dolaşmaların neticesiydi. Bugünkü kütlelerin cansızlığı da dolaşmamanın eseriydi. Arada sırada söylenen bir nutuk, Mecliste yapılan, bir müdahale.. Bunlara hiç kimsenin itirazı yoktu. Ama İsmet İnönü niçin il kongrelerine gidin partisinin, meselâ dış politika, meselâ köy politikası, meselâ iktisadi politika hakkındaki

İsmet İnönü
Fikri var, dili yok

fikirlerini vüzuhla izah etmez? Bunun sebebi, uzun yılların geliştirdiği siyasi şahsiyetidir.

Halbuki artık İsmet İnönünün, kütleleri cezbetmesi lâzımdı. Partileri iktidara, sadece karşı partilerin hatasının getirmesini beklemek doğru değildi. Muhalefetin de fırsatlardan istifade etmesi, kendisini göstermesi, kıymetini takdir ettirmesi lâzımdı. İşte, dış politika meselelerinin anide aldığı ehemmiyet böyle bir imkânı C.H.P. nin tam ayağı dibine getirmişti. İsmet İnönü bir il kongresine gitmeli ve Parti Meclisinin kapalı kapıları arkasında söylediklerini orada tekrarlamalıydı. Bakıma, sözleri yurt içinde, millet Üzerinde ne kadar derin tesirler bırakır ve nasıl prestij sağlardı. Hem böyle bir hareket iktidarı da kendi görüşünü açıklamak mevkiinde bırakırdı. Demokrasilerde İktidarları Muhalefetlerin hareket tarzı zorlamaz mı? Umumi efkârın tazyikini Muhalefetlerden banka kim organize edebilir? Ama bunun için can lılık birinci şarttır.

Bu elbette ki demek değildi ki dış meseleler hakkında gelişi güzel lâflar söylensin. Hatta bu, İktidarı tenkid için vesile bile teşkil etmemelidir. Zira türk milleti dış tehlikeler karsısında ayırıcı, hükümeti destekleyecek yerde onun işini güçleştirici gayretlerden hiç bir zaman hoşlanmamıştır. Onun istediği meselelerin kendinine izahından ibarettir. İsmet İnönü de Parti Meclisinde bunu yapmıştı ve umumi efkârın önünde bunu yapmakla mükellefti.

Merak etmesine lüzum yoktu; böyle davrandığı, görüşünü izah ettiği

için bütün dünya politikası bir anda altüst olmazdı.

Beliren cereyan

Bu hafta içinde, dış politikayla alâkalı olarak Muhalefet saflarında yeni bir cereyan baş gösterdi. Hiç olmazsa bu meseleler karşısında Muhalefetin görüşünü tevhid etmek! Bunun gösterişli müzakerelerle elde edilmesi bahis mevzuu değildi. Fakat Muhalefet partilerinin selâhiyetli temsilcilerinin gürültüsüz patırdısız bir araya gelmesi ve dış meseleleri kendi aralarında görüşmeleri faydacı bulunuyordu. Böyle bir temayürhem Hür. P.nde ve hem de C.H. P. de mevcuttu. C.M.P., yeniden ikinci plâna düştüğünden ve pasif kaldığından onun ne istediği bilinmiyordu. Zaten dış politika mevzuunda C.M.P de mütehassis olup olmadığı bile meçhuldü. Bu vadide C.M.P. şimdiye kadar bir varlık göstermiş değildi.

Makat C.H.P. ve Hür. P.. için mesele başkaydı. Her iki. partide de memlekete görüşlerile emniyet telkin edecek kuvvetli şahsiyetler vardı. Bunların dış politika gibi "millî" vasfım taşımasında büyük ehemmiyet olan bir mevzuda görüş birliğine varmaları elbette ki İktidarın hareket tarzı Üzerinde de tesir yapmaktan geri kalmazdı. Gerek C.H.P. ve gerekse Hür. P. İktidarın kendilerini dış politika gelişmelerinden haberdar etmemesi şikâyetini ileri sürmüştü. Bu demekti ki iki parti de -tabii C.M.P. ile beraber, millî bir dış politikanın tesbiti için İktidarla görüşmeye hazırdırlar ve bekledikleri bir davetten ibarettir. Ancak İktidara hakim olan zihniyet karşısında böyle bir davetin gelmesi ihtimali kuvvetli değildi. Ne var ki Muhalefetin iç kırgınlıkları dış tehlike karşısında unutmaya, ön plândan kaldırmaya hazır bir vaziyet alması millet nazarında sempati toplayan bir haldi. Me sele türk milletinin psikolojisini bilmekteydi. Türk milleti belki hislerini gürültülü şekilde ifade etmek âdetine sahip değildi ama, her harekete içinden bir not vermekte son derece ustaydı. Muhalefetin temasa müsait vasiyet alması, hatta iktidardan kendisinin tenvir edilmesini istemesi, dış politikada ona yardım etmeye hazır olduğunu göstermesi iyi bir notu hakettiği gibi huzursuzluk sebeplerinin teşhisini de kolaylaştıracak mahiyetteydi.

Adalet

Yetkin'in zaferi

Bu haftanın başında pazartesi günü, Büyük Millet Meclisinde hararetli bir münakaşa devam ederken D.P. ye mensup iki milletvekilinin salonu terkettikleri görüldü. Milletvekillerinin ikisi de hukukçuydu ve ikisi de çok yüksek bir kaza organında vazife almışlardı. Birincisi Danıştay eski Başkanı Hazım Türegün, öteki Danıştay eski daire başkanlarından İhsan Aktüreldi. İki arkadaş Meclisin sol tarafında -iktidar sıraları- duvarın dibinde oturuyorlardı. Görüşülen bir sözlü soruydu. Adalet Bakam Hüseyin Avni Göktürk Basın Kanunu tadil edildikten sonra teşkilâtına bir tamim göndermiş ve bu kanunun nasıl tatbik olunacağı hususunda talimat vermişti. Tamimi C.H.P. Grup Başkan; Vekili Nüvit Yetkin ele geçirmişti ve Adalet Bakanından izahat istiyordu. Profesör bakan suale cevap vermiş, onu Nüvit Yetkinin tenkitleri takip etmişti. Şimdi Hüseyin Avni Göktürk yeniden kürsüye çıkmıştı. O kürsüye çıkınca, Hazım Türegün ve İhsan Aktürel, D.P. grubunun bu iki kıymetli hukukçusu salondan ayrıldılar. Adalet Bakanının görüşünü tasvip etmedikleri muhakkaktı. Zaten bu his, D.P. grubu içinde sadece onların hissinden ibaret değildi. Nitekim Profesör bakanın sözleri karşısında "bravo" diye bağıran bir tek milletvekili Murad Âli Ülgen oldu. Yükselen bir kaç alkış sesi de, Ön sıralanıl tanınmış simalarından geldi. Buna mukabil Nüvit Yetkini bütün muhalefet cephesi hararetle alkışladı. Hakikaten o gün C.H.P. başkan vekili Adalet Bakam üzerinde bir zafer kazandı.

Nüvit Yetkin
Galip

Hüseyin Avni Göktürk
Mağlûp

Tamim oldukça uzundu. Müsteşar Hadi Tan tarafından paraf edilmiş, Bakan Hüseyin Avni. Göktürk tarafından imzalanmıştı. Tamimin mahiyeti suali soranla cevabı verenin konuşmaları sonunda tamamile ortaya çıktı. Evvelâ bakan böyle bir tamimin mevcudiyetini kabul etti. Basın Kanunu değiştirildikten sonra yeni esaslar bu suretle hakimlere izah olunmuştu. Hem bunda şaşılacak ne vardı? "Bir icra vekilinin vekâletini alâkadar eden kanunların tatbik sureti hakkında ve tenviri mahiyette kendi teşkilâtına tamimler yapması" son derece tabiiydi. Bakan, "muhalefetin bir takım siyasi endişeler izhar ederek suale mevzu ittihaz ettikleri tamimin hakimler üzerinde bir tesir vasıtası olduğunu ima etmesinde" isabet görmüyordu. Bu söz üzerine Muhalefet saflarından sesler yükseldi:

"— İma değil.. İma değil.."

Kürsüye, bakanı takiben Nüvit Yetkin geldi ve Meclisteki konuşmalarının en güzellerinden birini yaptı. Muhalifi muvafıkı bütün milletvekilleri Nüvit Yetkini alâkayla dinliyorlardı.

Bir tamimin mahiyeti

Nüvit Yetkin sözlerine şöyle başladı:

"— Sayın Adalet Bakanı tamimi teyit ettikten sonra bunun her bakanlığın yaptığı neviden bir tamim olduğunu söylüyor. Bir hukuk profesörü olarak unutmaması lâzımdır ki, tamimi yapan bakanlık. Adalet Bakanlığıdır. Tamim ise türk milleti adına adalet tevziile vazifelendirilmiş olan kaza organlarına yapılmak tadır. Kaza organına Adalet Bakanının tamim yapmaya ve bu fonksiyonunu ne yolda, ne şekilde icra edeceği hususunda emir Isdarına hakkı yoktur arkadaşlarım"

C.H.P. Meclis Grubu Başkan Vekili Adalet Bakanının kanunu tefsir ettiği şeklindeki izahını da kabul etmedi. Kanunu ancak Meclis ve hakim yorumlayabilirdi. Hakimin yo-

rumlamasının murakabesi ise bakanın değil. Temyizin isiydi. Bakan ne karışıyordu? Üstelik tamim, tefsirden çok ileri gidiyor ve bir takım hükümler koymak suretile hakimin kaza fonksiyonunu ifa etmesine müdahale de bulunuyordu. Meselâ şunu su suretle anlayacaksın, bunu böyle yapacaksın, ehli hibreye gitmeyeceksin deitiliyordu ve tamim bir tehditle bitiriliyordu: "Bu tamime aykırı hareket edenler hakkında gereken kanuni muameleye derhal tevessül edileceğinin Cumhuriyet Savcılıklarına ve hakimlere tebliği ehemmiyetle ve tamimen rica olunur". Nüvit Yetkin şöyle devam etti:

"— Bundan anlaşılıyor ki hakimler üzerinde sadece onların şahıslarım hedef tutan emekliye sevk, terfilerini geciktirmek, nakil gibi temiantlarını zedeleyen hükümler kâfi gelmemektedir. Kaza fonksiyonuna müdahale etmek, ona emirler gönder mek, zamire uygun tarzda karar vermeğe şevketmek için gayret sarfetmek usulleri de artık tatbik, bunun aksine hareket edenlere cezalar verileceği pervasızca ilân olunmaktadır".

Nüvit Yetkin tamimi inceden inceye tetkik etti. Adalet Bakam ehlivukufa gitmeyi isabetsiz sayıyordu, sanıkların ibraz edecekleri. Profesör mütalealarının kabulünü men ediyor ve bunların suiniyetle hazırlanan vesikalar olduğunu ileri sürüyordu. Hatip sordu: "Bunu nereden biliyor*'. Osman Bölükbaşının sesi yükseldi: "Kendinden biliyor". Gülüşmeler oldu. Nüvit Yetkin tamimin tahliline devam etti. Tamimle savcıların adli vazifelerine de müdahale olunuyordu. "Savcı"ara gizlilik hususunda, tecziye talebi hususunda tamimler yapıldığını öğreniyoruz. Savcılarımıza bazan polis vazifesi gördürülüyor." dedi. Bakan hakimleri, hatibe göre, politik gayelerinde kullanmaya çalışıyordu. Nüvit Yetkin ilk konuşmasını şöyle bitirdi:

"— Muhterem arkadaşlar, adliyeyi, kaza organını kendi hususi kalemi gibi emirle hareket eder hale getirmeğe çalışan bu Adalet Bakanının tasalludundan adaleti kurtarmanızı, istirham ediyorum".

İkinci cevap, ikinci tenkit

Hüseyin Avni Göktürk umumiyetle ikinci defa konuşmazdı. Ama bu sefer, tekrar kürsüye gelmekten ken disini alamadı. Kanunları Herkes tefsir ederdi. Kendisi niçin tefsir etme sindi? Bu. Nüvit Yetkinin şu mukabelesine yol açtı:.

"— Elbette ki her kısan bir kanundan kendi görüşüne göre mana çıkarabilir. Ama hiç bir insan kaza organına, bu kanunu benim anladığım gibi anlayacaksın diye emir veremez".

Sağ taraf alkıştan yıkılıyordu. Hatip sözlerine devam etti. Böyle emirlerin verildiği memleketlerde bir Hukuk devletinden bahsedilemezdi.

Sağdan gene alkışlar yükseldi. Nüvit Yetkin coşmuştu ve gittikçe daha güzel konuşuyordu. Tamimden yeniden parçalar okudu. Bazı mevkutelerin toplanması hususundaki emri Meclisin gözleri önüne serdi. Tamimde "muhtevası suç teşkil eden bir yazının neşredilmiş olması kasıt unsuru için kâfi görülecektir" deniliyordu. Bu, kasıt unsuru için bir emir değil miydi? Bu doğrudan doğruya icra makamı tarafından adliyeye, hakimin vicdanına, muhakemeyi idare ediş tarzına ve takdir hakkına yapılmış bir baskı, kanunsuz bir emir değil miydi? Nüvit Yetkin devam etti:

"— Muhterem arkadaşlarım, bu gün Adalet Bakanının burada bu tamimi müdafaa ederken söylediklerinden sonra siyasî davaların gizli muhakeme edilmesinin izahı daha kolaylaşıyor.

Arkadaşlar, Anayasanın 58 ci mad desi mahkemelerin aleniyeti esasını vazeder ve sadece usul hükümleri dairesinde gizliliğe cevaz verir. Ceza Usulü Mahkemeleri Kanununda, ise sadece millî asayiş, emniyet ye aile sırlarının mahremiyeti bakımından mahkemelerce gizlilik kararı alınabilir. Bu gün cari olan basın dâvalarının gizliliğini izah etmek mümkün değildir. Zira bunlar esasen suç anasırını neşretmişlerdir. Suç tekevvün etmiştir. Artık bir gizliliği kalmamıştır. Bir müdafaası mı kalıyor? Burada bir hadiseyi misal olsun diye zikretmek istemiyorum ama, bir Poznan iskanı oluyor, istiklâli tam olmayan demirperde gerisi bir memlekette suçluların muhakemesi aleni olarak yapılıyor. Buna mukabil bizde, Isparta'da, adi bir suç işleniyor, bir milletvekilinin adi hakaret sucunun muhakemesi gizli yapılıyor".

Bir küçük hadise

Nüvit Yetkin müteakiben "burada hükümet başkanının Adliyeyi istihfaf ve hakimleri istihkar eden beyanlarını misal olarak zikretmek istemiyorum" dedi. Başkan -İhsan Baç- bu sözün tavzihini istedi. Hatip Başbakan Adnan Menderesin bir kaç beyanını okudu ve sonra sözü tekrar meşhur tamime getirerek dedi ki:

"— Bir hükümet başkanı öyle der ve bir Adalet Bakanı böyle tamimlerle mahkemelerin kararlarına tesir etmeye çalışır, kanunları kendisi gibi anlamayanları ceza . tehdidi altında bırakırsa, o memlekette adalet istiklâlinden ve hakim teminatından değil, hukuk devletinden bahsedilmez".

Nüvit Yetkin alkışlar arasında yer rine oturdu. Başkan, Hüseyin Avni Göktürke baktı. Bakanda bir hareket yoktu. İhsan Baç ilân etti:

"— Sual cevaplandırılmıştır".

D. P.

Eski dostlar

Gecen haftanın sonunda Yeşilköye bir tayyare indi. Hele şu sıralarda Yeşilköye inen tayyarelerin haddi hesabı yoktu ama bu bahis mevzuu olanından çıkan zatın adı Dr. Mükerrem Saroldu. İstanbul Sarolistlerinin şefi Düsseldorf'tan geliyordu ve teşkilâtının kumandasını tekrar ele almak lüzumunu hissetmişti. Zira Köprülü bandırası altında savaşan Ateş-

Şehir gazetesinin resmi

Ne ilham, ne ilham!

Arıbaş hizbiyle mücadele etsin diye bıraktığı muavini Hüsnü Yaman, askeri bakımdan muvaffak olamamıştı. Sarolistler hemen bütün kongrelerde yeniliyorlardı. Hele Adnan Menderesin İstanbul İl Başkanı Orhan Köprülüyü refakatine alıp Eğeye götürmüş olması karşı tarafın prestijini hayli yükseltmişti. Köprülülerle ve onluna yardımcılarıyla uğraşmak için Dr. Sarolun kendi kuv vetlerine bizzat kumanda etmesi lüzumu hasıl olmuştu. Taraftarları aylardan beri eski Devlet Bakanına haber üstüne haber gönderiyorlardı lifte, haberler tesirini göstermişti.

Dr. Sarolun bir müddet gözden kaybolması ve Almanyaya gitmedi bizzat D.P. Genel Başkanının tavsiyesi icabıydı; Eski Devlet Bakanı tayyareden inince dostları tarafından hararetle karşılandı. Adnan Menderes o sırada Park Oteldeydi ve gece Bağdada hareket edecekti. Dr. Sarol doğruca Park Otele gitti ve Genel Başkanı gördü. Adnan Menderes kendisini dostane karşıladı, hatırım sordu. Bu, bir nezaket ziyaretiydi. Dr. Sarol o gece tekrar hava meydanına geldi ve Başbakanı uğurladı. Fotoğrafçılara haber verilmişti. İki eski, dostun gülümser şekilde el sıkışmaları pozu muvaffakiyetle tesbit edildi. Ertesi gün bu resim Şehir gazetesinin birinci sayfasını süslüyordu. Dr. Sarolun Başbakanın yanında görülmesi Sarolistlerin kırılan itibarım tamir edecekti. Böylece Genel Başkanın eski Devlet Bakanını halâ tuttuğu anlatılacak ve Ateş-Arıbaş çiftine karşı mücadele etmenin Genel Başkana hürmetsizlik sayılmayacağı ortaya çıkacaktı. Sarolistlerin organı olan Şehir gazetesi Köprülülerin ismim ağzına almıyordu. Sanki Köprülü hizbi mevcut değildi. Buna mukabil tenkidler ve hücumlar Necmi Ateş ve kardeşi Necati Arıbasa tevcih olunuyordu. Fakat herkes biliyordu ki Dr. Sarolun asıl hedefi Fuad Köprülüydü. Fuad Köprülünün tam olarak vurulduğu gün, Dr. Sarol büyük bir zafer kazanacaktı.

Eski Devlet Bakara İstanbulda derhal temaslara başladı, taraftarlarıyla görüştü ve kendi kendine vaziyetin bir bilançosunu yaptı. İstanbul il kongresine çok zaman kalmamıştı. Kongreyi gecen sene Köprülüler kazanmıştı. Bu sene de onların bir ralebe kazanmaları imkânsız değildi. nar halde İstanbulda çok çalışmak lâzımdı. D.P. teşkilâtının bazı şahıslardan ibaret kalmış olması ve bu şahısların taraftarlarının kongrelerde asıl rolü oynaması hizipcilerin işine geliyordu. Böylece, kati hesaplara girişmek kabil oluyordu. Kimin nerede kaç reyi bulunduğu acıktı ve yanılmaya imkân yoktu. Prof. Köprülü Adnan Menderesin nazarında ciddi bir rakip olarak gösterildi ve Genel Başkana ancak eski ideal arkadaşının candan 'bağlı bulunduğu hissettirildi mi meselenin en güç tarafı başarılmış olacaktı. İşte, Şehir gazetesinde "Tepeden inme!" sütununda "İlham" başlığıyla çıkan fıkranın gayesi buydu. Fıkrada şöyle deniliyordu:

"Eski dost düşman olmaz. Dostluk unutulmaz!.

Et kemikten ayrılmaz, bunu bilmeyen yoktur.

Politikanın icaplarına uymak lazımdır. Bundan daha tabii bir şey olamaz.

Dost inana, dostunun müşkül zamanlarındaki hareketlerine karşı anlayış göstermesi kadar tabii bir şey tasavvur edilemez..

Bu yazıya neden lüzum gördün diye sorarlarda, bu bana bir resmin ilhamıdır diye cevap verir geçerim"

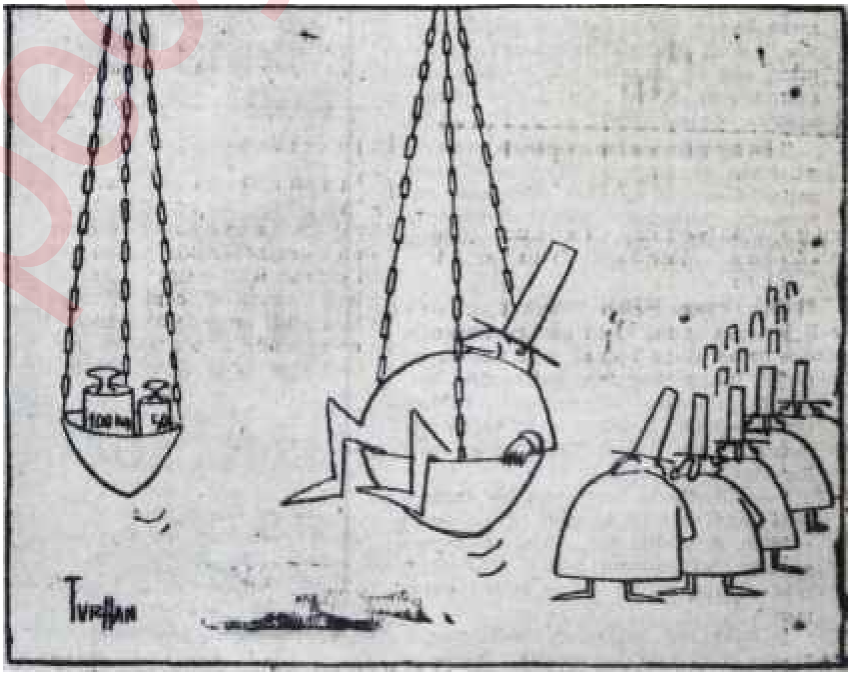
İdeal arkadaşlarını, bir araya getirmenin ilk yolu buydu.

Almanyadan gelen mektup

Eski Devlet Bakanının Almanyadan döndüğü günlerde İstanbul Emniyet Müdürlüğü gazetelerin polis muhabirlerine heyecanlı bir havadis veriyordu. Ahmed Dilek adında bir kendisini. "Avrupadaki türk talebelerinin temsilcisi" diye göstererek muhtelif yerlere mektuplar göndermişti. Mektuplar Münihten postalanmıştı. Ahmed Dilek adındaki zat Adnan Menderes hükümetinin Türkiye için zararlı olduğunu yazıyor ve Atatürkün ölüm yıldönümünde kal kın ayaklanarak Menderesi işbaşından uzaklaştırmasını tavsiye ediyordu! Böyle mektuplar ona buna zaman zaman gelirdi ve ihtimal Avrupadaki komünist teşekküllerin marifetiydi. Ama Ahmed Dileğin mektubunun bir başka hususiyeti vardı. Bunda Adnan Menderes devrildikten sonra yetini "Osmanlı İmparatorluğundan beri memleketin her sıkışık samanında büyük faydaları görülmüş olan Köprülü ailesinden Fuad Köprülünün getirilmesi" tavsiye olunuyordu! İşin içinde iş olduğu muhakkaktı. Üstelik mektuplar - öyle yerlere gönderilmişti ki -Genel Kurmay Başkanına, Kara Kuvvetleri Komutanlığına, Deniz Kuvvetleri Komutanlığına, Hava Kuvvetleri Komutanlığına, talebe cemiyetlerine, talebe teşekküllerine, İstanbul ve Ankara Üniversiteleri rektörlüklerine... ve Akis mecmuasına- bunların derhal alâkalı mercilere verileceği muhakkaktı. Teşebbüs, tamamile suni bir teşebbüs olduğunu daha başından belli ediyordu. Buna rağmen İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından -hayli gecikme ile- gazetelere aksettirilen havadis sütunlar arasında yer aldı. Mektuptan dolayı en ziyade hayret duyanların başında tabii bizzat Fuad. Köprülü geliyordu.

Münihte Ahmed Dilek adında bir talebenin mevcudiyeti pek şüpheliydi. Almanyadaki talebe müfettişi böy le bir şahsın kendi bölgesinde tahsilde bulunduğunu hatırlamıyordu. Alâkalı merciler evvelâ hadiseyle alâkalanmışlardı. Fakat sonradan, bilhassa Fuad Köprülüden böyle heyecanla bahsedilmesi ve mektubun Almanyadan gelmesi başka ihtimalleri düşündürmüştü. Maamafih, alâkalılar meseleye gerekli alâkayı göstermişler, yani vazifelerim yapmışlardı.

Böylece, her halde kaderin cilvesi, Dr. Sarolun Almanyadan dönüşü ile Fuad Köprülüyü Adnan Menderesin yerine oturtmak tavsiyesini ihtiva eden Almanya mahreçli mektubun havadisinin Emniyet Müdürlüğü tarafından gazetelere aksettirilme si hemen hemen aynı güne tesadüf etti.

YENİ YÜZELİLİKLER

T A R İ H

Şahsiyetler

Mr. Hyde'ın sonu

Yaşadığımız günlerin en alâka çeken hadiselerinden biri, geçenlerde Almanyanın güneyinde, Mozart'ın memleketi olan Salzburg civarında, dağlar arasına sıkılmış, küçük bir şehirde cereyan etti. O gün, kanuni müddet zarfında ortaya çıkmayan bir şahsın nüfus kütüğüne "ölmüştür" kaydı düşüldü. Böylece, insanlar arasındaki yerini kaybeden adamın adı Adolf Hitler idi. Adolf Hitler.. Adolf Hitler.. Bu ismin hâlâ milyonlar ve milyonlarca kimsenin kulaklarında akisler ve hafızalarında hâtıralar yaratmaması imkânsızdı. Adolf Hitler.. Adolf Hitler.. Büyülü çanların çıkardıkları ses gibi, Adolf Hitler adının da nesiller ve asırlar boyunca sürecek ihtizazlarla uğuldayacağına şüphe yoktu. Bir nüfus kütüğüne düşürülen "ölmüştür" kaydının derin bir tesir uyandırması bu yüzdendi. O kayıd, Adolf Hitler adını taşıyan şahsın yaşayanlar âleminden artık hukuken silindiğini bildirdiği kadar, dünyayı el'an tehdid eden bir sınıfın da, diktatörlerin de mukadder akibetini işaret ediyordu. Onun izinden yürüyenlerin, onun usullerini -kendi memleketlerine has tâdillerle- benimsiyenlerin aynı safhalardan teker teker geçtiklerini farketmemek kabil değildi. Hepsini aynı akibetin beklediği ise muhakkaktı.

Prototip ve taklidleri

Adolf Hitler, "Yirminci Asır" diktatörünün prototipidir. Siyaset piyasasında, şekil itibarile ondan farklı olmakla beraber ruh yapısı itibarile ona benzeyen birçok taklidlerine rastlanmaktadır. Aralarında sevimli veya çirkin, kumral Veya esmer, iri yarı veya ufak tefek olanları vardır. Hepsinin müşterek hususiyeti, halk kütlelerini aynı usullerle aldatmalarıdır. Onlar Mefisto'nun sihirli aynasında parlak bir istikbalin hayalini göstererek kurbanlarını kandırmakta, cazibelerine kapılanları mahrumiyet ve ıztırap içinde kıvrandırmakta ve sonra arkalarında bir harabe bırakarak maziye karışmaktadırlar. İçlerinden birinin hayat dramı, kafiyen diğerlerine ibret teşkil etmemektedir, Aynı müşahede, kurbanları hakkında da tekrarlanabilir. Bir defa sihirli aynada gözleri kamaşan kütleler, realitelere cepheden bakmak imkânını tekrar elde ettikleri vakit, çok defa iş işten geçmiş bulunmaktadır. Bazıları miskinliklerinden bazıları korkaklıklarından ve bazıları da bilgisizliklerinden silkinerek hürriyetlerini kazanmak imkânım bulamamaktadırlar.

Prototipin tedkiki

Hitleri tek bir kelime ile tarif etmek isteyenler ancak şu sıfatı kullanabilirler: Muhteris. Fırtınalı hayatının devamınca, bu adama hâkim olan tek his, ihtirastır. Filozoflar, başlı başına bir his olarak ihtirası takbih etmezler. Medeniyetin Derlemesine ve insanlığın tekâmülüne hizmet eden âmiller arasında, ilini, san'at, iş ve siyaset adamlarının ihtirasları da elbet rol oynamıştır. Fakat Adolf Hitler'in ihtirası, nev'i diktatörlere mahsus şuursuz ve hududsuz bir mahiyet taşıyordu.

Adolf Hitler'in geçen asırlarda yaşamış müstebidlerden farkı, iki, noktada toplanmaktadır: Eski müstebidler mevkilerini veraset hakkına veya kılıç kuvvetine borçlu olurlardı. Yirminci asrın diktatörü ise, halk kütlelerini aldatarak "tek şahıs hâkimiyeti" kuran adamdır. Eski müstebidlerin zulmü halkı vergilerle ezmeğe, âsileri ve mağlûpları kılıçtan geçirmeğe ve çok çok bir Romayı alevler içinde bırakmağa münhasırdı. Yirminci asrın diktatör modeli ise ayni şeyleri çok daha geniş ölçüde tatbik etmekle kalmamış, ayni zamanda iktisadi ve içtimai hayatı kendi marazı tasavvurlarına göre şekillendirmek için bütün tedbirleri almıştır. Onun hudud tanımayan ihtirası aile sofrasındaki tereyağ ve patates porsiyonlarından insan damarında akan kan nev'ine kadar, her şeye müdahale edecek kadar ileri gitmiştir.

Münih'te Dört Büyükler

İhtiras, başı döndürmeye başlarken

Dr Jekyll ve Mr Hyde

Adolf Hitleri tanımak fırsatım bulanlardan birçokları sonradan hâtıralarını neşretmislerdir. Bu hâtıralardan bir tanesi, İkinci Cihan Harbinden evvel Berlinde vazife gören İngiltere Büyük Elçisi Sir Nevile Henderson'a aittir. Sir Nevile Henderson, "Hitler ile iki sene" adlı eserinde, bakınız ne diyor:

".... Bence Hitler, bir gün psikoloji denemesi yapmak istiyen tarihçiler için, çok alâka çekici bir tedkik mevzuu teşkil edecektir. Kanaatimce Hitler, Dr. Jekyil ve Mr. Hyde gibi iki ayrı şahsiyete sahip bir kimsedir. O belki sadece bir dâhi, bir kâhin, yahud da pratik bir hayalperesttir. Bir hayalperest ki, Al manyayı yükseltmek vazifesinin kendisine insan üstü kuvvetler tarafından verildiğine iman etmiştir. "Mein Kampf" adlı kitap, bu adamın çok gelişmiş bir siyasî kabiliyete sahip olduğunu göstermektedir. Fakat ihtiraslarının baştanberi bu kadar geniş olduğu şüphelidir. Başlangıçta sadece Başbakan olmak, doğduğu memleket olan Avusturyayı ilhak ederek Alman Birliğini kurmak, ona eski şerefini iade etmek ve onu kalkındırmak istemişti. Fakat bu iyi maksadların yarini zamanla başka tasavvurlar almıştır. Zamanla Dr. Jekyll şahsiyet değiştirmiş ve Mr. Hyde haline gelmiştir. Diktatörler, kayıdsız bir kuvvet edinir edinmez, her türlü ölçü mefhumunu kaybetmektedirler. Her muvaffakiyet hedeflerinin şümulünü biraz daha genişletmekte, iktidarda kalmak hırsı şahıslarını memleket menfaatlerinin üstüne çıkarmakta ve onları sonu gelmiyecek maceralara sürüklemektedir. Başbakanlığa yükselmek, Alman Birliğini kurmak ve memleketi kalkındırmak ona kafi gelmemiştir. Dalkavukları onu Büyük Frederik ve Bismark'ın halefi olarak selâmlamışlardır. Bitler, onların askeri muvaffakiyetlerini tekrarlamağa ve eserlerinin benzerlerim vucude getirmeğe kendini mecbur hissetmiştir. Sonra,

bu sıfatlar da kendisini tatmin etmez olmuştur. Nuremberg'e yaptığım ilk seyahatte, taraftarlarının Hitlere karşı tapınma alâmetleri gösterdiklerini görünce, bu adamın kafasını asıl muvazeneli bir şekilde işletebilecegini düşünmüştüm. Bir zamanlar ruhataplarını realist fikirlerile hayan bırakan Flitler, sonraları bir büyüklük ve yanılmazlık duygusu altın*-da mantığın-gittikçe kaybetti. Kendisi bir elinde kılıç ve diğer elinde Mein Kampf bulunan bir nevi insan üstü arlık saymağa başladı. Elindeki kılıcı tereddüdsüz kullandı ve ihtiraslarına ölümden başka hudud tanımadı".

Görünüş ve ruh yapısı

Adolf -Hitler, dış görünüşü itibarile, hiçbir hususiyeti bulunmayan bir damdı. Kimse, Alman milleti üzerineki tesirinin sırrını anlayamamıştır, Kültür seviyesi de, kulaktan dolma nın kuvveti, herkesi şaşırtmıştır. Her kesten daha hilekâr davrandığından ve daha aşağı silâhlar kullandığından, düşmanlarından çoğunu mağlûp etmiştir.

Hitler, küçük topluluklarda çekingen ve utangaç bir hal takınırdı. Fakat kalabalık karşısında, bambaşka bir haleti ruhiye gösterirdi. Kanaryaları öldüğü vakit oturup ağlıyan bu "hassas kalp", gözünü kırpmadan milyonlarca kişiyi sefil edecek iktisadi tedbirler alınmasını veya yüz binlerce kişinin fırınlarda yakılmasını emredebilirdi.

Sinir konjonktürü

Hitlerin bir merakı da, çalışkan gözükmekti. Geceyi gündüze katarak çalıştığını iddia ederdi. Birçok, gecelerini, t Wilhelmstrasse'deki dairesinde geçirirdi. Etrafındakilerin mesaisini kolaylaştıracakları yerde, ken-

Hitler hezimetin arifesinde

Dr. Jekyll, Mr. Hyde olduktan sonra

«ilgilerden ileri gidememiştir. Fakat fitler, bir erkânı harpten daha iyi askerlik bir iktisadcıdan daha iyi iktisad le bir inşaat mühendisinden daha iyi mimarlık bildiğini zannetmiş ve etrafını bu zanna inandırmağa çalışmıştır. on nefesine kadar iktidar dizginlerini bırakmamış, ancak memleketin ta--amen battığım gördükten sonra rujunu teslim etmiştir. Mücadelesinde, Sütün vasıtaları mubah saymıştır. En çok kullandığı vasıta, yalandır. Muhatabının gözleri içine bakarak Balan söylemekten çekinmemiştir. ağlıyarak verdiği sözleri, tehlikeleri avuşturduktan sonra daima unutuluştur. Bunu yalnız iç politikada der ğil, haricî siyasette de yapmıştır. Yarlan söylediği anlarda, iyi bir aktör gibi, rolüne daima kendisini de inandırmıştır. Aktörlük ve hatiplik vasıfları-disini frenlemelerinden ve tasavvurlarına engel olmalarından şikâyet ederdi. Kendi düşmanlarını yere vurmak üstediği vakit, halkı aleyhlerine tahrik etmekten de çekinmezdi.

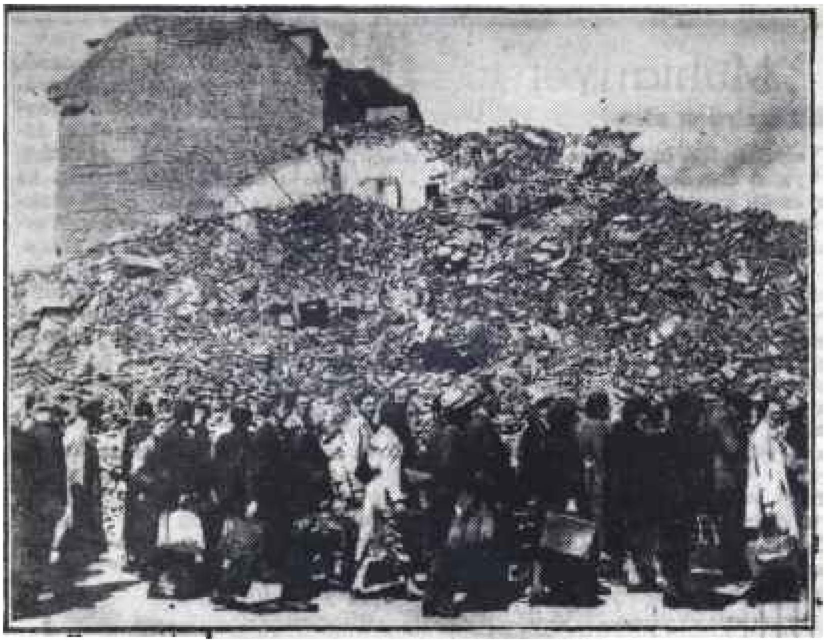
Berlinde bulunduğu vakit, umumiyetle dairesinden pek az çıktığı halde, bir büro adamı değildi. Masa başına-oturup çalışmasını sevmezdi. Oda içinde, mütemadiyen dolaşır ve hayaller kurardı. Bilhassa, yazı masasındaki kürre üzerinde muhtelif memleketlere nasıl taarruz hazırlayacağını ve oralarda neler yapacağını düşünmekten hoşlanırdı. İlham vaki olduğu vakit, derhal karar verir ve barekete geçerdik. İlme ve mantığa kıymet vermediğini ve mütehassıs ların tavsiyelerine uymadığını söyliyerek övünürdü. "Tehlikeler arasında, uykuda gezinen bir adam emniyetile dolaşırım" derdi. Şatafattan, gösterişten, zafer taklarından ve parti bayraklarından hoşlanırdı. İstikbale muzaf muhayyel ve parlak tablolar çizmekte son derece mahirdi..

Ekseri psikopatlar gibi, hayatı birbirini takip eden kriz ve sükunet dev releri içinde geçmiştir. Kitaplar, Hitlerin psikolojisini şöyle anlatır: "Kriz zamanlarında sinirli, sert ve mütecaviz olurdu. Böyle anlarda sözünü kesmeğe, muhatapları imkân bulamazlardı. Delice bir süratle konuşur, kötü Almancasına Viyana lehçesile telâffuz edilen kelimeler karıştırır, ellerini ve. kollarını sallar, çırpınır, ma3ai lan ve duvarları yumruklar ve muarızları halatında ağır kelimeler kullanırdı. Sükûnet zamanlarında ise perişan, sessiz ve melânkolikti. Muhataplarının ve rakiplerinin sözlerini aksülâmel göstermeksizin dinlerdi. Cevap vermesi, ancak nefsini bir hayli zorladıktan sonra kabil olurdu".

Siyaset stratejisi

Hitler anlamıştı ki, insan toplulukları kuvvetlilere boyun eğer. Onun için daima Almanyada en kuvvetli şahsiyetin kendisi olduğunu hissettirmeğe çalışmıştır. Askeri merasimler, açış törenleri ve nümayişler tertipletmek için hiçbir fırsatı kaçırmamıştır. Etrafındakileri, menfaatlerinden bağlamağa ehemmiyet vermiştir. İlk mücadele arkadaşlarını mebus olarak Reichstag'a sokmuş, onlara para ve mevki vermiştir. Bunlar ya Hit lerle beraber olmak suretüe menfaatlerini koruyabilecekleri, yahut da onun teveccühünü kaybederek ortalıktan silineceklerini anlamışlardır. Yakınları, onsuz hiçbir karar verilmemesi gerektiğini gayet iyi öğrenmişlerdir.

Hitler, bir şefin payidar olabilmek için, maiyetindekiler arasında hizip mücadeleleri yaratmak mecburiyetinde bulunduğuna da vakıftı. Adamları arasında rekabet doğmasından ve kapı kullarının birbirlerile hizip mücadelelerine girişmelerinden hoşlanırdı. O, bu mücadelelerde hakem rolünü oynar, adamlarını daha iyi bağlamak fırsatını kazanır ve tehlikeli gördüğü şahsiyetleri hırpalatırdı.

Hezimetten sonra Berlin

"Büyük imar hareketi"nin son perdesi

Siyasi ahlâk telakkisi

Hitler, kindar bir adamdı. Aleyhine cephe alanları affetmezdi. Zaruret duymadıkça, düşmanlarını ortadan kaldırmayarak hayatı onlara zehir etmeği tercih ederdi. Bazan aradan sekiz veya on sene geçtikten sonra bile, vaktile kendisine müşkülât çıkarmış şahsiyetleri hatırlayarak hiddet buhranına kapılır ve tevkif ettirecek bir "bahane yaratırdı. Bilhassa Nasyonal Sosyalist cereyanı ile mücadele edenleri türlü iftiralarla kirletmek istemiş ve haklarında eski icraatları dolayısile takibat açtırmıştı. Fakat takibatı umumiyetle uzatır ve kurbanlarını maddî ve manevî sıkıntı ve işkenceler içinde yavaş yavaş öldürtürdü.

Zevk duyduğu şeylerden biri de parasızlıktan maişet sıkıntısına düşen, üzüntüden hastalanan, ailelerinin yanına dönmeğe çalışan veya ceza, tehdidinden ürken eski muarızlarını, mahkûm ettirmek istedikleri aleyhinde yalancı şahid olarak kullanmaktı. Meselâ hastahanede ameliyat geçiren ve son defa kocasını görmek istiyen bir kadının arzusu kocasına bildirilir, arkadaşları hakkında ithamkâr konuşmağı kabul ettiği takdirde birkaç saat için tevkifhaneden karısının yanına gitmek için çıkarılacağı kulağına fısılanırdı. Bu şekilde tazyikler başbakanlık, nazırlık profesörlük ve belediye başkanlığı gibi mühim vazifelerde bulunmuş kimseler üzerinde dahi lora edilmiştir.

Hesaplı müsamahakârlık

Buna mukabil, maiyetinin para cihetinden doymak hususunda beslediği emelleri müsamaha ile karşılardı. Onların nüfus ticaretinden servet yapmalarına tacir ve sanayicilerle devlet arasında mutavassıt rolü oynamalarına göz yumardı. Hattâ dışarı döviz kaçırmalarına dahi ses çıkarmazdi. Nasyonal Sosyalist ileri gelenlerinden çoğunun yabancı bankalarda kara günler için yatırılmış servetleri vardı. Hemen hepti, lüks villâ ve kâşenelere sahiptiler. Bu kâşeneler, işgal edilen memleketlerden getirilmiş san'at eserlerile dolu idi. Almanya açlık ve darlık günlerinde iken, sofralarında en nadide gıdalar eksik olmazdı. Kendisi perhizkâr yaşadığı halde etrafındakileri lüks içinde yüzmeğe serbest bırakması, bir hesaba dayanırdı. İhya ettiklerinin vicdanlarını satın aldığını ve onların bir daha vicdanlarından gelen bir ses duyamıyacaklarını bilirdi.

Astroloji merakı

Hitler, bilgisiz bir adam olduğu için, ilim adamlarına ve mütefekkirlere tahammül edemezdi. İktidara gelmesile beraber, cermen ırkından yüzlerce profesörün kürsülerinden uzaklaştırılmalarına karar aldırttı. Nasyonal Sosyalizmin iktidarı kazanmasına hizmet eden bedbaht mütefekkirleri dahi, hiçbir zaman birinci plâna yükseltmedi.

Fen, hukuk, iktisad, din ve ahlâktan ilham alamıyan bu adamın en kıymet verdiği rehber, yıldızlardı. Alplerdeki kartal yuvasından, yapacağı işleri yıldızlara sorardı. Onlardan aldığı işaretlere göre Alman gençliğini cephelerde kırdırır, temerküz kamplarım yeni kurbanlarla doldurur veya mevkufları fırında yaktırmak suretile kampları boşaltırdı. Çocukların süt bulamamaları, babaların ailelerini besleyip besliyememeleri, mevkuf veya askerlerin seri dönmeleri veya dönmemeleri, hep yıldızların Führere verdikleri direktife bağlı idi.

Hitler, yalnız bir defa ilim adamlarından aman dilemiştir. O da harp talihi aleyhe döndükten ve herşeyin kaybolacağı anlaşıldıktan sonra... O vakit Hitler ilim adamlarına dönmüş ve Almanyanın kurtulması için ellerinden geleni esirgememeleri gerektiğini haykırmıştır.

Dönüşü olmayan nehir

Yirminci asrın diktatörleri dönüşü olmayan bir nehirde sal yolculuğu yapan bir kafile başkanını andırırlar. Akıntı onları, bir kayaya çar-

Nâsır ve Peron

Hitlerin yeni mukallitlerinden

pıp parçalayıncaya kadar, gittikçe artan bir hızla sürükler. Diktatör, batmamak için, başım suların üstüne yükseltebilmek için, üzerine basacak gövdeler bulmak ihtiyacındadır. O, daima umumî efkârı istim üzerinde tutmak mecburiyetindedir. Başlangıçta bu iş nisbeten kolaydır. İlk eserler yapılırken, bunların memlekete refah getireceğim ileri sürenlere itiraz edilemez. İcraat İlerledikten sonra ise. hatalı yoldan artık dönemiyeceğini anlayan diktatör, kendi mukadderatına memleket mukadderatını perçinlemekten çekinmez. Hitler devri büyük otomobil yollan inşaatıle başlamış, harbin yarattığı tahribat ve çöküntü ile sona ermiştir. Berlindeki "büyük imar hareketi"nden kalan tek hatıra, bu şehrin iftihar vesilesi olan Unter der Linden'deki asırlar yadigârı ıhlamurların, kestirilme - sidir.

Dr. Faustus'ün efsanesi

Kimse, Hitlerin kütleler üzerinde yarattığı tesirin sırrını anlayamamıştır. İlk Cihan Harbinde onbaşılık yapan bu adam bir hiçten çıkmış, kısa zamanda dünyaya tahakküm etmesine ramak kalmış, saatini doldurduktan sonra birden ortadan kaybolmuş, başlangıcı gibi akibeti de bir sır örtüsüne bürünmüştür. Takatinin ve ehliyetinin fevkinde eserler yaratmak için çırpınmış ve bu uğurda helak olmuştur.

Efsaneler, ihtirasın romanım anlatmağa hizmet edebilir. İhtiras tramvayının sayısız yolcuları arasında bazan bir ilim adamına, hazan bir san'atkâra ve bazan da bir politikacıya Mephisto'nun sokularak emellerini büsbütün alevlendirdiğinden ve bu emelleri tahakkuk ettirecek kuvveti vadettiğinden bahseden efsaneler varıdır. Goethe ve Thomas Mann'ın yazılarında, Mefistonun bu adamlarla nasıl mukavele aktettiği ve onlara nasıl şeytanî bir kuvvet verdiği, bu sayede ihtirasın nasıl kanatlandığı emsalsiz bir- incelikle canlandırılmaktadır. Şeytanın büyülediği adamlar, aralarındaki mukavele devam ettiği müddetçe, muasırları tarafından tahlil ve izah edilemiyecek kadar kolaylıkla üst üste muvaffakiyetler kazanmaktadırlar. Onların kazandıkları zaferlerin bedeli, etraflarına saçtıkları ıztırapla ödenmektedir. Geçtikleri her yere gazap tohumları eken kanatlanmış muhterisler, saatleri dolup kendi kaderlerine bırakılınca, mevcudiyetlerinden hemen daima eser kalmamaktadır, fakat arkalarından yük selen ıztırap sayhaları, büyülü çanlardan çıkan ses gibi. müstakbel nesillerin kulaklarında ihtizazlar ve uğultular yaratmaktadır.

Ama gene de alman cemiyeti istemeseydi bir Hitler Almanyayı mahvedemez, alman aydınları isin başında gaflet göstermeselerdi Hitler onların omuzları üzerinde yükselemez, insanların küçük alçaklıkları olmasaydı Hitler bir elinde sona, ötekinde para kesesi hakimiyetim kuramazdı.

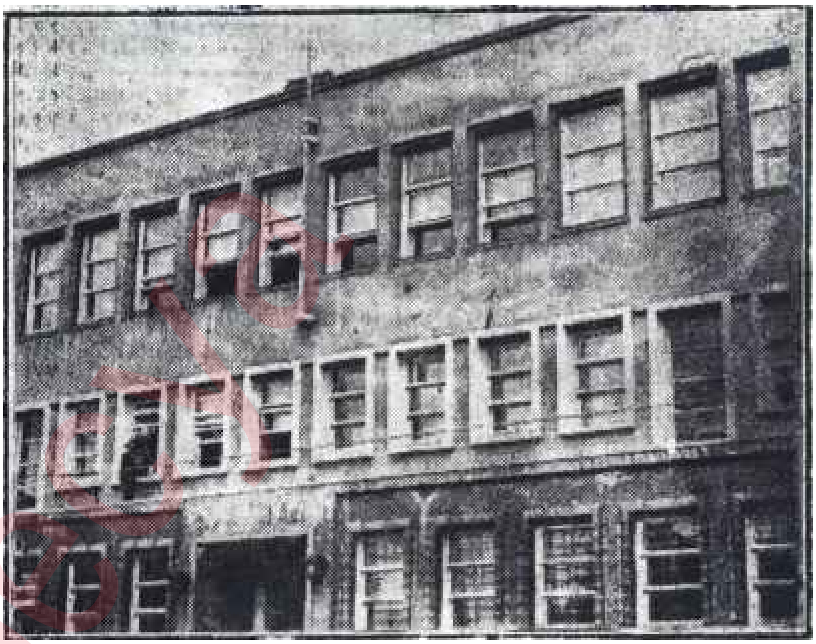
Bu, herkes için bir derstir.

Muhtariyet

Külü eşelenen ateş

Geçen hafta çarşamba günü, Siyasal Bilgiler Fakültesinin meşhur camlı kapısı açıldı ve içeriye bir ziyaretçi girdi. Ziyaretçinin Fakültenin yabancısı olmadığı anlaşılıyordu. Paltosunu vestiyere bıraktı ve odacıya: "Turhan Bey yukarda mı?" diye sordu. Turhan Bey, Siyasal Bilgiler Fakültesinin Dekanı Prof. Turhan Feyzioğlu idi ve yukarıda, odasında çalışıyordu. Ziyaretçi, Fakültenin mermer merdivenlerini çıktı ve dekanın zemini yeşil halı döşeli, aydınlık, geniş pencereli, büyük odasına

Ders yılının yeni açılması dolayısıyla dekanın işleri hakikaten çoktu. Çalışma' masasının üzerine dosyalar

Siyasal Bilgiler Fakültesi
Muhtariyetin bayraktarı

yığılmıştı. Üstelik, 4 Aralıkta Siyasal Bilgiler Fakültesi kuruluşunun 98 inci yıldönümünü kutlayacaktı. Bu münasebetle yapılan hazırlıklar da Dekanın alâkasını bekliyordu.

Prof. Turhan Feyzioğlu, kapının açılıp, içeriye bir ziyaretçinin girdiğini görünce çalışma masasından kalktı ve misafirini karşıladı. Geniş odanın bir köşesindeki yuvarlak masanın başına geçip karşılıklı oturdular. Ziyaretçi, Prof. Turhan Feyzioğlunun yabancısı değildi, o da bir üniversite mensubu ve bir başka fakültede vazife görüyordu. Meslekî hayatında bir çok haksızlıklara uğradığını zannediyordu. Bu sebeple sık şık ziyaret ettiği Turhan Feyzioğlu'ndan haklarının korunmasında kendisine yardımcı olmasını ister ve "Hak ve hakikati sizden başka müdafaa eden yok" derdi. Prof. Turhan Feyzioğlu kendi neslinden bir üniversite mensubuna faydalı olmak için ne yapabileceğim düşünür, yaptıklarının kâfi olmadığı endişesiyle üzülürdü. Ziyaretçinin ba zı haksızlıklara uğradığı muhakkaktı. Meselâ terfii geciktirilmişti. Turhan Feyzioğlu, bu haksızlığın önlenmesi için elinden gelen gayreti göstermiş, ziyaretçinin mensup olduğu fakültenin dekanı ile görüşmüş ve meslekdaşına hukuki yolları göstermişti. Bu arada ziyaretçi, hakkının korunmasına yarayacak bazı vesikaları da getirip Turhan Feyzioğluna vermişti.

İşte çarşamba günü Turhan Feyzioğlunu ziyarete gelen şahıs bu şahıstı ve bir müddet dereden tepeden konuştuktan sonra sözü sene "Hak ye hakikati müdafaa için gereken medeni cesarete, senden başka sahip olan kimse yok" teranesine getirdi. Sonra da kendisine verdiği vesikaları geri istedi. Dosyayı alıp çantasına koyduk tan sonra da vedalaşıp gitti.

Bu ziyaretin ertesi günü - 15 Kasım perşembe - Zafer'in ikinci sayfasında bir makale çıktı. Bu makale Doçent Dr, Mehmet Köymen imzasını taşıyordu ve Turhan Feyzioğlu'nun Siyasal Bilgiler Fakültesinin açılış merasimindeki nutku vesile ittihaz edilerek Fakülte ve Fakülte mensuplarına hücum ediliyor, dekanın istifası isteniyordu. "Doçent Dr. Mehmet Köymen" Feyzioğlunun bir gün evvelki ziyaretçisinin adıydı!

Bay Doçent, iktidar gazetesine yazmanın verebileceği baş dönmesiyle işi üstü kapalı tehditlerden de ileri gö-

türerek, mazisinde tam 98 şerefli yıl bulunan bir irfan müessesesinin "yaşayıp yaşamaması meselesinin ciddi olarak dikkate" alınacağından bahsediyordu.

Bir gazete sütunları arasına mevzilenen bataryanın bu kurusıkı endahtı - gazetenin adı Zafer bile olsa - elbette üzüntü yaratacaktı. Fakat en cadı üzüntü- duyması lâzım gelen, bizsat makale muharriri olmalıydı. Zira isminin önünde taşıdığı unvanı ona bahşeden müessesenin adı üniversiteydi ve mensuplarının üniversiteye karşı borçları olmak lâzımdı. Bu sadece bir mesleki tesanüt meselesi değil, daha ziyade bir beka meselesiydi.

Bay Doçentin makalesi

Zafer gazetesinin ikinci sayfasındaki makaleyi okuyanların hayrete, batta dehşete düşmemeleri imkânsızdı. Bundan başka Bay Doçentin bataryasını ateşleyen kıvılcımın ne olduğu da, doğrusu , anlaşılmıyordu. Prof. Turhan Feyzioğlunun da arasıra yazdığı bir mecmuada Bay Doçentle bir arkadaşım "kastederek, üstü kapalı, iktidarın teşvikiyle, iktidarın gazetesinde yazı yazmakla- itham" edilmesi bu hiddetin, vesilesi olamazdı. Zira Bay Doçent meşhur ma kalesinde bu mevzua da temasla şöyle diyordu: "Arkadaşım buna gereken cevabi verdi; sustular. Bu hareketleriyle, meydanı boş bulunca kahramanlar gibi ortada dolaşan, karşılarına hakiki bir pehlivan çıkınca sinen yalancı pehlivanlar durumuna düştüklerinin bile farkında değillerdir. Fakat hükmümüzde acele etmiyelim: Onlar bu cevabı vesile ittihaz ederek kaçar-ayak yine iktidara çatmaktan da geri kalmadılar". Anlaşıldığına göre Bay Doçenti öfkelendiren üstü kapalı da olsa kendinden bahsedilmesi değil, iktidara çatılmasıdır. Eh böyle olunca da bu yalancı pehlivanlara bir hakiki pehlivanın çıkıp bir ders vermesi zarureti vardır. Bu hakiki pehlivan da, şimdilik. Doçent Dr. Mehmet Köymen'dir.

Yalnız ne var ki, Bay Doçent er meydanına çıkıp : "yalancı pehlivanlar"ı sindirmekle iktifa etmemiş, onların ötesinde bulunan müesseselere de birer al ense çekerek kuvvet denemesine girişmiştir.

Bay Doçente göre Siyasal Bilgiler Fakültesi, eski iktidar tarafından çıkarılan bir kanunla Ankara Üniversitesinin bir uzvu haline getirildiği için daima ona karşı minnettarlık hissetmektedir. Fakülte mensupları gene eski iktidar tarafından "alelacele çıkarılan bir kanun"la kolayca profesör ve doçent oldukları için eski iktidara borçlu olduklarını zannetmektedirler. Daha fenası bu profesör ve doçentler, "sebepli - sebepsiz, yerli - yersiz yani iktidarı bombardımana tutarlar; bunu kendileri için gaye edinmiş görünmektedirler. Onlar bu gayelerine varmak üzere bir mecmuanın etrafında toplanmışlardır; şu halde teşkilâtlıdırlar. Mecmualarının adının hemen altına bakarsanız, tarafsızdırlar. Fakat yazdıklarına bakar - sanız, tarafsızlıkla zerre kadar alâkalan yoktur: Tarafsızlık maskesi altında muhalefetin bilhassa eski İktidarın hararetli müdafiidirler". İşte Bay Doçentin sabrını taşıran ve nihayet' kaleme sarılmasına yol açan budur. Hele Dekan Prof. Tur han Feyzioğlu'nun açılış konuşma sında Fakültesine mensup bir do çentin Üniversite tarafından pro fesörlüğünün inhası yapılmışken, ta yininin iki yıldan beri çıkmama sından da bahsetmesi, Bay Doçen

Kapaktaki Dekan

Prof. Turhan Feyzioğlu

Bu ayın başında Siyasal Bilgiler Fakültesinin konferans salonunda, yeni ders yılının açılısı münasebetiyle yapılan törende kürsüye çıkan gözlüklü, zeki bakışlı ve yüzü çilli genç adamın yaptığı konuşma, salona dolduran yüzlerce kişinin dinmek bilmeyen tezahüratına yol açtı. Kürsüdeki genç adam fakültenin dekanı Prof. Feyzioğluydu ve yapılan tezahüratın hedefi de genç dekanın şahsı değil, biraz önce kürsüden ifade ettiği fikirler ve bunların savunmasında gösterdiği medeni cesaretti.

O gün salonu dolduran yüzlerce genç, böyle bir hocaya sahip olmanın haklı iftiharı içindeydiler. Fakültenin eski talebeleri, dekanlarını esasen tanıyor ve ona karşı derin bir hayranlık duyuyorlardı. Yeni talebelerin de, daha ilk derste, yürekleri sıcak bir sevgiyle doldu. Genç dekan: "Bir memleket en ziyade nabza göre şerbet veren sözde münevverlerden zarar görür" deyince bu sevgi ve hayranlık, alkıştan şelaleler haline geldi ve cesa ret sahibi ilim adamının üzerine yağdı. Salondaki heyecan dalgası kürsüdeki genç adamı da kavramıştı. Yüzü pembeleşmiş, konuşması daha ateşli, daha sarıcı bir hal almıştı, O da daha dün denecek kadar kısa bir zaman önce, şimdi karşısında oturan ve kendisini dikkatle dinleyen talebelerden biriydi. Fikirlerini cesaretle söyleyen hocalara as mı hasret çekmişti? Ayni hasreti talebelerine duyurmak, onun için imkânsızdı. Onun hocaları hadiselere sırtlarını çevirmiş ve talebelerini kitapların siyah satırlarının dışındaki âleme götürmekten dikkatli bir şekilde ve ısrarla kaçınmışlardı. Turhan Feyzioğlu bu ıstırabı çekmiş, bu hatayı daha mektep sıralarındayken müşahede etmişti. Ayni hatayı kendisinin yapması beklenemezdi. Politika elbette politikacıların işiydi. Ama ilim adamı, etrafında olup bitenlere bakmaz, anların izahı ile kafa yormazsa en az ilme ihanet etmiş olurlardı.

Bundan on sene kadar önce Turhan Feyzioğlu. şimdi dekanı bulunduğu Fakültenin bir asistanıydı. Bir tonlantıda profesörlerden birinin vaktiyle Siyasal Bilgiler Okulunda hocalık yapan ve o zamanlar muhalefette bulunan D.P. nin 1 numaralı simalarından biri olan Fuad Köprülü hakkında yersiz ithamlara kalkışması, Turhan Feyzioğlu ile arkadaşı Aydın Yalçını salona, terkedecek kadar infiale sevketmişti. O zaman lar D.P. yi tutmakla itham edilen Turhan Feyzioğlu, şimdi de CHP. taraftarı olmakla suçlandırılıyordu. Halbuki, ne o doğruydu, ne de bu..

34 sene evvel Kayseride dünyaya gelen Turhan Feyzioğlu, talebeliğinde çalışkanlığı kadar dürüstlüğü ve hakseverliği ile tanınıyordu Birincilikle bitirdiği Galatasaray Lisesinde hocalarının takdiri kadar, arkadaşlarının sevgisini de kazanmasının sebebi, bu meziyetlere sahip olmasıydı. Galatasarayı İstanbul Hukuk Fakültesİ takip etti. 1944 - 45 senesinde Hukuk Fakültesini de birincilikle bitiren Turhan Feyzioğlu, kendisine meslek olarak üniversite hocalığını seçti ve Siyasal Bilgiler Okuluna asistan olarak girdi. Üniversite hocalığım sadece talebe yetiştirmek olarak altlamıyordu. Kanaatına fare, bir profesör araştırmalar yapan, memleketinin içinde bulunduğu meşalelere iğilen, onlara ışık tutan adam elemekti. Turhan Feyzioğlu bu anlayıştan bir santim olsun ayrılmadı ve ayrılmıyacaktı. da..

Talebelik hayatında nasıl çalışkanlığı ile temayüz ettiyse asistanlığında da ciddiyeti ve ilim aşkıyla kir örnek teşkil etti. Ankara Hukuk Fakültesinde, Paris Milli İdare mektebinde ve Oxford'da ihtisas ve doktorasını tamamladı. Doçentlik imtihanını parlak bir şeklide vererek bu ünvana hak kazandı. Nihayet 1955'de Siyasal Bilgiler Fakültesinin İdare Hukuku Kürsüsüne profesör oldu. Genç yaşında ilmi sahada isim yaptı ve haklı bir şöhret kazandı. 1936 Mayısında yapılan Dekanlık seçiminde arkadaşları ona bu mevkie, lâyık buldular. Böylece Turhan Feyzioğlu, 34 yaşında Dekan olmak şerefini de kazanıyordu. Böyle bir dekana sahip olmak Siyasal Bilgiler Fakültesi için de az şeref değildi

ti "insaf ehli"ni imdada çağırmaya mecbur etmiştir. Bay Doçent bu mesele hakkında buyuruyorlar ki:

"Bu doçent, adı geçen mecmuanın kurucusudur ve her vesileden istifade ederek iktidara hücum eden bir kimsedir; daha başlangıçtan itibaren siyaset yapagelmiştir; hâlen de yapagider. Bu sebeple iktidarın kendisine gücenmiş olması ve kararnamesini tasdik etmemesi mümkündür. Ama bu hareketle muhtariyete darbe vurmanın ne alâkası vardır? Sonra muhtariyetin içten zedelenmesi yüzünden ortada başka mağdurlar varken, bu doçentin bir an önce profesör olması üzerinde niye bu kadar duruluyor? O mağdurlardan da bahs etmek, ilim adamlığı vasfının en basit icabı der ğil midir?

Bu suallere cevap verebilmek için dâhi olmağa lüzum yoktur: Bu doçentin profesör olması, mecmua için hayati ehemmiyeti hâizdir. Çünkü bu doçent, profesör unvaniyle yazarsa, yazılarının tesiri ve sahası daha geniş olur; yazılarına itimat artar. Dolayisiyle dâvaya hizmet daha da kolaylaşır. Kısacası, ekip kuvvetlenir, hücum hattı takviye edilmiş olur. (Şahsî bir dâvayı bir üniversite muhtariyeti dâvası haline getirmek, bunu Üniversiteye mal etmek istemenin ve hele iktidar- Üniversite münasebetleri çerçevesi içine yerleştirmenin mânasını şimdi anladınız mı?

Şu, halde, ey insaf ehli; iktidar böyle bir gencin profesörlük kararnamesini Üniversitenin teklifine rağmen, tasdik etmemişse, haksız mıdır?".

Bay Doçent "insaf ehli"ni yardıma çağırırken insafı elden bırakmamak endişesiyle olacak, bir haksızlığın mevcut olabileceğini de kabul ediyor. Yalnız bu takdirde bile Prof. Feyzioğlu'nun hareket tarzını tasvibe yanaşmıyor. Bay Doçentin tavsiye ettiği usul, bir yanağına tokat yiyince, diğerini çevirmeyi emreden hristiyan zihniyetini bile gölgede bırakacak kadar pasiftir. Bay Doçentin tavsiyesine göre, bir haksızlık mevzuubahisse bu şekilde mücadele etmemeli ve "Bir doçent arkadaşıma alt profesörlük kararnamesinin tasdik edilmemesini üniversite muhtariyetine vurulmuş bir darbe telâkki ediyorum. Böyle bir üniversitede çalışamam, çekiliyorum" diyerek istifa etmelidir. Ama Bay Doçent, maaş terfii haksız olarak geciktirilince istifa mı etmiştir? Ne münasebet!. Derhal Danıştayda bir dâva açmış ve hukukla iştigal eden profesör arkadaşlarının kapısını çalarak akıl almış, yardım istemiştir. Ama o zaman bizzat Bay Doçentin işi mevzuu bahis olduğu için, "hocanın yaptığını değil, dediğim yap" sözüne mi uymalıydı?

Halbuki, muharririn istifa etmesini istediği Prof. Turhan Feyzioğlu ise, Zafer'in yazısını "cevap vermeye bile değmez" buluyordu. Fakat Siyasal Bilgiler Fakültesi talebeleri infial içindeydiler. Doçent Dr. Mehmet Köymen'i fikirlerini izah için, Fakültede bir konuşma yapmaya ve münaşakaya davet ediyorlardı.

Üniversite ve muhtariyet

Zafer'de çıkan bu yazıyı tasvibi etmeye imkân yoktu ama, bir meselenin de ortada durduğu aşikârdı. Bu mesele profesörler meselesiydi. Mehmet Köymenin muhtariyet aleyhindeki parlak fikirleri, elbette ki üzerinde dikkatle durulmaya değer hususlar değildi. Ancak bu, yazıda mevcut ve üzerinde durulmağa değer noktaları unutturursa hakiki üniversite muhtariyeti taraftarlarının bir hatası olurdu. Bay Doçentin ele aldığı manadan başka şekilde de olsa bir "ehliyetsiz profesörler saltanatı"nın ve onun mahsulü olan hizip mücadelelelerinin üniversiteyi kemirdiği doğruydu.

Üniversite muhtariyetinin sadece iktidar ve Üniversite arasındaki bir mesele olmadığı da böylece ortaya çıkıyordu. Hükümetlerin üniversiteler üzerinde tazyiklerde bulunması, muhtariyetini zedelemesi bir çok memleketlerde müşahede edilen bir keyfiyetti. Bununla mücadele, milletçe ve teşrii meclisler vasıtasıyla yapılabilirdi. Fakat bizzat üniversitelere düşen bir vazifenin mevcudiyeti de akıldan çıkarılmamalıydı. Bu vazife, üniversite mensuplarının muhtariyete lâyık olmalarından ibaretti. Eğer bir memlekette üniversite muhtariyeti mevcut değilse, eğer bir memlekette iktidarlar üniversite muhtariyetini ze deliyorsa bunun vebali muhakkak ki bazı profesörlerin boyunlarındadır.

İlmî hüviyetleri birer hiç olan ve sahalarındaki adam kıtlığı sebebiyle hasbelkader Prof. titrini kazanan, bunu kaybetmemek için çok şeyi göze alan zevatın, Üniversiteler için nasıl bir yük, nasıl bir tehdit olduğunu görmemek için kör olmak lâzımdır. Bütün profesörlerinin birer Turhan Feyzioğlu, birer Ragıp Sarıca olduğu bir üniversitede, hiç şüphe edilmemelidir ki, üniversite muhtariyeti meselesi yarıyarıya halledilmiş demektir. Ama teşrii meclislerin bütün gayretlerine, bütün hüsnüniyetine rağmen, eğer üniversitelerde profesör yoksa, üniversite muhtariyeti kanun metinlerinden çıkıp üniversiteye gelme yolunu elbette bulamıyacaktır. Elbette iktidar mevkiinde bulunanlar her arzularına itaati ikinci bir tabiat haline getiren senatolara her muameleyi reva göreceklerdir.. Elbette bu memleketlerde üniversite muhtariyetinin adından başka hiç birşey bulunmıyacaktır.

Bu teşhisi son derece kolay hastalığın tedavisi her şeyden önce genç ilim adamlarının gayretlerine bağlıdır. Bu gibi profesörlerle mücadele etmek, genç doçentlerin, hatta asistanların vazifesi olmalıdır.

Halbuki üniversitelerimizde bütün kararları almaya selâhiyetli Fakülte Profesörler kurullarına sadece ikişer doçent iştirak ettirilmektedir. İki doçent ise iki rey demektir. Bununla beraber hiç bir şeyi değiştirmeye imkân yoktur. Bu hale göre, profesörler kurullarındaki iki doçentin rolü sadece hazır bulunmaktan ileri gidememekte ve bizzat üniversite aleyhinde işleyen zihniyet, hükmünü kolayca yürütebilmektedir. Bütün doçentlerini profesörler kuruluna iştirak ettiren tek fakülte, Siyasal Bilgiler Fakültesidir. Bunun neticeni de ortadadır. Üniversite meselelerinde en şuurlu fakülte, bu fakültedir; üniversite muhtariyeti meselesinin bayrağım taşıyan da gene bu fakültedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Birleşmiş Milletler

Yeniden doğuş

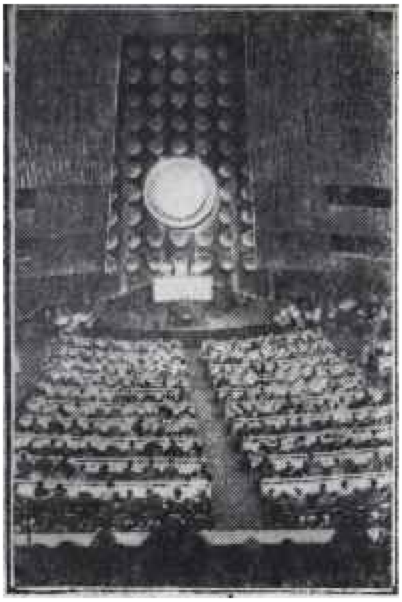
Geçen haftanın başında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Onbirinci dönem toplantılarına başlamış olmasının farkına bile varılmadı. Zira Genel Kurul, Mısır ve Macaristan meseleleri dolayısıyla esasen olağanüstü toplantı halinde bulunuyordu.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Onbirinci toplantı dönemine girerken, delegelerin yüzlerinde 1955 Kasımında raslanan neş'e ve iyimserlikten hiç bir iz kalmamıştı. Geçen yıl, dünyanın hiçbir yerinde dövüşülmüyordu. Cenevre Konferansı istikbal için büyük ümitler uyandırmıştı. Soğuk harp bitmiş, Doğu ile Batının sulh içinde yaşaması mümkün görülmeye başlanmıştı. İki taraf ta samimi olarak sulhu istiyorlardı. Yapılacak iş, elbirliğiyle sulhu tehdit eden sebepleri ortadan kaldırmaktı. Dünya sulhünün inşasında, hiç şüphesiz başrolü Birleşmiş Milletler oynayacaktı. Büyük devletlerin propaganda aleti olmaktan başka hiç bir işe yaramadığı söylenen ve acı acı tenkit edilen Birleşmiş Milletler, böylece on sene evvel uyandırdığı büyük ümitlere lâyık olduğunu göstermek fırsatını bulacaktı. "Mr. H"ın Manhattan'daki evinde görülen tatlı rüya, Mısır ve Macaristan hadiseleriyle yarıda kaldı. "Dünya Evi" nin kurucularından. İngiltere ve Fransa, Süveyş meselesini, lâf olsun diye Birleşmiş Milletlere getirdikten kısa bir müddet sonra, Mısıra saldırdılar ve Süveyş meselesinin hallinde aciz kaldığım iddia ettikleri Birleşmiş Milletlerin iktidarsızlığım, böylece bir defa daha ispat etmiş; oldular. Macaristanı kana boyayan Ruslara da,

Dag Hammerskjoeld

İş başında

Genel Kurul salonu

Tesiri artıyor

Manhattan'dakilerin ne düşünecekleri vız gelmişti.

Kısa ömürlü Nagy hükümetinin Sosyal Demokrat azalarından Anna Kethly, bu mustarip, çehreli kadın, hâlâ Birleşmiş Milletlerin kapısında tevekkülle bekliyordu. Rus işgal kuvvetlerinin elinden bin güçlükle kurtulabilen Anna, bütün macar vatanperverlerinin, ümidinin Birleşmiş Milletlerde olduğunu söylüyordu: "Macaristan Batıdan silahlı bir müdahele istemememektedir. Silâha sarılmak, sadece daha fazla kan dökülmesine sebep olacaktır. Bütün istediğimiz, bir Birleşmiş Milletler Heyetinin Macaristana yollanması ve Macaristan hadiselerinin iç yüzünün dünyaya duyurulmasıdır".

Sabık bakan Anna, memleketi için, tek ümidi, bütün dünya efkârının Ruslara karşı birleşmesinde görüyordu. Fakat üzerine Demirperdenin tekrar indirildiği Macaristan, Birleşmiş Milletlerin Budapeşteye adım atmasına bile müsaade etmiyordu. Demirperdenin gerisindeyse 25 bin kahraman ölü, sokaklarda yatmaktaydı. Birleşmiş Milletlerin elinden, duruma seyirci kalmaktan başka bir şey gelmiyordu. Sağda solda, artık Birleşmiş Milletlerin sonunun gelmiş olduğundan bahsediliyordu. Fakat Süveyş ve Mısır meselelerinden elleri temiz vicdanı rahat olarak çıkan tek büyük devlet -Birleşik Amerika-, henüz bu fikirde değildi, Birleşmiş Milletler fikrini, Amerikan siyasetinin temel unsuru yapmak azminden hiç bir şey kaybetmemişti. İnatla sabretmesini çok iyi bilen Amerika, bu sahadaki ilk muvaffakiyeti geçen haftanın başında elde etti. Kimsenin metalik vermediği aciz Birleşmiş .Milletlerin- Mısırda "Ateş kes!" talebi, dünün haşarı çocukları İngiltere, Fransa ve İsraili -ne hikmetse- muma çeviriverdi Bir keçi kadar inatçı olan Guy Molet, iki uykusuz geceden sonra ateş kesmeye razı oldu. Siyasî hayatın belki de böylece mahveden, bir zamanların en şık adamı Eden, İngiliz işgal kuvvetlerinin, Birleşmiş Milleler kuvvetleri Mısıra yerleşir yerleşmez geri çekileceğini tekrar tekrar söylemekteydi. Bir hafta evvel 194 mütarekesinin artık öldüğünü, İsra kuvvetlerinin sulhün imzasından evvel Sina'yı terketmiyeceğini, söyleye Orta Doğu'nun korku bilmez adan Ben-Gurion, ordularının Sina'dan geri çekilmesi fikrini daha yumuşa karşılamaya başladı.

"Mr. H"Şarlo'nun Asrî Zamanla filmindeki direktör gibi, Manhattandaki mükellef odasından, elinin altındaki düğmelere basarak, dünya fabrikasını idareye muvaffak olmuş, Birleşmiş Milletler bir İsviçre saati gişler hale gelmişti.

Kanada, Norveç, Kolombiya, Danmarka, Habeşistan, Yugoslavya "M H"ın otoritesine maddi bir dayana vermek için asker yağdırıyorlardı. Dünyanın en neşeli şehri Napoli, Birleşmiş Milletler kuvvetleri tarafında adeta istilâ edilmişti. Dünya ordusunun askerleri -resmi adıyla Birleşmiş Milletler Polis kuvvetleri- insana asker olmak arzusunu verecek kadar yakışıklı, üzerlerinden zenginlik imkan insanlardı.

Mütareke Komisyonu Başkanı General Burns, ağzındaki baklayı saklamaşım çok iyi bilmesine rağmen neşesini gizleyemiyordu. General şimdiye kadar Orta Doğuda kimseye meram anlatamamış ve bir nevi Mark

Krişna Menon

Fahri avukat

Paşa rolünü sabırla oynamıştı. Emrindeki 07 kişilik silâhsız kuvvetle yapabildiği bütün hareket, her tecavüz hadisesinden sonra tahkikata girişmek ve şu veya bu kabahatlidir demekten ibaretti. General Burns neşeli olmakta haklıydı. Zira işte nihayet eline bir kılıç geçmişti.' Otomatik hafif silâhlarla mücehhez Danimarkalı ve Norveçli askerler İsviçre uçaklarıyla İsmailiye hava alanına inmeye başlamışlardı.

Birleşmiş Milletler böylece, tekrar hayatiyet kazanmış oluyordu. Birleşmiş Milletlerin Kızıl Haç kanalıyla, Macaristan» yardım etmesini Ruslar bile, bu yüzden redde cesaret edemediler. Birleşmiş Milletlerin Macaristana bir tahkik heyetinin gönderilmesi de artık imkânsız değildi. Bu sebeple Manhattan'daki muhteşem binanın uçsuz bucaksız koridorlarında meyus dolaşan, ak saçlı macar kadınının ümidini kesmesi için hiç bir sebep yoktu.

Yeni üyeler

Birleşmiş Milletler Onbirinci toplantı devresinin ilk hadisesi, Kızıl Çin'in Birleşmiş Milletlere kabulü teklifi oklu. Bu teklif her yıl Rusya ve Peykleri tarafından tekrarlana tekrarlana temcit pilâvına dönmüştü. Ama Rusya, bu sene yeni bir avukat bulmuştu. Bu avukat Hindistan delegesi Krişna Menon'du ve bu devre Kızıl Çin meselesinde Rusyanın şarkısını söylüyordu. Çin isini bu gönüllü avukata yıkmak Rusyanın da işine geldi.

Menon bu kadarla da kalmayıp macar meselesinde de rus askerlerinin çekilmesi işinin Rus ve Macar hükümetleri arasında görüşülmesinin icap ettiği tezini savundu. Hindistanın meşhur ettiği "sulh işinde, birarada yaşama"nın 5 şartından biri de milletlerin iç işlerine müdahale edilmemesi ve hükümranlıklarına hürmet,, gösterilmesi değil miydi T Fakat ne de olsa sevimli delegenin Hindistanın "amentü"sünü anlayış tarzı oldukça garipti. Menon, belki de müstemlekeciliğin sadece Batıya mahsus bir illet olduğunu düşünüyor ve Rusların bu hastalığa karşı muafiyeti bulunduğunu zannediyordu.

Maamafih Menon'un Kızıl Çin meselesinde gösterdiği bütün gayret bir semere vermedi. Pekin hükümeti, Birleşmiş Milletler kapılarının kendisine açılmasını daha bir müddet bekliyecekti. Sadece Afrika-Asya grubunun rus blokuyla işbirliği yapması, Genel Kurul kararında gerekli üçte iki ekseriyetin teminine kâfi gelmiyeeskti.

Kapılar bu devrede yalnız, istiklâllerini yeni elde edan devletlere açıldı. Fas, Tunus ve Sudan'ın da kabulüyle Birleşmiş Milletlere üye devletlerin sayısı 79'a çıktı. Orta Doğu ve Cezayir meselelerine bir hal çaresi getirilmediği takdirde, bu yeni üyelerin de Arap Birliği saflarında yer almamaları için hiç, bir sebep mevcut değildi.

General Burns
Eline kılıç geçti

Süveyş

Nasırın yeni ümitleri

Birleşmiş Milletler Genel Sekrete - ri Dag Hammerskjoeld, geçen hafta Manhattan'daki bürosundan ayrılarak Ne\v York hava alanına gitti ve kendisini bekleyen bir uçağa binerek Kahireye uçtu. "Mr. H", Albay Nasırla görüşmek ve Mısıra Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin şevki işinde başgösteres pürüzleri gidermek için Kahireye gidiyordu, Durumun biraz kendisine güleryüz gösterdiğini

Sir Anthony Eden
Son pişmanlık

sanan Mısırlı diktatörün bu konuşmadan alacağı dersler çoktu. Bilhassa Mısıra gelen polis kuvvetinin asıl vazifesinin ne olduğunu öğrenmek, şüphe yok ki Nasır için faydasız olmıyacaktı.

Birleşmiş Milletlerin Süveyş meselesine müdahelesi tam zamanında olmuştu. Zira ellerini macar kanıyla bulayan Rusya, Orta Doğu arap milletlerinin koruyucusu rolünü sonuna kadar oynamak kararındaydı ve yeni bir Kore harbine hazırmış gibi davranıyordu. Arap şefleri bu "siyanet meleği"nden ürkmeye başlamalar bile, bâzı gruplarda yegâne hakiki dostun Rusya olduğu hakkındaki kanaat henüz itibarını kaybetmiş değildi.

Rusya Mısıra yardım için gönüllüler toplamaya başlamıştı. Kızıl Çin, 260 bin gönüllünün Mısıra gitmek için müracaat ettiğini bildiriyordu. Komünist gönüllülerinin kütle halinde Mısıra şevki, dünyayı üçüncü harbe çok yaklaştıracaktı. Rus manevralarına mutlaka karşı konulması lâzım geliyordu ve Birleşik Amerika bunu çok iyi biliyordu. Amerikan Dış İşleri Süveyş meselesinin başından beri, cehalet ve beceriksizliği hakkındaki yerleşmiş kanaati unutturacak bir olgunluk ve soğukkanlılık göstermiş, ileriyi görmesini becerebilmişti. Meselenin halli herşeyden önce Batılıların birleşmesine bağlıydı. Bu sebeple Amerika ateş püskürdüğü İngiliz ve Fransızlara elini uzatmakta tereddüd göstermedi. Esasen ihtiyar yaramazlar da "Sam Amca"ya danışmadan, kendi başlarına maceralara girişmenin mümkün olmadığını, bu ufak tecrübeyle öğrenmiş bulunuyorlardı. Uzatılan yardım eline sarıldılar.

Rusya'nın gönüllü göndermesi için hiç bir bahane yaratılmamalıydı. Amerika bu sebeple, İngiliz, Fransız ve İsrail askerlerinin mutlaka çekilmesinde ısrar ediyordu. Birleşmiş Milletler askerlerinin Orta Doğuya gelmesi, rus gönüllülerine bu kapıyı tıkayacaktı.

Bu karar karşısında tek itiraz sesi -tabii Rusya hariç-, Mısır'dan geldi. Fırtınanın geçmek üzere okluğunu gören, kanadı kırık diktatör Nâsır'ın benzine yeniden kan gelmişti ve sesini yükseltebileceği kanaatina kapılmıştı. Nasır. Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin İngiliz Ve Fransızları takiben Mısırı terketmelerini isteyecek kadar cesaretlenmişti. Nil diktatörü ihtimal, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin dünya sulhünü değil, kendi diktatörlüğünü kurtarmak için Mısır topraklarına geldiğini sanıyordu.

Eğer- General Burns'ün polis kuvvetlerinin vazifesi hakikaten Albay Nâsırı İngiliz, Fransız ve İsraillilerin elinden kurtarmak idiyse, gözden düşmüş diktatörün prestiji elbette büsbütün artacak, Süveyş buhran halledilmek şöyle dursun, büsbütün alevlenecek ve çıkmazdan çıkmaza sürüklenecekti. Fakat hakikat, hiç te öyle değildi. Manhattan'dan Kahireye uçan Hammerskjoeld, Nâsıra işte bunu an-

Guy Mollet
Keçi inadı

latmak için bu uzun yolculuğu göze almıştı. Birleşmiş Milletler kuvvetleri Kanal meselesine ve Arap - İsrail ihtilâfına kati bir hal çaresi bulunmadıkça bu bölgede kalmalıydılar. Huzursuz Orta Doğuyu sulha kavuşturmak, ancak General Burns'ün askerleriyle mümkün olacaktı. Birleşmiş Milletler ancak bu suretledir ki, Hindistanın ve Beş Büyüklerin tasvibini kazanan hal çaresini arap milletlerine kabul ettirebilecekti.

Cezayir

Kurtuluş yolu

Birleşmiş Milletlerin derdi bir Mısırdan, bir Macaristandan ibaret değildi. Bir müddet için unutulmuş olsa bile, dünyanın daha başka yerlerinde de kan dökülmekte olduğu inkâr -edilmez bir vakıaydı. Zira Kıbrısta tedhiş hareketlerinin sonu alınmış değildi ve Cezayirde Fransızların bir dahilî isyan şeklinde göstermek istedikleri Kurtuluş Harbi, bütün şiddetiyle devam ediyordu.

- Cezayir meselesinin Birleşmiş Milletlerde müzakere edileceği şu günlerde tedhiş faaliyeti yeniden hızlanmıştı. Milli Kurtuluş hareketi, Cezayir meselesi Birleşmiş Milletlerde görüşülmeden evvel mevcudiyetini hissettirmek için tedhişten başka çare görmüyordu. Cezayirliler dünya efkârının dikkatini çekmek torundaydılar. Bundan başka Fransızlar tarafından "tayyare oyunu"na getirilen beş liderin kaybına rağmen, millî hareketin zayıflamadığının gösterilmesi lazım geliyordu. Tedhiş hareketlerinin motörü işte bu düşüncelerdi ve işte bu yüzden Cezayirde daha fazla kan dökülmeye başlanmıştı.

"Fransa şimdiye kadar Cezayir meselesinin Birleşmiş Milletlerde görüşülmesine muhalefet etmişti : Cezayir bir Fransız vilâyetiydi ve Fransanın iç işlerine karışmaya kimsenin hakkı yoktu. Geçen yıl, Cezayir meselesinin Birleşmiş Milletler gündeminde yer alması üzerine toplantıyı terkeden Pinay, işte bunun içindir ki Fransada alkışlarla karşılanmıştı.

Fransa bu sene fikrini değiştirmişti. Kaçamak yollar aramaktansa, davasını dünya önünde müdafaa etmenin kendisi için daha faydalı olacağı artık anlaşılmıştı. Fransa, Birleşmiş Milletlere dosyası koltuğunun altında geliyordu. Dünya efkârının kayıtsız şartsız müstemlekecilikle itham ettiği Fransa, haklı bulunduğu noktaları dünyaya duyurmak fırsatını kaçırmak istemiyordu. Cezayirde 1 milyon Avrupalının mevcudiyetinin, meseleyi "Fransa çekilsin gitsin, efendim" gibi basit bir şekilde halline imkân bırakmadığını gösterebilecekti. Gerçi İngiltere, Hindistandan çekilip gitmişti, ama Hindistanda da milyonlarca ingiliz mevcut bulunsaydı. İşçi Hükümetinin tutumu herhalde çok farklı olacaktı. Esasen Fransızlar da, Avrupalıların az bulunduğu Fas ve Tunus'tan çekilmemişler miydi ? Ama Cezayire gelince durum böyle değildi, Cezayir, Fransa için bir istismar kaynağı olmaktan çok, bir yüktü: Fransa Cezayire aldığından fazlasını veriyordu.

Fakat bütün bu sebepler Fransanın, Cezayirde asayişi temin etmek adı altında giriştiği harbi haklı göstermeye kâfi gelemezdi:

Sosyalist hükümet, Cezayirde serbest seçimler yapılacağım vaadetmişti. Ancak, seçimlerin hakikaten serbest bir şekilde yapılabilmesi için asayiş iade edilmeliydi. Askerî şefler, Cezayiri birkaç ayda sükûna kavuşturacaklarını söylüyorlardı. Helikopter dahil; her türlü modern silâhlarla mücehhez 400 bin Fransız askeri, sayısı 20 bini geçmeyen baldırı çıplak Cezayirliye boyun eğdirmeye uğraşıyordu. Fakat asayiş temin edilmek şöyle dursun, tedhiş artıyordu. 1954 ten bu yana 365 Avrupalı ve 2800 müslüman terörün kurbanı olmuştu. İnsan hakları memleketi zalimlikte, medeniyet yüzü görmemiş Cezayirlilerden aşağı kalmıyordu. İntikam için köyler yakılıyor, taş taş üstünde bırakılmıyor, çoluk çocuk kurşundan geçiriliyordu.

Mahpus liderler, Cezayirde çarpışan arkadaşlarına müzakereler hakkındaki düşüncelerini duyurmak imkânını bularak söyle demişlerdi: "Cid diye almaya değmez. sadece bizi korkutmaya çalışıyorlar".

Sadece Bandung memleketleri değil, Amerika halk efkârı ve hatta Mendes-France'ın etrafında toplansn Fransız halkının mühim bir kısmı da Fransanın Cezayir siyasetini tasvip etmiyordu.

Fransa, Cezayir milliyetçiliğini tanıyıp Kurtuluş Ordusu liderleriyle doğrudan doğruya müzakerelere girişmedikre. Birleşmiş Milletlerde pek taraftar bulanuyacak ve en ağır ithamlara hedef olacaktı.

Kıbrıs

Washington'daki başbakan

Geçen haftanın sonunda bir gün "Washington'da Beyaz Evin önünde gazeteciler birikmişti. Başkan Eisenhower bir misafirini uğurluyordu. Misafiri uzunca boylu, siyah kaşlı ol-

Cezayir'de Fransız harekâtı
Zalimler yarışı

Karamanlis
Beyaz Evin misafiri

dukça yakışıklı -bir adamdı. Amerika Cumhur başkanı:

"— Geldiğinizden dolayı, size teşekkür ederim. Ümid ederim ki burada bulunduğunuz her dakikanız iyi geçmiştir".

Siyah kaşlı adam da Başbakana bir kaç sözle mukabele etti ve kapıdan ayrıklı. Kapıdan ayrıklı, etrafını hemen gazeteciler aldı. Başkan Eisenhower'in misafiri Yunan Başbakanı Karamanlis idi. Karamanlis Kıbrısa ait olarak Birleşmiş Milletlerde cereyan edecek müzakereleri hazırlamak için Amerikaya gelmişti. Bu hazırlıkların fena gismediği anlaşılıyordu. Karamanlis, Başkanla ne görüştükleri hakkında tafsilat vermedi. Sadece "Yunanistam alâkadar eden mevzulara temas ettik" dedi. Gazeteciler "Kıbrıs" diye sordular. Başbakan ilk cevabını tekrarladı.

Birleşmiş Milletlerde

Yunanlıların, Kıbrıs meselesindeki tezlerinin ne kadar haklı olduğunu göstermek maksadıyla giriştikleri pro poganda kampanyası geçen hafta da, hızından bir şey kaybetmeksizin devam etti. Bu arada Avrupa Konser yinin İnsan Hakları Komisyonu da, Kıbrısta İngilizlerin İnsan Hakları anlaşmasını çiğnedikleri yolundaki Yunan iddialarını dinledi. Avrupa Konseyinin bir komisyonunda, bu suretle ilk defa olarak Üyeler arasındaki bir ihtilâf görüşülmüş ' oluyordu. Terör ve zorbalıkta bir hayli istidat gösteren Yunanistan, İnsan Hakları bahsinde İngiltereden hesap soruyordu.

Diğer taraftan Kıbrıs ihtilâfı Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletlerin gündemine de yazdırılmış bulunuyordu. Bu Yunanistanın Birleşmiş Milletlere ilk müracaatı değildi. Fakat İngiltere şimdiye kadar, meselenin Birleşmiş Milletlerde görüşülmesine muhalefet etmiş ve görüşünü kabul ettirmişti. İngiltere bu yıl, tezlerini dünya efkârı önünde müdafaa etmekten çekinmiyordu. Esasen İngiltere de Birleşmiş Milletlerin huzuruna bir şikâyetle geliyordu: Kıbrıstaki tedhiş hareketlerini Yunanlılar körüklüyorlardı. İngiliz hükümeti iddiasını ispata yarayan vesikalardan da mahrum olmadığını söylüyordu. İngilizler, Yunan ve İngiliz şikâyetlerinin birarada görüşülmesini arzu ediyorlardı.

Yunan degelesi Christian X. Palamas, memleketinin İngiliz ithamlarına cevap vermeye hazır olduğunu ilân ediyordu.

İyi aydınlatılmamış dünya halk efkârında Kıbrıs meselesini bir müstemlekecilik hareketi olarak görme temayülü vardı. İngiltere münakaşayı kabul etmekle, Kıbrıs'ın hür dünyanın menfaatlarını korumak için zaruri olduğunu ispat fırsatını bulacaktı. Ayrıca Adaya muhtariyet vermek yolunda atmaya çalıştığı adımları da belirtebilecekti. Genel Kuruldaki bir yüzleşmeden İngiltere'nin kayıplı olarak çıkmasına pek ihtimal yoktu.

Fakat Türkiye, Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletlerde görüşülmesine itiraz ediyordu, Türkiyenin itirazının dayandığı sebep şöyle ifade ediliyordu:

"Türkiye Yunanistanla olan münasebetlerine büyük bir ehemmiyet atfetmekte ve bu memleketle olan münasebetlerini düzeltmek için elinden geleni yapmaktadır. Kıbrıs meselesinin görüşülmesinin münasebetleri iyileştirmiyeceğini, hatta bu yoldaki gayretler baltalayacağım düşünmekte

Türkiye, Yunan' histerisine ağırbaşlılıkla mukabele etmeyi bildikçe, hükümetin bu endişesinin tahakkuku çok zayıf bir ihtimaldi.

Demir Perde

Karşılama şenlikleri

Geçen haftanın sonunda, pazar gecesi Moskovadaki Polonya Elçiliğinde bir ziyafet veriliyordu. Yemek salonunda Malenkof hariç, Kremlinin bütün kodamanlarım görmek kabildi. Batılı devletlerin Moskovadaki temsilcileri de Polonya elciliğinin davetine icabet etmişlerdi. Ziyafet muhteşemdi ve votka şu gibi akıyordu. Ziyafetin ortasında Mikoyan ile Voroşilof'un arasında oturan Krutçef'in birdenbire ayağa kalktığı görüldü. Votkayı gene fazla kaçıran Kremlinli liderin bir nutuk çekmeye hazırlandığı, her halinden anlaşılıyordu. İki tarafında oturan Mikoyan'la Voroşilof, Krutçef'in eteğinden çekerek susturmaya çalışıyorlardı. Fakat üstad "Bana karışmayın" diyerek arkadaşlarını susturdu ve "Batılı kapitalist baylar"a bir güzel ders daha Verdi. Batık devletlerin temsilcileri Krutçef konuşmaya baslar başlamaz yemeği terketmişler ve konuşma bitene kadar bir başka salonda beklemişlerdi. Zira bir gece önce Kremlin'de verilen ziyafette de Krutçef söz almış ve neticede Batılı diplomatlar Kremlini terketmek zorunda kalmışlardı.

Gomulka Moskovada

Moskovanın muazzam Byelo-Russki garı, Gomulka'yı karşılamak için şahane bir şekilde hazırlanmıştı. Müthiş fırtına ve dona rağmen büyük bir kalabalık toplanmıştı. Beklenen tren gara girdiği zaman tezahürat başladı. Trenden çıplak kafalı, enerjik bakışlı, açık mavi gözlü Gomulka indiği zaman alkışlar ve "Varol" sesleri garın kubbelerinde akisler yarattı. Karşılayıcılar arasında kalın kürklere sarılı "B ve K" da bulunuyordu. Polonyanın Tito taraftarı ve milliyetçi lideri, daha birkaç hafta önce Komünist partisinin başına geçmesini önlemek üzere palaspandıras Varşova'ya gelen ve tehditler savuran Krutçef tarafından karşılanıyordu. Krutçef bu "yeni yoldaş"a kollarım açıyordu. Kremlin, Gomulkayı da Nehru gibi muhteşem bir şekilde ağırlamayı kararlaştırmıştı.

Ama evdeki hesap çarşıya uymamış ve kuzey memleketlerinin sevimli bir mahlûkuna benzeyen rus parti sekreteri mutadı üzere votkayı fazla kaçırmıştı. Ve gene mutadı üzere gaf üzerine gaf yapmıştı. Eğer Batılı diplomatlar macar hadiselerinin heyecanı içinde bulunmamış olsalardı, Krutçefin sözlerine gülüp geçecekler, belki de "samimiyefinden dolayı onu tebrik edeceklerdi. Fakat macar hadiseleri dolayısıyla hava elektrikli ve kalpler doluydu. Kimsenin Krutçefin kabalıklarına tahammülü kalmamıştı.

Gomulka
Göze giren asi

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Buğday alıyoruz

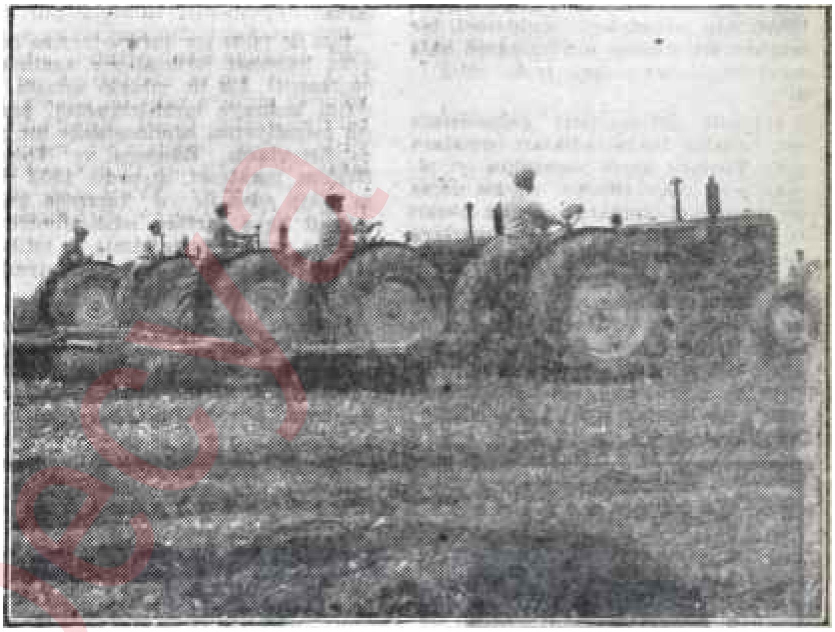
Geçen hafta içinde iktisadî hayatımızla alâkalı birkaç karar, bir hadise ve bir radyo konuşması vatandaşların dikkatini, dünyanın şu karmakarışık durumunda, bir kere daha hükümetin iktisadî ve malî siyasetine çekti. Hükümetin iktisadî ve malî riyaseti denilince de akla meşhur kalkınmanın gelmemesine imkân yoktu.

13 Kasım tarihli "Zafer"de birinci sayfasının sağ üst köşesinde büyük bir fotoğraf çıktı. Resimde biri genç, diğeri yaşlı iki adamın bir şey imzaladıkları görülüyordu. Genç adam Türkiye Dış İşleri Bakanlığa Milletlerarası İktisâdi İşbirliği Teşkilâtı Genel Sekreteri Melih Esenbeldi. Yaşlı adam ise Birleşik Amerikanın , Ankara'daki Büyük Elçisi Fietdher Warren idi. Bu fotoğrafın tam altında gene göze çarpacak bir başlık, vardı: "Dün imza edilen anlaşma gereğince Birleşik Amerikadan hububat alacağız - Yeni anlaşma ile memlekete getirilecek olan gıda maddeleri ile hububatın değeri 46.300.000 dolar".

Bu başlık altında verilen habere göre '"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında, Hariciye Vekâletinde imzalanan bir anlaşma gereğince, Türk Hükümeti, tatminkâr olmayan bir mahsul senesi neticesinde, gıda maddeleri ve bilhassa hububat ihtiyacı noksanını telâfi etmek üzere Amerika Birleşik Devletlerinden bedeli Türk Lirası ile ödenmek üzere 46.300.000 dolarlık ziraî mahsuller satın alabilecektir."

Gene habere göre bu anlaşma 1954 tarihli ziraat mahsulleri ticaretinin geliştirilmesi ve yardım konusundaki Amerikan kanununa istinaden imzalanmıştı ve ilk değildi. Çünkü: "Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile imzaladığı bu son anlaşmadaki maddelerle birlikte Türkiye'ye bugüne kadar, Türk Lirası ile tediye edilmek üzere ceman 85.000.000 dolar tutarında buğday, mısır, arpa, pirinç, pamuk yağı ve sığır don yağı satın almak imkânını temin etmiştir. Böylelikle Amerika Birleşik Devletleri üçüncü defa, olarak Türkiye'yeTürk Lirası ile ihtiyacı olan ziraat mahsullerini vermiş olacaktır".

14 Kasım akşamı Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci de Ankara Radyosunda bir konuşma yapıyor ve sözlerine şu cümlerle başlıyordu: "Bugün sizlere hükümetimizin buğday ve akaryakıt gibi iki mühim madde üzerinde almış ve almakta olduğu kararları arzedeceğim. Bu meyanda iktisadî hayatımıza istikrar temini maksadiyle tatbike konulmuş bulunan Millî Korunma Kanununun tatbik seyrinden de bir nebze bahsetmek arzusundayım".

Bir tarlada beş traktör

Sonra...

İlk önce buğday mevzuunu ele alan Bakan şunları söylüyordu: "1950 senesinden beri her sahada müşahede olunan kalkınma hamlelerimize muvazi olarak millî ekonomimizin temelini teşkil eden ziraat sahasında da alınan tedbirler sayesinde hububat istihsalimiz hızla gelişmiş ve 1953 rekoltesinde azamî haddine ulaşmış bulunmaktadır. Maalesef, 1953 yılım takip eden üç yıl zarfında gayri müsait hava şartları istihsalimize ağır bir şekilde tesir etmiş ve istihsalimiz, 1956 yılında asgarî seviyesine düşmüş bulunmaktadır. Bu şekilde seyreden istihsale mukabil istihlâk tamamen aksi istikamette bir seyir takip etmiş ve böylece 1958 yılında 448 bin ton olan ofis buğday satışı bugün 854 bin tona yükselmiş bulunmaktadır. Bir taraftan hububat istihsalinin. azalması, diğer taraftan istihlâkin yükselmesi karşısında hadis olan ciddî vaziyet hükümetimizi harekete geçirmiş ve aradaki -boşluğu kendi membalarından doldurmak imkânsızlığı karşısında dışarıdan ithal çarelerini aramağa sevketmiştir. Bu sene ofisin mübayaat yekûnu olan 500.000 tona ilâve olarak, memlekette muhtemel bir kıtlığa önlemek üzere Amerika hükümeti nezdinde girişilen teşebbüsler, 13/11/1956 günü, yani dün neticelenmiş olup ilk merhalede ihtiyacımızdan eksik kalan 500.000 ton buğday ve 10.000 ton mısırın mubayaa anlaşması imzalanmıştır. Böylece hemen hareket ettirilecek olan gemilerle Aralık ayının ilk haftalarından itibaren büyük buğday partileri limanlarımıza gelmiş olacaktır. Görülüyor ki hükümet kısır davranan iklimin meydana getirdiği kıtlığın tesirlerini süratle ve zamanında gidermiş ve halkımızın ana gıdasını teşkil eden buğdayı ihtiyaca fazlası ile cevap verecek bir miktarda temin etmiş bulunuyor. Bu arada Amerika'dan hareket etmek üzere bulunan gemilerin muvasalatına kadar Toprak Mahsulleri Ofisinin ambarlarında mevcut buğdaylar ihtiyaç bölgelerine muntazaman tevzie devam edilecektir. Böylelikle kıtlığa karşı ihtiyatî bir tedbir olarak alınmış bulunan 1027 sayılı koordinasyon heyeti kararının muhafazasına artık" lüzum kalmadığı cihetle bu karar yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun yerine ikame edilen rejim hülâsaten şudur:

1 — Fuzulî sarfiyatın önlenmesi maksadiyle 80 randımanlı ekmeklik un rejimi kaldırılmış yerine 84 - 86 randımanlı un imalâtı mecburî kılınmıştır.

2 — Karadeniz sahillerinde 20 kuruşluk buğday rejimi kaldırılmış ve bu bölgede buğday fiyatları kilosu 25 kuruşa yükseltilmiştir.

3 — İzmir, İstanbul, Ankara gibi bundan evvel hususî rejimlere tâbi şehirlerimiz dahil, diğer bütün bölgelerde ekmeklik buğday satışları seyyanen 30 kuruş 80 santim olarak tesbit edilmiştir.

Ekmeklik ihtiyaçlarını serbest piyasadan temin eden mahaller ile francala, makarna, bisküvit, börek, çörek vesaire gibi ekmekliğin dışında kalan maksatlar için piyasada satılacak buğdayların azamî satış flaşları ise Toprak Mahsulleri Ofisince tesbit

edilmekte olan alım baremlerine ve buğdayların primli olup olmadıklarına göre bulunacak mubayaa fiatlariyle mübayaa yerlerinden istihlâk mahallerine kadar yapılacak normal nakil masraflarının ilâvesiyle hami olacak fiata % 10 kâr zammı suretiyle tesbit edilecektir.

Muhterem vatandaşlarım, görülüyor ki, hükümetimiz muhtemel buğday darlığı tehlikesini tamamen önlemiş bulunmaktadır. Böylece, bu mevzuda yaratılmak istenen telâşın yersizliği meydana çıkmış ve vatandaşın ihtiyaçları karşılanmıştır". .

Ekonomi ve Ticaret Bakanının söyledikleri baştan sona kadar okunduğu zaman ilk önce dikkâti çeken şey. yedi senelik icraatı ile gerek zirai, gerek sınat kalkınma yolunda en çetin engelleri aşmağa muvaffak olarak sırayı şehirlerimizin imarına getirmiş olduğunu iddia eden bugünkü iktidar için memleketi muhtemel bir buğday kıtlığından kurtarmanın hâlâ nasıl büyük bir mesele teşkil ettiğiydi.

Halbuki iktidar ileri gelenlerinin her fırsatta tekrarladıkları iddialara göre Türkiye artık mahsulün iyi olması için gökyüzünden medet umar bir memleket olmaktan çoktan çıkmıştı. 1954 seçimlerinden önce duvarlara yapıştırılan çeşit çeşit, renk renk afişlerden basıları bu iddiayı en parlak şekilde canlandırıyordu. Bir afişte iki gemi vardı. Biri küçük biri de büyüktü gemilerin. Küçüğün altında 1949, büyüğün altında 1954 yazılı idi. 1949 da küçük geminin temsil ettiği miktarda buğday ithal eden Türkiye 1954 de büyük fethi kadar buğday ihraç ediyordu. 1949 da kendi buğdayı ile kanuni doyuramayan Türkiye artık dünyanın dördüncü buğday ihracatçısı idi.

O zamanlar bunun şerefini D.P. iktidarı kimse ile paylaşmak istemiyordu. Mahsul artmışsa bunun sebebi, şimdi Ekonomi ve Ticaret Bakanının söylediği gibi, hükümetçe "alınan tedbirler" idi.

Bu iddiada şüphesiz bir hakikat payı vardı. Memleketteki traktör sayısının birdenbire büyük ölçüde artması, zirai kredilerin geniş tutulması mahsulün artışında mühim bir rol oynamıştı. Fakat bunların yanında üç yıl arka arkaya havaların çok müsait gidişi de hesaba katılmak lâzımdı. Bu noktayı ileri süren muhaliflerine iktidar sözcüleri "Demek ki Allah da bizimle beraber" cevabım veriyorlardı.

Son üç yılda ise durum tersine dönmüş, hububat istihsalimiz azalmağa başlamıştı. İlk üç yıldaki artışın şerefini kimseye bırakmıyanlar, azalışın, mesuliyetini benimsemeğe hiç yanaşmıyorlardı. Ekonomi ve Ticaret Bakanı, maalesef, diyordu, 1953 yılını takip eden üç yıl sarfında gayri müsait hava şartları istihsalimize ağır bir şekilde tesir etmiş ve istihsalimiz 1906 yılında asgari seviyesine düşmüş bulunmaktadır.

Halbuki nasıl artış sadece hükümetin aldığı tedbirler yüzünden ileri gelmediyse, azalışın da sadece kuraklık yüzünden İleri gelmemesi gerekirdi. Şüphesiz, kuraklığın tesiri vardı. Fakat başka sebebi eri de araştırmak gerekmez miydi ?

Meselâ traktör durumu incelenmeğe değerdi. Bir hamlede memlekete giren büyük sayıda traktör gene bir hamlede hizmetten çıkmıştı. Bunda traktör siyasetimizin büyük rolü vardı. İthal ettiğimiz traktörler çok çeşitli markalar taşıyordu. Bakım ve tamir bakımından bu çok büyük bir mahzurdu. Hükümetin iktisadi ye malt siyaseti yüzünden yedek parça getirtmek, imkanı ortadan kalkmıştı. Küçücük bir parçanın yokluğu yüzünden binlerce liraya satın alınan bir traktör edinmiş, fakat kısa zaMakinell ziraatın maliyet hesapları yapılmamış, köylüye bu mevzuda ön derük edilmemişti. Üç, beş dönüm arazisi olan her çiftçi çeşitli yollarla sağlanan kredi imkânları sayesinde bir traktör edinmiş fakat kısa zamanda acı gerçekle burun buruna gelerek gırtlağına kadar çıkan borçtan kurtulmak için çırpınmağa başlamıştı.

Meselâ akaryakıt durumu incelenmeğe değerdi. Geçen yıl zirai faaliyetin en ateşli bir devresinde çiftçilerin nasıl 'akaryakıt sıkıntısı çektikleri henüz unutulmuş değildi.

Bunların yanında irili ufaklı daha birçok mesele akla gelebilirdi. Fakat Bakan, buğday sıkıntımızın sebebi olarak ilkin kuraklık yüzünden ileri gelen mahsul azalışım gösteriyor, sonra da buna istihlâkin artışım ekliyordu. 1953 yılında 448 bin ton olan ofis buğday satışıma bugün 904 bin tona yükseldiğini belirtiyordu. Burada da bazı malların alda gelmemesi imkânsızdı. Ofis satışı demek Türkiyenin buğday istihlâki demek miydi? Öyle ise üç yıl içinde buğday istihlâki % 90 artar mıydı ? Biliniyordu ki buğday, elâstikiyeti sert bir madde idi. İstihlâkinin bu derece artması için herşeyden önce nüfusun büyük ölçüde artması gerekirdi. Türkiyenin nüfusu ise üç yıl içinde % 15 ten fazla artmış olamazdı. Geriye bir ihtimal kalıyordu: Hayat pahalılığının sürekli artışı, acaba halkın çoğunluğunu yemek ve katıktan mahrum ederek kuru ekmekle karın doyurmak mecburiyetinde mi bırakmıştı?

Milli Korunma

Yoğurt ve yumurta

Ekonomi ve Ticaret Bakam geçen haftaki radyo konuşmasında buğday meselesinden sonra akaryakıt mevzuunda alınan karara da dokunuyordu. Son zamanlarda bası kimseler, hiç sebep yokken, akaryakıt sıkıntısı çekileceği yolunda söylentiler çıkarmışlar, bu da akaryakıt talebini artırmıştı. Halbuki "memleketin normal akaryakıt İhtiyacı 91.000 tondur. Bugün elimizdeki fiili mevcut, bu normal ihtiyaca cevap verecek mahiyette ayarlanmış bulunmaktadır"

Bakan akaryakıtla alâkalı tedbirlerin verimli olabilmesi için vatanda-

Zeyyad Mandalinci
Çok "karar"lı bakan

şın idareye yardımcı olması lüzumunu ısrarla belirtiyordu: "Hülâsaten arzederim ki, bugün memleketimizde endişeye mahal bırakmıyacak bir sekilde stokumuz mevcuttur. Ve tanzim edilen ithal tedbirleri ile de istikbale muzaf ihtiyaçlar teminat altına alınmıştır. Ancak, her vatandaşın israftan kaçınması, ihtiyacının dışında mubayaalara girmemesi ve bilhassa stok yapmak gibi lüzumsuz ve zararlı hareketlere başvurmaması hususunu bilhassa rica etmek ve bu yolda harekete tevessül edeceklere de kanuni müeyyidelerin tatbik edileceğini ilâve etmek isterim".

Bakan yerden göğe kadar haklıydı. Vatandaşların ihtiyaçlarından fazla, akaryakıt almağa kalkışmaları zaten sınırsız olmayan stokları ergeç eritebilirdi. Böyle bir durumun ne demek olduğu da açıktı. Vatandaşların anlayışlı olmaları şarttı. Fakat, bu sok*' tada, geçen hafta içinde İstanbul gazetelerinden birinde çıkan bir İsrail mektubu dikkati madalyonun öteki yüzüne çekiyordu. Mektubun türk yazarı diyordu ki bir taarruz harbine girişen İsrailde ne fiatlar artmış, ne de istifçiliğe kalkışanlar olmuştu. Yazar bu durumun sebebini vatandaşların hükümetin iktisadi daha doğrusu genel siyasetine olan inancında görmekteydi. Hükümetin sözü senetten Bağlamdı. Ne yapacaksa onu söyler, ne söylerse onu yapar bir hükümete karşı güven duyulmasına şaşılır mıydı ?

Bakan Milli Korunma Kanunundan bahsederken her zamanki kelimeleri. Cümleleri kullanmıştı. Bu bahiste de hükümet vatandaştan yârdım bekliyordu, Fakat yardımın mahiyeti azıcık farklı idi: "Bu istikamette yeni kararlarımızın da hazırlanmakta bulunduğunu ilâve ederek, çok mühim bir noktayı işaret etmek arzusundayım. Bazı şehirlerimizde Milli Korunma Kanununa aykırı hareketlerin müşahedesi karşısında sıkı tedbirlerin alındığı ve bu kanunun esprisine uygun hareket etmeyen vatandaşlarımızı, kontrol teşkilâtımızı şiddetli ve sıkı takip vazifeleriyle harekete geçirmiş bulunduğumuzu beyan ederek bütün vatandaşların gayri meşru hareketler karşısında Millî Koruma mercileri ni haberdar etmek suretiyle yardımcı olmalarım hassaten rica ederim". Bu dolaşık cümle ile bakanın vatandaştan istediği vazife, Milli Korunma Ka nununa aykırı hareket, edenleri ihbar etmesi, idi. Bakanın ricasını pek çok vatandaş memnunlukla karşılayacaktı. Fakat dört beş aylık tecrübe göstermişti ki sırf polis tedbirleri ile piyasaya ihtiyacı olan "istikrar"ı ve "seyyaliyet"i kazandırmağa imkân yoktu. Tersine, Millî Korunma Kânunu tatbikatı, bugün için, "istikrar" bozucu bir âmil haline gelmişti, Nitekim son haftalarda bankaların' kanunun şümulü içine alınması ve ayak kabı imalât ve maliyeti ile alâkalı kararları takibeden bir kararla' peynir, süt ve yağ fiatları tesbit edildi. Hatırlanacağı üzere bundan, dört hafta kadar önce bu maddelerin fiatları gene bir kararla serbest bırakılmıştı.

Yeni fiatlar

Tesbit edilen yeni fiatlar bütün memlekete şamildi. "Müstahsil, imalâtcı, toptancı ve perakendeci azami satış fiatları şu şekilde tesbit olunmuştur. Beyaz peynir tam yağlı olarak, müstahsil, imalâtçı ve toptancı tarafından kilosu 275, perakendeci tarafından kilosu 330 kuruş, yağlı beyaz peynirin kilosu toptancı, perakendeci ve imalâtçı tarafından 225, perakendeci tarafından 280, yarım yağlı beyaz peynir kilosu toptancı perakendeci ve imalâtçı tarafından 150, perakendeci tarafından 210, yavan toptancı, perakendeci, imalâtçı tarafından kilosu 90, perakendeci tarafından ise 140 kuruş üzerinden satılacaktır. Kaşar peyniri ise tam yağlı birinci el tarafından kilosu 560, perakendeci tarafından 625, yağlı kilosu 500, perakendeci 575, yarım yağlı ve yavan birinci el kilosu 450, perakendeci 526 kuruş üzerinden muamele görecektir."

"Süt: İnek müstahsil veya imalâtçı 50, toptancı 65, perakendeci 80, koyun müstahsil veya imalatçı 50, toptancı 65, perakendeci 80, keçi müstahsil veya imalâtçı. 45, toptancı 60, perakendeci 75, manda müstahsil veya imalâtçı 55, toptancı 70, perakendeci 85 kuruştan satılacaktır"

"Pastörize sütlerin fiatları ise bu fiatlara 15 er kuruş ilâve etmek suretile bulunacaktır."

"Yumurta konserve müstahsil veya imalâtçı adedi 10 kuruş, toptancı 15 kuruş, perakendeci f18 kuruş, taze yumurta adedi müstahsil veya imalâtcı 12, toptancı 17, perakendeci, 20 kuruş üzerinden satacaktır. Tereyağlar ise; Mutfak yağı müstahsil veya imalatçı tarafından kilosu 550 kuruş, toptancı 600, perakendeci 650 kuruş, sadeyağ birinci el 625, toptancı 675, perakendeci 725 kuruş, hususî tereyağ 900, hususi pastörize tereyağ 1000 kuruş üzerinden satılacaktır".

Kararın birinci maddesinde yar alan bu hükümlerden sonra ikinci maddedeki hüküm "istikrar" sözü ile alay eder gibiydi: "Müstahsil, imalâtçı, toptancı ve perakendecilerin bu tebliğin neşri tarihinde ellerinde bulunan yukardaki gıda maddelerinin fiatları ne olursa olsun birinci madde hükmüne' uygun olarak satılması mecburidir".

Tebliğin daha sonraki maddelerini göre de:

a - Fiilen dış memleketlere ihraç edilen yukardaki gıda maddelerinin ihraç fiatları serbesttir.

b - Gıda maddelerinin vasıflarını tâyin, tesbit ve tebellüründe Gıda Maddeleri Nizamnamesindeki hükümler aynen tatbik olunur.

c - Tebliğde sayılan gıda maddeleri için Valiler veya belediyelerce tesbit edilmiş olan azamî satış fiatları muteber değildir.

d - Tebliğdeki gıda maddelerinin belirtilen fiatlar fevkinde borsada tescili yasaktır.

e - Borsalar müstahsil ve müstehlikin menfaatlerini ve maliyet unsurları ile normal ve müteamel kârları dikkate alarak fiat yükselmesine mâni tedbirleri almakla vazifelendirilmiştir. Spekülatif maksada matuf olduğuna borsa komiserliğince kanaat getirilen fiatların borsada tescil edilmesi yasaktır.

Süt içen çocuk
Fiatı ile alâkası yok

S İ N E M A

Filmler

"Napoli Senfonisi"

Sinemada müzikle hikâye anlatmak umumiyetle başarısız sonuçlandığı halde bu gibi denemelere sık sık başvurulur. "Napoli Senfonisi - , Carosello Napolitano" müzikli skeçlerle XVII. asırdan bu yana Napoli tarihini anlatıyor. Müzik, dans, hatta tiyatro ifade vasıtaları kullanılırken sinematik endişelerin olmaması filmin tesirsiz, karışık ve zaman zaman sıkıcı olmasına yol açıyor. Halbuki hicivle işlenen fikirler çok alâka çekici. Bitmek tükenmek bilmeyen istilâların trajik ve komik tarafları; "comedia dell'arte"nin doğuşu ve kuklacılığın ortadan kalkışı; sokak şarkıcıları, turistler; fotoğrafçılık; işsizlik ve evsizlik, bu yüzden Napoli'yi bırakıp başka ülkelere gidenler; Birinci Dünya Harbiyle işsizlik ve evsizliğin artışı; İkinci Dünya Harbinden sonra problemlerin büsbütün halledilmez duruma gelişir müzikli filmler için alışılmamış temalar. Bu bakımlardan "Napoli Senfonisi"nin neorealist italyan sineması tesirinde mey dana geldiği meydana çıkıyor.

Sinemaya hiç uymayan tiyatro dekorları yanında "Napoli Senfonisi" nin en başarılı tarafı müzik tertibi. Karışık görüntülerle yorulan gözleri kapayıp müziği dinlemek çok zaman daha zevkli oluyor.. Rejisör-senarist Ettore Giannini, ünlü Keita Fobeda Afrika balesinden istifade edemediği gibi, bale üstadı Leonide Massine'i de harcıyor. Massine'nin bütün gayretlerine rağmen kukla Punchinello'nun hikâyesi gereken tesiri elde edemiyor. Filmin en eğlenceli sahnelerinden biri de gece bekçisine piyango vurman.. Neo-realisme en çok yaşlaşan bu bölümde gece bekçisi hayatı boyunca bütün emelinin geceleri evde uyumak olduğunu söyleyerek, geceleri evinde barınan sokak şarkıcısıyla kalabalık ailesine yol veriyor. Bekçi artık geceleri evde uyuyabileceği sevincindeyken sokak şarkıcısı, peşine ailesini takarak yeniden başını sokacak bir delik aramaya koyuluyor.

"Napoli Senfonisi" nin eğlenceli, dokunaklı, alaycı, sahneleri bol. Fakat zaten fazla mahallî olan meseleler kötü bir sinema işçisinin elinde büsbütün karışık ve anlaşılmaz bir durumа geliyor. -Böylelikle -yaratıcının sinemadaki rolü bir kere daha belli oluyor.

"Napoli Senfonisi"nden bir sahne

Lütfen gözlerinizi kapayıp, kulaklarınızı açınız!

"İntikam Alevi"

Birkaç yıl önce "Kanun Namına", "İpsala Cinayeti", "Katil", "Öldüren Şehir" gibi filmlerin çıkışı Türk sineması için bazı ümitler vadediyordu. Bu filmler yalnız amerikan sinemasına mahsus baş döndürücü bir hareketi değil, bazı sosyal yahut psikolojik mevzuları da işlemeye çalışıyordu. Cereyanın neticesi olabilirdi;. Ya zamanla mevzular üzerinde durulur, tekniğin gelişmesiyle sağlam eserler yaratma yoluna gidilirdi: ya da mevzu büsbütün unutulur, böylelikle sadece harekete dayanan cereyan çürüyüp kaybolurdu. İkinci netice oldu.. Mevzu ile birlikte hareket de kayboldu, vıcık vıcık melodramlar, verem, gözyaşı ve mezarlık sahneleriyle uyuştu kaldı.

"İntikam Alevi" Türk sinemacılığının neticesiz kalan kıpırdama devri mahsullerinden "Katil"i hatırlatıyor. Gene o devrenin bütün filmleri gibi devamlı bir hareketlilik esası üzerine kurulmakla birlikte, ortaya hiçbir mesele' konmuyor. Zincirleme bir aşk hikâyesi işleniyor. Hikmet (Kenan Pars) Suzan'ı (Muallâ Kaynak), Suzan Ekremi (Ayhan Işık), Ekrem Neclâ'yı (Deniz Tanyeli) seviyor. Nec lâ Hikmet'i sevse film komedi olacak seyircilerin yüzü gülecek ama senarist-rejisör Osman F. Seden bunu yapmıyor. Necla'nın da Ekrem'i sevmesinden doğan muvazenesizlikle melodramını kuruyor. '"

"İntikam Aleyi"nde bazı senaryo ve mizansen tekniği problemleri hâlledilmiş. Anlatılan hikâye sudan olmakla birlikte senaryonun kuruluşu, hâdiseler dizisi nispeten sağlam. Mev zunun saçmalığını farkettirmemek için olacak Osman F. Seden filmine başdöndürücü ve başarılı ritmik bir sürat sağlamış. Seyirci bütün olup bitenleri kabul etmeye hazırlanırken filmin sonuna doğru Seden kendi kendini sabote ediyor. Üzerlerinde en çok durulan şahıslar Ekrem, Suzân ve Hikmet'tir. Seyirci Neclâ'yı Ekremin sevdiği kız olarak tanır, pek yerinde olarak Ekrem'in bütün mücadelelerinden sonra onunla birleşmesini bekler. Ama evdeki pazar çarşıya uymaz. Necla modaya uyarak verem olur. Bu yetmiyormuş gibi filmin sonunda tabanca kurşunlarıyla ölür. Ekrem de kontrlümiyer fotoğraflı bir mezarlık sahnesinde acı sözler söylemek zorunda kalır.

Osman F. S.eden'in kamerayı siner macılığımızda, az rastlanan bir başarıyla kullanması yanında plânlamalar rı, montajı tamamen özenti eseri. Piramid ve diyagonal çerçevelemeler boş bir İsrarla kullanılıyor. Her açık hava sahnesinde çerçevenin içine bir minare yerleştirmek gayreti neden? Filmin gidişinde hiç bir yeri olmayan plâstik ye estetik kaygıların faydası nedir? Belli ki Osman F. Seden birkaç sinema klâsiğini biliyor, onların üslûbunu taklid etmekle ortaya bir eser koyabileceğini sanıyor. Fritz Lang, Eisenstein, Alfred Hitchcock, Orson Welles üslûplarının bir araya karıştırılma gayreti eklemecilikten ileri gitmiyor. Mesela, balıkçı kahvesinde Hikmet arkadaşını cinayete teşvik ederken konuşulanlar balık doğrayan bir bıçak, ipe ilmik takan bir el ve çivi çakan bir çekiç ile izah ediliyor. Sessiz sinema devrinde çok kullanılan bu Eisenstein ifade tarzı seyircide beklenen tesiri uyandırmıyor.

"İntikam Alevi" western taklidi kavgalarına, eklektik üslûbuna, özenti ve. zorlama sahnelerine, veremli ve mezarlıklı sonuna rağmen Osman F. Seden'in eli yüzü düzgün bir mevzudan ortaya daha iyi birşeyler çıkarabileceğini düşündürüyor.

Sağlık

Sinir yorgunluğu

Bir ev kadınının hayatının pek te kolay birşey olmadığını kabul etmek zorundayız. Bugün bir kadın meslek sahibi olmasa ve dış hayatta mühim mesuliyetleri bulunan bir işte bulunmasa da, gene da evinde o sessiz dört duvarı içinde asrımızın süratli gidişine ayak» uydurmak sorundadır ve ister istemez kendisini zaman zaman telâşa kaptıracaktır. Bugün her aile kadınının birçok meseleleri vardır. Meselâ hayat pahalılığı ile mücadele etmek ona düşen başlıca bir vazifedir.. Bundan başka bugün her ev kadınının yapılacak birçok işi ve bunları yapacak pek az zamanı vardır. Ev kadını daima telâş içinde, daima yorgundur. Bir iş biter bitmez, bir yenisine başlamak zorundadır. Tam nefes almaya hazırlanırken de ,hiç beklenmedik bir yepyeni iş çıkıverir ve işte o zaman ev kadını sinirlerinin en son haddine kadar gerildiğini hisseder. Bazan sinir krizi hailinde bağırarak, ağlıyarak veya bedbinliğe kapılarak isyan eder.

İşte burada mevzuu bahis edeceğimiz şey bu sinir krizidir. İster sesli, ister sessiz olsun, ister sert ister yumuşak.. Bu isyan bir tek hadisenin, bir tek defa vuku bulan bir aksiliğin neticesi değildir. Bu isyan birdenbire patlak verir. Fakat birdenbire husule gelmemiştir. İnsanın içinde yavaş yavaş, sinsi sinsi inkişaf eder ve hiç beklenmedik bir anda birdenbire patlak verir..

Bir kadın düşünelim ki evli ve çoluk çocuk sahibidir. Prensip itibariyle mesuttur. Fakat evinde çok fazla çalışmakta, çok fazla yorulmaktadır. Zira bu kadının evde yapılacak birçok işleri vardır. Yemek pişirmek, alışveriş. ortalık ve daha birçok iftar bu kadının üzerindedir. Bu kadın umumiyetle vazifesini seve seve yapar, pek şikâyet etmez. Fakat bir* denbire herşey değişir.. Kadın daha süratli yaşamak, daha çek çalışmak, daha çok iş başarmak baskısı altındadır. Vaktiyle geniş bir zamanda yapmak üzere ayırdığı ister şimdi bir dağ gibi gözlerinin önüne yığılmıştır. Hepsini birden yapmak mümkünmüş gibi. bunların hepsini bir arada düşünmekte, bir arada başarmaya çalışmaktadır. Çocukların oyuncak dolaplarından sandık odasının kıyısına köşesine kadar heryer yenibaştan toplanmak, intizama sokulmak üzere beklemektedir. Sonra tamire muhtaç çamaşırlar sepette yığılmış kalmış, mutfaktaki ocak isten kapkara olmuştur!.. Hele senelerdenberi mektuplaşmadığı şu uzaktaki akrabalara birşeyler yazmak artık şarttır. Ev kadını bütün bu işleri aklına kor komaz hepsini birden yapmak ister. Bunun için yorulmak bilmez bir çalışma kabiliyeti, demir gibi bir irade gösterebileceğini zanneder. Zanneder ki bütün bu işler bitince artık rahata kavuşacaktır.. Halbuki bozuk olan şey evindeki intizam değil onun sinirleridir. Bu işler bittikten sonra memnuniyetsizlik duymak için başka başka sebepler icat edecektir. Zaten ev işi denilen şey hiç tükenmiyeceğine göre bu ümit beyhudedir. Yorgun bir vücut ile bütün işleri bitirmeyi düşünmek, tıpkı bir çakı ile bir ağacı kesmeye benzer. İş daha çok zorlaşır ve muvaffakiyetsizlikle neticelenir.

Farzedelim ki ev kadını bir mucize başarmış, en zor işlerini hep birden yapmaya muvaffak olmuştur. Neticede rahatlayıp sevinecek midir? Hayır! Yorgun argın çalışırken muhakkak ailenin kendisine karşı takındığı tavruhareketi düşünüp, kafasını bu menfi yolda yoracaktır. En çok çalışıp yorulduğu bir günde bu hain çocuklar oyuncaklarını şuraya buraya atmakla acaba ne gibi bir zevk duymuşlardır? Ya kocası? Onun yorulduğunu hiç kaale almış mıdır?.. Hiç tatlı bir söz söylemek, teşekkür etmek aklından geçmiş midir?. Saatlerce koltuğunda gazetesini okumuş, hatta çocuklarına bile uslu durmaları için en ufak bir nasihatte bulunmamıştır.

Ev kadını bir yandan yorucu isleri yaparken, bir yandan böyle menfi düşüncelere kapıldığı içindir ki, birdenbire en ufak bir bahane ile kriz geçirir, ağlar, bağırır veya kendisini yatak odasına atar.

Hakiki sebep

Yorgunluk, fazla çalışmak daima yıpratıcıdır ve sinirleri hırpalar. Bir ev kadım işini kudreti dahilinde, yavaş yavaş, telâşsız ve programlı bir şekilde yapmaya çalışmalı ve iş saati bitince muhakkak kendisine bir dinlenme, eğlence ve avunma vesilesi de hazırlamalıdır. İstirahatla ge-

Hayır ile Evci

Jale CANDAN

Bir lisanı konuşabilmek için yüzlerce kelime öğrenmek lâzımdır. İnsan derdini ve meramını anlatabilmek İçin de bazan kelime bulamaz. Fakat insanların ve milletlerin mukadderatında mühim rol oynıyan kuvvet, iki kelimecik içinde toplanabilir. Bu kelimelerden bir taneni "hayır" dır. "Hayır" demesini bilmek çok mühimdir. Bu, hergünlük hayatımızın küçük teferruatından en mühim hadiselere kadar her an karşılaştığımız bir durumdur. Bir kadının ve bazan bütün bir ailenin hergünlük hayatını zehirliyen arsız ve şımarık bir çocuk, icabında ve yerinde "hayır" demesini bilmiyen anne ve babanın eseri değil midir?. Ama anne ve baba çocuklarına hayır demesini bilmedikleri, hayır diyecek kuvvete ve iradeye sahip olmadıkları zaman kendi kendilerini kandıracak türlü ve türlü sebepler icat ederler. Yanlış şekilde manalandırılan bir "modern" terbiye sisteminden tutunuz da, hususi şartlara, icat edilen bir fevkalâde hadiseye kadar herşey onların irade zaaflarının mazereti oluverir. Neticede hiçbir mukavemetle karşılaşmıyan, her dediklerini yaptırtan, evde hak ve huzur bırakmıyan küçük diktatörler türerler. Anne ve baba, gösterdikleri zaafa önce mazeret ararken sonra yavaş yavaş, çaresiz boyunlarını büküp herşeye seyirci olmak zorunda kalırlar. Çünkü zamanında "hayır" demesini bilmemişlerdir. "Hayır" diyebilmenin gündelik hayatımızda daha çeşit çeşit tesirleri görünür. Sabahları iş saatinde, komşunun kahve sohbeti davetini reddedemiyen ev kadınından tutunuz da, büroda geveze bir mesai arkadaşının zamansız konuşma merakını durduramıyan memura kadar, hepimiz günde birkaç kere "hayır" diyememek durumuna düşer ve hazan bu yüzden en mühim işlerimizin aksadığını görürüz.

"Hayır" demesini bilmek çok küçük yaşlarda öğrenilecek birşeydir. Bir imtihana hazırlanırken kendisini oyuna davet eden arkadaşlarına çocuk, "hayır" demek zorundadır. Gençlikte, ilk hissî mücadelelerde "hayır" demek durumu birkaç kere kuvvetle zuhur eder ve sırf "hayır" diyememek yüzünden birçok gençler istikballerini körletir. bazan hayatlarını mahvederler. Fakat bütün bu vaziyetlerden en mühimi insanın menfaatlar karşısında hayır demesini bilmesidir. Çünkü yaşadığımız dünyada, bugün maalesef, vicdanımızın sesi ile menfaatlerimiz çarpışabilmekte, çoğu zaman birbirine uymamaktadır. İşte menfaatler karşısında, vicdanının sesine uyarak "hayır" diyebilen insan, hayattaki en büyük imtihanı kazanmış insandır ve ideal cemiyeti, ideal milleti yaratacak olan insanlar bu insanlardır. İstikbal onlarındır.

Hayatımızda mühim tesirler yapan ikinci büyük kelime şüphesiz ki "evet"tir. "Hayır" demesini bilen bir insanın "evet"i ne kadar güzel, ne kadar kıymetlidir.

Çamaşır yıkayan ev kadını

Kavgaya bahane hazırlanıyor

cirilen zaman en meşgul insan için bile kaybedilmiş zaman değil, kazanılmış zamandır. Zira insan dinlendiği zaman daha randımanlı şekilde çalışabilir. Yalnız istirahat ederken dikkat edilecek nokta manen de istirahat edebilmektir. Sırt üstü yattığı yatakta yapılacak işleri düşünen kadın istirahat etmiş sayılmaz. .

Fakat dinlenmek şartsa da, anî sinir krizlerinin, büyük bedbinliklerin ilâcı değildir.. Çünkü bu sinir krizleri ve bu hodbinlikler fazla çalışmaktan ve yorulmaktan ziyade ruhî bir tatminsizlikten doğmaktadır.

Çalışmak hiçbir zaman hiçbir kimseyi öldürmemiştir ve işim hakikaten seven insanlar, onu yaparken her şey rağmen çok az bedbinlik duyarlar.. Bir arada başarılması imkânsız işleri üst üste yapmaya çalışmak esasen insanın içinde mevcut olan bedbahtlığa bir vesile aramaktır. Yukarda bahsi geçen çoluk çocuk sahibi mesut kadın, muhtemelen zannettiği kadar mesut değildir. Belki için için hiç çalışmadan yaşıyan zengin bir başka evli kadını kıskanıyor, ev" işlerini küçültücü buluyordur. Fakat bu hislerini de açığa vurmaktan, hatta kendi kendisine itiraf etmekten çekinmektedir. Çünkü aldığı terbiye kendisine kadının da bazı vazifeleri olduğunu; öğretmiştir. Sonra bu kadın evine hakikaten düşkün olabilir; kocasını üzmekten, onu kırmaktan çekinebilir; iş yaparken duyduğu üzüntüyü içine atıp memnuniyetsizliğini gizleyebilir.

Ani sinir krizlerine sebebiyet veren ruhî bozukluk bazan çok daha derin çok daha gizli sebeplere de dayanabilir.. Meselâ evini ve kocasını hakikaten seven kadın, sebepli veya seb?psiz yere kocasını kıskanabilir ve bu hislini iyice gizlemeğe çalışırken "bedbahtlık" hissi başka bir verden meydana çıkar, vesileler yaratır ve bu vesilelerin arkasına gizlenir.

Fazla Yorgunluktan mütevellit gibi görünen anî krizler bazan da yalnızca para sıkıntılarının insana verdiği bedbinlikten, başarısızlık korkusundan, ayın sonunu getirememek endişesinden doğabilir. Her ne olursa olsun sebep, hakiki Sebep derindedir ve ondan kurtulmanın - en iyi çaresi onu gizlendiği yerden bulup çıkarmak, vesileler ittihaz ederek hayatımızı zehirlemesine mani olmaktır. Düşmanı tanıdıktan sonra onunla mücadele etmek çok daha kolaydır.

Moda

Kürk astarlar

Her kadın kürkü sever. Kimi onu ısıtıcı ve pratik bulur, kimi onun içinde kendisini daha şık, daha güzel, daha gösterişli bulur. Bütün bunlar münakaşa edilebilir. Münakaşa edilemiyecek olan, kadınların kürke karşı zaaflarıdır. İyi bir kürk daima pahalıdır. Fena bir kürk ise taşınmaya değmez. İşte bunun için de her kadın kürk sahibi olamaz. Fakat her kadının içi kürkle kaplı bir kışlık mantosu olabilir. İçi kürkle kaplı mantolar birkaç senedir görünmekteydi. Fakat 1956 modasında, en pahalı kürk mantolarla rekabet edecek bir imtiyaz kazandılar. İçi kürkle kaplı mantolar, yeni "pölis"ler bu kış en gözde mantolardır. Parisli büyült terziler onları kastor, vizon, astragan gibi en pahalı kürklerle hazırlamakta tereddüt etmemişlerdir. Çünkü gaye yalnızca onun ısıtma kabiliyetinden istifade etmek değildir. Gaye kürkün ısıtıcı hassasından tam manası ile istifade ederken "gösteriş" tarafım kısmen azaltmaktır.

Fakat ne de olsa bu yeni modadan en çok istifade edecek olan dolapta unutulmuş eski kürkler ve anneannenin sandığındaki kürk parçaları, bir de tabii aile bütçeleridir.

Manto içine astar olarak kullanılan kürkler umumiyetle tavşan, pöti-gri kaplan derisi ve. çok fazla uzun tüylü olmayan her cins kürktür.

"Pölis"lerin hazırlanmasında bazı hususiyetler. Vardır ki, bunlara dikkat etmek şarttır. Kürk mantoların aksine olarak; bunların tüyleri iniş istikametinde çalışıp tayyör ve elbise Üzerine giyildikleri zaman 'kaymaları temin edilmelidir.

"Pölis"lerin kolları kürkle astarlanmamıştır. Çünkü kürkle astarlanmış kollar harekete mani olur insanı çok şişman yapar, çirkinlik verir. Yalnız bu mantoların kolları da. diğer kısımlara uyabilmek bakımından fanile ile astarlanıp bir tokluk elde edebilir.

Kürkle astarlanmış mantolar ekseriyetle düz hatlı bol mantolardır. Fakat bazı "redingot"ların dahi kürkle astarlandığı vâkidir. Bu taktirde kürk astar beden ve etek kısmında, birbirinden ayrılmıştır ve beli kalın-

Kürk astarlı manto

Eskiler Rağbette

laştırmamak için bel kısmında 10 santimlik bir mesafe boş bırakılmış-

Bir yenilik

Umumiyetle "pölis"lerde astar vazife gören kürkler, Mantonun esas patrona üzerine aynen biçilir. Fakat 1956 senesine yepyeni bir veçhe ile giren "pölis"ler dikişte de bazı yenilikler arzetmektedir. Bu yenilimi ortaya atan büyük Fransız terzisi "Lanvin . Castillo"dur. Bu terzi astar olarak kullanılan kürkü, üzerine kaplanacak kumaştan çok daha, dar tutarak biçmiş ve böylece kumaş her türlü hareket serbestisi.. biçim zenginliği, pli ve gode imkânlarım muhafaza etmiştir. Böylece kürk bakımından ekonomi sağlanırken, mantonun daha şık olması . da temin edil*

Dior'un torba cepleri
Hammallara iş yok!.

miştir. Bu şekilde hazırlanan yeni mantolara, "hareketli polis"ler adı verilmiştir.

"Polis," yaptırırken dikkat edilecek bir nokta da, kürk astarı manto kenarlarından, yakadan, veya kol kapaklarından göstermektir. Bu münasebetle, Parisli bir büyük tersi: "Kürk, muhakkak, bir yerden burnunu çıkarmalıdır" diyor. Çünkü, ne de olsa, "pölis"ler insanı biraz daha toplu gösterirler ve bunun müsebbibi olan kürk. bir yerden, görünerek, kabahati üzerine almalıdır. İşte bu münasebetle baş vurulacak bir kurnazlık vardır: Şayet astar olarak kullanılan kürk fena cins bir kürk veya yıpranmış bir kürkse, yakadan veya kenarlardan dışarıya dönen parça aynı cinsin daha iyisi, daha yenisinden yapılmalıdır.

Kalmadı, Gelecek!

Son zamanlarda Ankarada -ve daha bir çok şehirlerde- bazı maddeleri bulmak, hususi bir maharete ihtiyaç gösteren işler arasına girdi. Mağaza sahipleri, dükkânlarının kapısını aşındıran müşterilerine "yok" cevabını vermekten bıktılar, utanır oldular. Artık hiç bir mağazada, hiç bir mal için "Yok, piyasada bulunmuyor" denmi yor. "Kalmadı, yakında gelecek" sö zü esnaf ve satıcıların eski ağızlarına yeni taam oldu. Bu kalmayan ve "yakında gelecek" mallara muhtaç olanlar bir dükkândan diğerine koşa koşa günlerini doldurmakta, fakat bir türlü ihtiyaçlarını gideremememektedirler.

Sanayi ve imalât için gerekli maddeler bir tarafa, mensel tamamen veril ve yakın zamana kadar bol bol bulunan bir çok maddenin ortadan çekilmesi aile reislerini ve ev kadınlarını düşündüren bir mesele haline geldi. Mesela, Ankarada odun bulmaya imkân yok gibidir. Piyasaya mahdut miktarda, o da zaman zaman gelen odun misk veya amber gibi nadide bir meta olmak üzeredir. Odun almak için, günlerce koşmak, geldiği anı yakalayabilmek için sık sık oduncülara uğramak icap ediyor. Buna rağmen odun alabilenlerin sayısı, alamayan larınkinden çok zaman daha azdır. Eğer odunca tanıdıksa veya halinize acımışsa parasın önceden almak şartıyla size odun ayırmayı kabul etmekte ve lütfen 80-40 kilo odun vermektedir. Bu da bitince tekrar taharriyata çıkmak veya daha iyisi evdeki sandık, sepet ve eski esnayı sobaya göndermek lâzım gelmektedir. Mangal kömürü bulmak, odun bulmaktan 4a güçtür.

"Hastalanmazsım, olur biter" diyerek ilaç ve röntgen filmini unutsak bile bakkaldan yarım kilo olsun kuru sebze alamamak, cidden tahammül edilemiyecek bir haldir. Bir bakkalda kuru fasulye, nohut. bakla içi, bezelye, mercimek ve hatta börülce bulmak artık tamamile bir talih işi olmuştur. Badem, şam fıstığı, fındık gibi kuru yemişler de "yoklar âlemi"ne intikal etmiş bulunmaktadır. Ya patatese ne demeli?. Pazarlara, öbek öbek yığılan bu nadide gıda maddesi, birden ortadan çekilmiş ve ancak geçen hafta - o da mahdut miktarda - boy göstererek milleti sevince garketmiştir.

Bu sene kolayca bulunabilen madde, geçen sene gözden kaybettiğimiz pirinçtir. Beyaz peynir ve kaşar denizde balık gibi kâh batıp, kah çıkmaktadır.

Bir ev kadınının bugün çarşıda topla iğne, çengelli iğne, çıt-çıt, kopça, firkete, fermuar ve makina iğnesi bulması imkânsız denecek kadar zorlaşmıştır.

Kırtasiyecilerde iyi cins dolmakalem mürekkebi yoktur. Pelür kâğıdı ve defter bulmak için kırk kapının ipini çekmek bile bazan kâfi gelmemektedir.

Basit bir tuvalet malzemesi olan gliserin ve asetonu eczahane eczahane dolaşarak aramanız beyhudedir. Hale pencerelerinizi çok dikkat li açıp kapamaya bilhassa itina etmelisiniz. Zira bir cam kırdığınız takdirde, yerine yenisini buluncaya kadar şu soğuk günlerde kendinizi üşütün yataklara düşmeniz işten bile değildir.

Paris haberleri

Christian Dior'a göre. artık kadınlar çarşı -pazara giderken file ve büyük çanta tasıma külfetinden kurtulmuşlardır. Çünkü bu büyük terzi, son olarak icat ettiği muazzam pelerinlere muazzam cepler koymuştur. Yalnız ufak bir güçlük yardır. Kollar pelerin içinde hapsedildiği için kadının sol elini çıkarıp sağ cebini ya sağ elini çıkarıp sol cebini kullanması icab edecektir.

Dior mantolar ve kaplar üzerinde çalışırken Lanvin - Castillo da gece elbiselerinde bazı değişiklikler düşünmüş ve "tavuskuşu" elbiselerini icat etmiştir. Beyaz naylon tülden yapılan bu elbiseler önden düz ve sade bir görünüşe sahiptir. Fakat elbiseler arkada muazzam bir büzgü ve volan şellalesi arzetmektedirler. İlk defa bu "tavuskuşu" modellerinden birisini gören bir müşteri:

"— Harikulade! diye haykırmıştır. Fakat bu canım elbise ile hep ayakta dolaşmak icab ederek.. Herhalde oturmaya imkân yok!."

Bu sözleri duyan manken derhal, şahane kuyruğunu ikiye ayırmış, tek bir "harekatla onu sağa ve sola alarak, rahatça oturuvermiştir.. İngiltere kra liçesi Elizabeth'in Parisli terzisi Claude St-Cyr, bu sena çok mada olan simsiyah şapkaları aydınlatmak için karanlıkta ışıl ışıl yanan fosforlu iğneleri icat etmiştir. Böylece karanlıkta dolasan birçok fosforlu kadınlar türemiştir.

Ev

Mahrem bir oda

Bir kadının evinde en çok itina göstereceği yer yatak odası olmalıdır. Halbuki ev kadınları, umumiyetle misafir odalarım süsler, fazla eşyalarını, yüklerini yatak odalarına, gardrop üstlerine yığarlar. Yatak o-

daları misafirlerin görmedikleri bir yerdir, bu balamdan da en az itina gören oda olarak kalırlar. Vakıa misafirlere, yatak odasının kapalı olması gayet tabiidir. Fakat bunun sebebi odanın itinasızlığı değil, kendisine has mahremiyeti olmalıdır. Akıllı bir kadın yatak odasına en az misafir odası kadar itina göstermeli, çok parası yoksa bile orayı zevkli ve iç açıcı bir şekilde döşemeye gayret etmelidir. Bol ve zengini büzgülü bir kreton perde yatak odasına derhal sevimli bir hal verir. Perdenin muhakkak yerleri süpürmesi şart değildir. Perdeler kısa da olabilir.

Yatak odasını şık ve güzel gösterecek şey piyasada takım halinde satılan havaleli yatak odası takımlarından ziyade odanın şekline uyan hafif ve zarif eşyalardır. Yatak odası geniş, rahat bir somya, güzel bir örtü ve iki kenarda duran iki küçük başucu masası ile gayet sevimli bir hal alır. Bu küçük masaların üzerinde iki gece lâmbası da şarttır. Karıkocanın uyumadan önce, birbirlerine rahatsızlık vermeden birşey okumak istemeleri gayet tabiidir. Gece lambaları, odanın umumî rengine uyan ipeklilerden yapılmış itinalı iki abajur olursa odaya derhal hoş bir mahremiyet havası verecektir. Bütçesi dar olan bir kadın bile, biraz arzu ile gayet ucuz abajurlar yapabilir. Yatak örtüsünün uzun olması ve somyanın ayaklarını iyice örtmesi şarttır. Örtü gene kretondan yapılabilir. Fakat perdeye hâkim olan renklerin düzününün tercih edilmesi odaya daha şıklık verir. Eğer perdeler düzse yatak örtüsünü çizgili ve parlak türk köylü ipeklisinden yapmak ta mümkündür. Bir odayı güzel gösteren şey içindeki eşyalar kadar -belki ondan fazla- davarların ve yerlerin temizliğidir. Yatak odaları duvarları kabilse yağlı boya ile boyanmalı, bazı yerleri yalancı perdelerle veya ipekli kumaşlarla kapitone edilmelidir. Yerde bir yumuşak halı şarttır ve bu olmadığı taktirde pembeye, maviye, sarıya boyanan Diyarbakır battaniyeleri bu iş için biçilmiş kaftandır.

Tuvalet masası için çarşıya gidip havaleli ve iddialı bir mobilye seçmek gayet hatalıdır ve çok iyisi olmadıkça, bu eşya odayı ancak çirkinleştirecektir. Her kadın köşe başındaki marangoza gidip tahtadan gayet pratik bir tuvalet masası ısmarlayabilir. Bu masayı odanın rengine uygun bir kumaşla kaplayıp süslemek hem zevklidir, hem de pek ucuza mal olur. Duvardaki aynanın iki yanına koyulacak apliklere gelince, bunlar odaya derhal icab eden itina havasını verecektir.

Gece elbiselerini çıkaracak erkek için bir elbise korkuluğu da şarttır.

Yatak odalarında dikkat edilecek bir nokta da oraya bazı hatıraları, bazı resimleri koymaktır. İlk nişanlılık devrine ait güzel bir resim kadına da, erkeğe de her sabah kalkarken bir saadet hissi verecek, bazı hisleri tazeliyebilecektir.

CEMİYET

İstanbul'a her türlü insan gelir, gider alma Steplhen Sedford Thorlakson gibisine enderattan rastlanır. Elli dokuz yaşında, soluk benizli, ciddi tavırlı ve Allanın Kilisesinin Suriye Baş Piskoposu olarak tayin edildiğini söyleyen bu zat üç günlük ikameti esnasında bütün gazeteleri dolaşarak gayesini anlattı. "İncilde tarif edilen Cennet Bahçesini kurmağa gidiyorum. İsrael ile Suriye arasında kurulacak ve 1075 senesinde tamamlanacak olan bu mukaddes bahçede her dinden insanlar yaşayacak ve bundan böyle harp olmayacaktır. Merkezi Kaliforniya'da olan Kilisemiz cahil insanları aza olarak kabul ediyor. Eğer siz de sulh içinde yaşamak istiyorsanız Kilisemize müracaat etmekte tereddüt etmeyiniz". Piskopos Kaliforniya'dan buraya kadar yalnız elma

Sophia Loren

"Paramızı geri veriniz!"

yiyerek geldiğini ve yoluna yine ayni şekilde devam edeceğini söyledikten sonra, "Peki, İstanbullu Allahın Bahçesi olarak seçmeği hiç düşünmediniz mi?" diye sual soran bir gazeteciye yine ciddiyetle, "İyi olurdu ama biraz fazla kazılmış" cevabını verdi.

*

İstanbul'da, Beyoğlu sinemalarından birinin gala gecesine, İtalyan cinsi cazibe kraliçelerinden Sofla Loren'i görmeğe giden halk müthiş bir sukutu hayale uğruyarak dışarı çıktı. Bir kere filmin mevzuunu kat'iyyen anlamıyanların "Yahu biz buraya film sey retmeğe mi yoksa bilmece çözmeğe mi geldik ? Einstein bile bunu anlıyamazdı" şeklindeki seslerinin yükselmesi ve gittikçe artması ortalığı birbirine kattı. Filmin yarısı geçtiği halde Sofia Loren'in gözükmemesine kızanlar, "Hadi film başlasın yoksa çıkıyoruz, paralarımızı geri isteriz" demeğe başladılar. Neyse bir aralık Sofla şöyle bir gözüktü. Ama son derece edepli bir kılıkta ve romantik rolde olması gene kimseyi memnun etmedi. Patırtı gürültü içinde, alkışlar ve yunalarla biten filmin sonunda seyircilerden biri, "Anlaşılan sinemaları da şehir dışına çıkarmak lazım gelecek" dedi.

Memleketimizin en eski ekonomi mütahassıslarından Halil Lûtfi'nin çıkarmakta olduğu Tan gazetesinden gece sekreteri istifa etti. Beyan ettiği sebep istifa sebepleri arasında orijinalite rekoru kırdı: Gazete binasında hiç bir sobanın yanmaması yüzünden dahildeki hararetin fikir faaliyetlerine müsaade etmemesi!

Hilton'un Lalezar Salonu haftada iki gün briç meraklılarıyla dolup taşar. Beynelmilel çapta şöhret sağlayan ve birçok müsabakaları kazanan Halûk Kibar bu klübün bütün işlerini üzerine alır. Geçen gün yapılan senelik toplantıda bundan böyle briç günlerinin Pera Palasta yapılmasını İsrarla isteyen grupla Hiltondan vazgeçemiyenler arasında münakaşalar oldu. Sonunda Hiltoncular ka zandı ama buna fena halde kızan Halûk Kibar, "Sık ve acaip şapkalarım göstermek için Hilton fikrini zorla kocalarına kabul ettiren hanımlarımızın sözüyle hareket edenlerle oynamam" dedi.

Attlee Kabinesinde bakanlık yapmış olan ve hükümetimizin davetlisi olarak İstanbulda bulunan Kenneth Lindsay haftanın en cok konuşulan, popüler adamı oldu. Bunda şakaklarndaki kır saçlarının da rolü var, zira kadınlarımız kendisine ne kadar yakışıklı olduğunu alenen söylemekten çekinmiyorlar. Şerefine Satfet Lûtfi Tozan'ın evinde senenin en güzel partilerinden biri verildi. Daha bir çok tanınmış kimseler kendisini davet etmek için adeta birbirleriyle yarış ettiler. Lindsay bunların hiç birini kaçınmadığı gibi Polonya milli masına bile girmek yâni ezilmek cesaretini gösterdi.

*

Senelerden beri İstanbul'un en güzel cifti olarak tanınan Nevgice ve Şinasi Hakkı Erel çiftinin bir kız torunları dünyaya geldi. Bir gün Şinasi Hakkıya dostları, "Çok merak ederiz, karını mı yoksa kızını mı daha çok beğenirsin?" demişler. Lâcivert gözlü, beyaz saçlarıyla herkesi kendine hayran bırakan karısına bakan doktor, "Kimse karım kadar güzel olamaz" demiş. Fakat doğan bebeğin hepsini bastıracak kadar güzel olduğunu söyleyen dostlarına Şinasi Erel, "Durun bakalım, onu ancak saçları beyaz olduğu zaman söyleyebilirsiniz." diyor.

M U S İ K İ

Opera

Dördüncü zenci

İki yıl önce, New York'un Metropolitan Operası Müdürü Rudolf Bing, zenci kontralto Marian Anderson'u Metropolitan kadrosuna dahil ederek, bu müesseseden ırk , engelini kaldırmıştı. Kontralto Anderson'un, Verdi'nin "Maskeli Balo" operasında Ulrica rolünü oynaması, dünya basınında gü nün başlıca musiki hadisesi olmuştu. Üç hafta sonra zenci bariton Robert McFerrin aynı sahnede, aynı bestekârın "Aida"sında Amonasro rolüne çıkmıştı. Bing, bu sanatkârlardan önce, Met kadrosuna bir de zenci dansöz almıştı: Ballerine Janet Collins.

Geçen hafta, bir başka zenci ses sanatkârı -soprano Mattiwilda Dobbs- bir bakıma Anderson'unkinden daha önemli bir hadise yaratarak, Metropolitan sahnesine çıktı. Anderson, meslek hayatının zirvesinde bulunduğu yıllarda, Amerika'daki ırk tefriki yüzünden, Metropolitan'dan uzak kalmağa mecbur tutulmuş, sesi eski kudretinden biraz kaybettikten sonra bu imkâna ulaşabilmişti. Oysa soprano Dobbs -31 yaşındadır- yeni parlayan bir yıldızdı. İkincisi, Anderson'un olsun, Robert McFerrin'in olsun aldıkları partiler, başroller değildi. Mattiwilda Dobbs ise, "Rigoletto" gibi bir operada, baş kadın rolüne, Gilda'ya çıkıyordu. Bu güç partiyi tegannisi, her bakımdan başarılıydı. O gece temsil defalarca, bu usta sanatkâra olan hayranlıklarını, Metropolitan'in muazzam salonunu çınlatan "bravo" larla ve dinmek bilmeyen alkışlarla ifade eden heyecanlı dinleyiciler tarafından durduruldu.

Mattiwilda Dobbs o güne kadar en büyük başarılarım Avrupa'da kazanmıştı. 1953 yılında Milano'nun La Scala operasında, Rossini'nin "Cezayirde bir İtalyan Kadını"nda Elvira rolüne çıkmıştı.

Paris'te bulunduğu sıralarda bir İspanyol gazetecisiyle tanışmış ve evlenmişti. Birkaç ay sonra kocası ölmüş, o sıralarda sanatkâr, felâketine rağmen, Londra'da Kraliyet Operasında, Rimski - Korsakof'un "Altın Horoz" unda Kraliçe rolüne çıkmıştı. Geçen yıl Mattiwilda Dobbs Amerika'da ilk defa olarak opera sahnesine, San Francisco operasında ayak basmıştı. Londra'ya döndüğünde Metropolitan idaresi onu, bu mevsim dört defa Gilda oynamak için angaje etmiş, fakat opera müdüriyeti angajmanı resmen açıklayana kadar haberi gizli tutmasını istemişti.

İngiltere

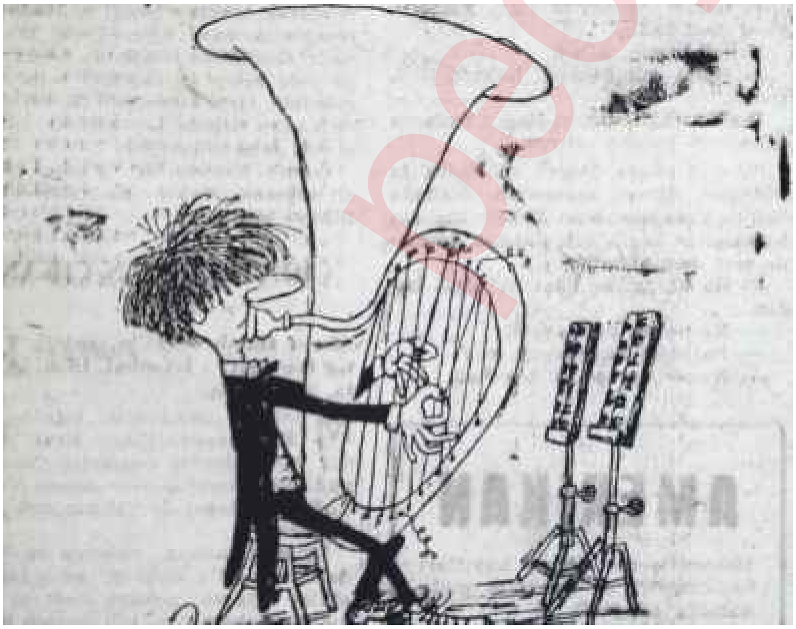
Musiki ve mizah

İngiltere'nin meşhur musiki mizahçısı Gerard Hoffnung tarafından geçen hafta Londra'daki Royal Festival Hall'da tertiplenen bir konserde, konser salonu müdavimleri ananevi resmiyetlerini ve temkinli tavırlarım unutmuşlardı. "Senfonik Karikatürler" adı verilen konserde, musikinin tuhaflıkları, bu ara acayiplikleri yüzünden müze malı olmuş, birtakım çalgıcılar ardarda sahneye çıktılar. Sadece programa bir göz atmak, doya doya gülmeğe yeterdi. Çalınan eserler arasında Leopold Mozart'la Hortum Konsertosu (meşhur kornocu Dennis Brain tarafından çalındı), Malcolm Arnold'un Elektrik Süpürgeleri Uvertürü (Hoover firmasına ithaf edilmiştir), Franz Riezenstein'ıh, birçok bestekarın tarzım taklit eden, son derece eğlenceli bir piyano konsertosu vardı.

İcracılar arasında, soprano kontralto, tenor ve bas partileri ayni rahatlıkla söyleyebilen "Jenny Johnson da yer almıştı.

Ertesi gün bütün münekkitler, konseri övüyorlardı. Daily Telegraph'ın musiki münekkidi şunları yazıyordu: "Musikinin güldürücü taraflarım ortaya koyan Gerard Hoffnung, hepimizi musikiden daha çok hoşlanır olarak evimize yolladı".

"Virtüöz bir karikatürcü" olarak vasıflandırılan Gerard Hoffnung ken dinden "musikide muvaffak olamamış bir adam" diye bahsetmektedir. Bununla beraber Hoffnung'un, bilgisi çok geniş bir musikişinas olduğu bilinmektedir. "Maestro" ve "Senfoni Orkestrası" adlarını taşıyan iki karikatür kitabıyla büyük şöhret yapan sanatkâr, halen Londra'da bir senfoni orkestrasında tuba çalmaktadır. Musikide muvaffak olmadığım iddia eden Hoffnung'un karikatürlerinde, kızgın ve yıkıcı bir mizah değil, fakat musikiye karşı büyük bir sevgi müşahade edilmektedir.

Hoffnung'un bir karikatürü

"Süpürge uvertürü, hortum konsertosu"

Orkestralar

Viyanalılar Manhattan'da

Geçen hafta Amerika toprağında ilk konserini veren Viyana Filarmoni Orkestrası, New York halkının karşısına duyguyla disiplini, birleştirmiş bir orkestra olarak çıktı. Carl Schuricht idaresinde, Carnegie Hall'da verdiği konserde orkestra, Beethoven'in Egmont Uvertürünü, Mozart'ın kısa bir senfonisini (No. 23) ve Bruckner'in bir saat süren Yedinci Senfonisini çaldı.

Viyana Filarmoni Orkestrası, dünyanın en eski orkestralarından biridir. Listede birinci yeri, Londra'nın Kraliyet Filarmoni Orkestrası almaktadır. Bu orkestra, 1813 yılında kurulmuştur. Viyana Filarmonisi, ilk konserini 1842 yılının Mart ayında vermişti. Bugün, orkestranın üyeleri, dünyanın belki en meşgul musikişinaslarıdırlar. Konserlerden başka opera temsillerinde çalarlar ve sık sık plâk icralarına iştirak ederler. Fakat işlerinin çok olması hiçbir zaman icralarının kötüleşmesine sebebiyet vermez. Brahms, Mahler, Richard Strauss gibi şefler tarafından, idare edilmiş olmanın hatırasını unutmayan orkestrada, herşeyden önce musiki sevgisi, samimiyet ve rahatlık vardır.

Amerika'deki konserlerinde Viyana Filarmonisini Carl Schuricht'ten başka bir de Belçikalı şef, Andre Cluytens idare edecektir. Orkestra, Amerika'nın muhtelif şehirlerinde 31 konser verecektir.

K İ T A P L A R

MASKELİ BALO

(Özcan Ergüder'in hikâyeleri. Yenilik Yayınları 21. Yenilik Basımevi, İstanbul, 1906. 168 sayfa, 200 kuruş)

Maskeli Balo" daki hikâyelerin yazarı Özcan Ergüder, 1928 yılında İstanbul'da doğmuş, Robert College'de okumuş, sonra tahsilini Oxford ve Londra üniversitelerinde tamamlamıştır, ilk hikâyesini 1940 da Sait Faik'in teşviki üzerine Varlık dergisinde yayınlamış, o zamandan beri de Varlık ve Yenilik dergilerinde devam, lı olarak yazmıştır. "Maskeli. Balo" Özcan Ergüder'in ilk kitabıdır.

Özcan Ergüder, halen Vatan gazetesinin Umumi Neşriyat Müdürlüğünü yapmaktadır.

"Maskeli Balo"da dokuz hikâye yer alıyor. Hikâyelerin hemen dokuzunda da şaşmayan, müşterek yönler var. Bunlardan birincisi hikayelerin hemen hepsinin de uzun. hikâyeler oluşudur. En kısa hikâye "Kadın - Erkek - Çocuk.." adlı hikaye yedi sayfa dır. Buna karşılık "ötesi" adını taşıyan hikâye tam 40 sayfa..

Özcan Ergüder'in hikâyelerindeki ikinci hususiyet anlatıştadır. Hikâyelerin dokuzunda da hakikatla hayal iç içe, kaynaşmaktadır. Özcan Ergüder bu bakımdan da başarıya ulaşmıştır.

"Maskeli Balo"nun yazarı türkçeyi başarılı bir şekilde kullanıyor. Üstelik dilde yeni yeni imkânları da denemekten çekinmiyor. Özcan Ergüder da, yeni hikayecilerin çoğu gibi; mevzuu ikinci plâna atıyor. Hikâyeleri mevzu için değil, mevzuu hikâyeleri ve anlatısı için ele alıyormuş gibi bir havası var. Meselâ "Kadın . Erkek - Çocuk" adlı hikâyesi şöyle başlıyor:

"Çocuk, okul defterini' zangır zıngır titreyen çıplak dizlerinin üzerine koy muş, günlük vazifesine bakar gibi duruyor, yatak odasından gelen sesleri duymaya çalışıyordu."

Çocuğun kulak verdiği bu sesler bir aile dramının, karı ile koca, ana ile baba arasındaki kavganın sesleridir. Baba anayı dövmektedir. Baba anaya sövmektedir. Ana ise, zaman zaman yükselen çığlıklar, zaman zaman hıçkırıklar içinde boğulmakladır.

Çocuk ise oturduğu yerde kucağında dersleri ama aklı içerdeki odada kendi kendine "Allahım babam annemi öldürmesin!" diye mırıldanmaktadır. İçerdeki odada zaman zaman ses ler yükselmekte zaman zaman feryatlara tokat sesleri, yalvarmalar, hıçkırıklar karışmaktadır.

"Nihayet yatak odasının kapısı açıldı. Babası, pantolonunun üzerinde atlet fanilası ve sarkık askıları ile içeri girdi. Çocuğa bakmadan pencerenin önüne gitti, bir sigara yaktı ve sokağa karşı daldı. Çocuk, yerden kitabını aldı, tekrar dizlerinin üzerine açtı: Babası kesik kesik soluyordu. Kapının aralığından annesini gördü. Karyolanın üzerine oturmuş, yere bakıyordu. Çocuk, acaba kavga bitti mi, bitmedi mi diye bekliyordu. .

Birden babası çocuğa döndü:

— Senin ne işin var burada?

— Dışarda yağmur yağıyor, dedi çocuk.

Erkek dışarı baktı, yağmuru ilk defa fark ederek.

— Mektep yok mu bugün?

— Sabah vardı, dedi çocuk. Öğleden sonra tatil.

— Ne tatili?

— Öğretmen çocuk sinemasına götürdü bizim sınıfı.

— Sen niye gitmedin? dedi erkek.

Çocuk cevap vermedi. Babası tekrar sordu.

— Neden gitmedin sen?

— Yirmibeş kuruş istediler, dedi çocuk.

Erkek, suali sorduğuna pişman oldu. Ve birden boğazı düğümlenir gibi oldu. Oğlunun yanına geldi."

Bütün şiddet havası geçmiş, bütün kaplıklar yumuşamıştır. Baba oğlunun yanıbaşına oturmuş, onunla, içten gelen bir alâka ile meşgul olmaktadır, Oğlu ona derslerinden bahsetmek te, yaptığı resimleri göstermektedir. Derken anne gözükür. Elinde bir fincan kahve vardır. "Ağır ağır erkeğin önüne doğru yürüdü. Erkek başını resim defterine iğdi. Çocuk sustu, heyecanla bekliyordu. Kadın fincanı erkeğe uzattı.

— Kahve yaptım, dedi: İçer misin?

Ürkek başım kaldırdı. Göz göze geldiler.

Tebessüm etmedi. Fakat kaşlarım çatmamıştı. Fincanı aldı. Çocuk fakat bir nefes aldı.

— Resim defterim mi gösteriyor? dedi kadın.

Erkek başım salladı.

— Bunu çok beğendi babam, dedi çocuk."

Buzlar çözülmüştür. Kadın yavaşça erkeğinin yanına oturur.

"Çocuk güldü. Erkek ve kadın da güldüler. Şimdi kanepenin üstünda üçü de yanyanaydılar. Erkek, kadsının kalçalarını kendi kalçalarının üzerinde sert sert hissetti.

— Bu akşam ne istersin? dedi kadın.

— Ne varsa, dedi erkek.

— Patlıcan kızartayım mı?

— Nasıl istersen, dedi erkek.

— Ama yoğurtlu olsun, anne, dedi çocuk.

— Tabii, dedi kadın.

— Sonra da sinemaya gideriz, dedi erkek."

Aile özlediği, aradığı saadete kavuşmuştu. Kadın mutfağa gider, erkek giyinmeğe. "Annesi mutfakta, babası yatak odasında ayrı ayrı şarkılar mırıldanıyorlardı. Sonra ikisi de aynı şarkıyı söylemeye başladılar.

Çorba içtiler, patlıcan yediler, yoğurt yediler, yemek boyunca kadın hem kocasıyla, ham oğluyla ayrı ayrı meşgul oldu. Ve nihayet sinemaya gitmek üzere evden çıkıyorlardı. Erkek çocuğun üzerinden doğru karısına sokuldu, yavaşça, yumuşakça, "bu gece oğlanın yatağım yemek odasına yap orada uyusun" dedi. Kadın tebessüm etti. Ve çocuk birden sinemaya gitmek istemedi."

Burada, mümkün olduğu kadar kısaca anlatmağa çalıştığımla bu hikâyede de görüldüğü gibi öyle belli başlı bir vak'a alınıp enine boyuna incelenmiyor. Üç kişilik bir ailenin hayatının herhangi bir noktasına birden bire giriliveriyor. Her hangi bir mevzuu sürüklemek gayreti de yok. O anda, o ailenin hayat akışı hangi istikamette ise olduğu gibi anlatılıyor. Sonra bu akış gene bir noktada birden bırakılıveriyor.

İşte edebiyatımızda yeni hikâye janrının belli başlı hususiyetlerinden biri de budur. Eğer yeni hikâyeleri böylesine dar bir zaviyeden görürseniz, bugün dünyada hikâye yazmaktan kolay iş yoktur. Başta herhangi bir şeyi anlatmağa, sonra da bir yerde dur» kes anlattığın şeyi. Olsun' bir hikâye!.

Ama, tabii kazın ayağı böyle değil. Aslında bu iş sırf vaka üzerine kurulmuş hikaye yazmaktan çok, ama pek çok zordur. Bir hikâye yazarı olarak mevzua hangi noktadan gireceğinizi, nasıl gireceğinizi bileceksiniz. Girdiğiniz noktadan sonra hangi yolu takip edeceğinizi tesbit edeceksiniz. Hele hikâyenin ölçüsünü kaçırmadan nerede keseceğiniz meselesi çok daha mühimdir.

Özcan Ergüder'in "Maskeli Balo" su severek, zevkle okunabilecek bir hikâye kitabıdır.

MEYHANEDEN ÇIKAN KRAL

(Jozef Habib Gerez'in şiirleri. T. Altın Basımevi - İstanbul, 1956. 58 sayfa, 250 Kuruş)

Müellifin dördüncü kitabı olan "Meyhaneden Çıkan Kral" da 38 şiir var. Bunlar romantik mizaçlı, bani şöyle tam şairane denen cinsten şiirler ve hapsi de vasatın çok aşağısında..

Kitabın sonuna eklenen ve "Gönderilmemiş Üç Mektup" adını taşıyan şiirler kitabın sonuna hani şu aşk mektuplarının yazıldığı cinsten kâğıtlara basılmış. Üçü de tamamı ile hususi mahiyette şiirler. Bunlar, belki sevgililere gönderilir ama, kitaba ilâve edilmesi bir hayli garip kaçıyor.

Cep Tiyatrosu "Bir Evlenme"de
Beklenen kahkahalar

Festivaller -

Üniversite tiyatroları

3 Kasım sah akşamı Şan Sineması-nın önünden geçenler, bu muazzam kalabalığın neden toplandığını bir-birlerine soruyorlardı. Film mi çok güzeldi ? Yoksa halk, Şan Sinemasın-da Strip-Tease numaraları yapan Miss Pamela'yı seyretmeğe mi koşu-yordu?. Hayır, hiç biri değil.. O gece Şan Sinemasında, Türkiye Millî Ta-lebe Federasyonu'nun tertip ettiği "Üniversiteler arası Enternasyonal Tiyatro Festivali"nin açılış merasimi yapılıyordu,

Durum, hakikaten san'atseverleri memnun edecek bir manzara arzedi-yordu. Federasyon,, Festivali tertib etmeğe karar verdiği zaman, temsil-lerin rağbet görmeyeceğinden kork-muştu. Halbuki, açılış gecesi Şan Si-nemasının içi ve dışı mahşer gibiydi. Biletler "karaborsa"ya düşmüş,' bir-çok kimse yer bulamayıp geri dön-müştü .

Şan Sinemasının içi, dışından daha kalabalıktı. Gazeteciler, münekkit-ler, sanatseverler ve üniversiteliler salonu doldurmuştu. Şöylesine bir ka-labalık, Türkiyenin hiç bir tiyatrosun da şimdiye kadar görülmemişti. Fes-tivalin başlayacağım bildiren ziller sustuktan sonra Federasyon Başkanı sahneye çıktı ve Festivali açması için Vali Gökay'ı sahneye davet etti. Va-linin ve genel sekreter Kayıhan Ay-doğmuş'un sözlerinden sonra, sıra ilk temsile geldi.

İlk temsiller

Festivalin açılış piyesleri, Üniversi-teliler Cep Tiyatrosunun oynadığı Gogol'ün "Bir Evlenme"si ve "Mait-re Pierre Patheline" adında bir Fran-sız fars'ı idi. Her iki piyes te, İstan-bulluların yabancısı değildi. Zira daha önce Cep Tiyatrosunun ufacık sahne-sinde oynanmıştı. Sanatsevenleri dü-şündüren nokta, Cep Tiyatrosunun küçücük sahne ve salonuna göre ha-sırlanan piyeslerin, Şan Sinemasının koskoca sahnesine nasıl monte edile-ceği ye muazzam salonun arka taraf-larından nasıl işitileceği idi.

Perde açıldıktan ve temsil başla-dıktan sonra, bu endişenin yersiz ol-duğu anlaşıldı. Genç san'atkârlar, seslerini ve hareketlerini büyük salo-na göre ayarlamasını bilmişlerdi. "Bir Evlenme" hakikaten çok güzel oynandı. Haldun Dormenin, sahneye koyuşta gösterdiği ustalık, bizimkile-ri olduğu kadar, Festivale iştirak e-den yabancıları da hayran bıraktı. Genç sanatkârlar birbirlerile yarışır-casına, unutamayacağımız kompozis-yonlar ibda etmişlerdi. İçlerinde en beğenilen ve alkışlananlar Koçkorev rolündeki Altan Erbulak, Patkolyosin rolündeki Bilge Zobu ve Mümeyyiz Omlet rolündeki Necdet Aybek'ti. A-racı kadın rolünde Esin Eden, Gelinlik kız Agafya rolünde MU Yalter, Emekli teğmen Jevakin'de Şakir Bozdağ, A-nuçkin'de Yılmaz Gruda çok beğenil-diler. Durmadan gülen hizmetçi Dun-yaşka'da Ufuk Esin, İriyarı uşak Stepan'da Akın Barış ufak rollerine lâzım gelen önemi verdiler.

İkinci piyes, "Pierre Patheline"e gelince, daha perde açılır açılmaz, dekor uzun uzun alkışlandı. Şan si-nemasının geniş sahnesinden istifade edilerek, yanyana üç dekor hazırlan-mıştı. Vak'a nerede geçiyorsa, o de-korun perdesi açılıyor ve sahne deği-şirken yer de değişiyordu. "Pierre Patheline"in başarısı "Bir Elvenme" ninkinden de büyük oldu. Avukat Patheline rolünde Erol Günaydın, bir kelime ile, fevkalâde idi. Patheline'in karısı rolünde Altın Erkuş, oyunu, kıyafeti ve makyajıle nefis bir kom-pozisyon yapmıştı. Kumaşçı'da Ayhan Gözen, Kuzucuk'ta Osman Birced ve Hakim'de İlhan İskender bu güzel temsil grubunu tamamlıyorlardı. Gençler dekorundan kostümüne ka-dar herşeyi kendileri hazırlamışlardı. Duygu Sağıroğlunun dekorları, Zer-rin Arpad'ın kostümleri, Acar Baş-kut'un makyajları harikulade idi. Festivalin ilk temsilleri ümidin fev-kinde bir başarı kazanmış, perde al-kışlar içinde tekrar tekrar actırılmış-tı. Temsilden sonra, Federasyon bi-nasındaki açılış balosu, bu güzel tem-sillerin bir devamı oldu.

Fakat Festivalin ikinci gecesinde, müessif bir tren kazası neticesinde şehrimize geç gelen Belgrad Üniver-

Haldun Dormen
İyi rejisör

Bonn Üniversitesinin temsili
Umulan, bulunamadı

sitesi mensuplarının yorgunlukları dolayısile, programda bazı zaruri değişiklikler yapmak lazım geldi. Yugoslavların evvelce oynayacaklarını ilân ettikleri "Parlak Renkli Top" yerine, yine onların, tek perdelik "Aryan Caste'in Hususi Hayatı" ve Teknik Üniversite San'at Klübünün oynadığı, Modern Tiyatro'nun en mühim yazarlarından İonesconun "Ders" i temsil edildi.,

Bonn Üniversite Tiyatrosu

Eesti valin üçüncü gecesi Almanlara tahsis edilmişti. Bonn Üniversite Tiyatrosuna mensim genç san'atkârlardan biri, Ernst-Edmund Keil, önce Hoffmanshtal'dan şiirler okudu Genç bir kompozitör, Heinz-Albert Heinrieds piyano ile, o anda duyduklarını ifade etti. İkinci kısımda Bonn Üniversitesi talebeleri, Hugo von Hofmanshtal'in "Falun Maden Ocakları - Das Bervverk zu Falun" dramını temsil ettiler. Bir balıkçı köyünü ve köy meyhanesinin önünü gösteren modern dekor çok güzeldi, fakat ışık iyi idare edilemediği içte, zaman zaman seyirciler üzerindeki tesiri kayboluyordu. Oyuna gelince: Elis rolünde Ernst-Edmund Keil, Balıkçının karısı rolünde Hilthrud Huck iri yarı. neşeli gemici rolünde Heinz-Albert Heinrids nazarı dikkati çektiler. Ötekiler, bilhassa kadın sanatçılar çok zayıf kalıyorlardı. Hofmanshtalin uzun tirâdlarla dolu bu piyesi Almanca bilenler ve Alman şiirinden hoşlananlar tarafından begenilebilirdi ama, hareketsiz olması,' bir tek oyuncunun üzerine bütün yükün verilmesi gibi vasıflarıyla, bu tarz yabancı festivallerde oynanacak piyeslerden değildi. Maamafih sonunda epey alkışlandı, oyunculara tezahürat yapıldı.

Olimpiyatlar

Hazırlıklar

Melburn, Kasım... (Necdet Aksoy yazıyor)

Avustralyanın ikinci büyük şehri Melburn, bu sıralarda hararetli günler yaşamaktadır. Dünyanın dört bucağından gelen sporcu kafileleri, binlerce meraklı tarafından karşılanmakta ve Olimpiyat köyüne yerleştirilmektedir. Melburna gelen kafileler içinde en çok alâka ve sevgi toplayan macar sporcuları olmuştur. Hiç alâka toplamıyan kafilenin de ruslarınki olduğunu söylemeye lüzum yok. Avustralyalılar şimdi "Çanakkaleli" leri bekliyor. Çanakkale savaşlarına katılıp türklerin kahramanlığına ve civanmertliğine hayran kalan eski muharipler türk kafilesi için parlak bir karşılama töreni hazırlıyorlar. Esasen Avustralyalıların Olimpiyat programının ilk maddesi "misafirperverlik"tir. Melburn ahalisi, 1956 Olimpiyatlarının ev sahibi rolündedir. Bir çok. aile, şehirlerine gelecek muhtelif milletlere mensup sporcuları ve ziyaretçileri evlerinde ücretsiz olarak misafir etmek için can atmaktadır. Olimpiyat Komitesi ve Melburn Belediyesi ziyaretçilerin ve sporcuların en ufak bir zorlukla karşılaşmaması için bütün tedbirleri almıştır.

İçinde mühim siyasî şahsiyetlerin de bulunduğu 50 kişilik bir komite, aylardan beri çalışarak, hazırlıkları tamamlamaya uğraşmaktadır. Yardımcı bir teknik komite Olimpiyat programlarım hazırlamış, teknik imkânları sağlamıştır. Diğer komiteler inşaat, malî- idare, sıhhi hizmetler, sporcuların iase ve ikameti, haberleşme ve basın işleriyle meşgul olmuşlar ve çalışmalarım bitirmişlerdir. 4 milyon Avustralya lirası sarfedilerek stadyomlar, sahalar ve binalar inşa edilmiştir. Melburn Kriket sahası merasim için hazırlanmıştır.

Kriket sahasından 12 kilometre uzakta, Heildelburg semtinde yeniden inşa edilen Olimpiyat köyü, 5000 kişiyi barındırabilecektir. Avustralya hükümeti Olimpiyatlardan sonra bu köye, Avustralyaya gelen göçmenleri yerleştirecektir. Olimpiyat köyündeki her evde banyo, çamaşırhane, sıcak ve soğuk su tesisatı ve buhar banyosu vardır. Gıda meselesi de son derece- iyi bir şekilde halledilmiştir. Sporculara seçme imkânı vermek ve her milletin hususiyetine göre yemek bulundurmak ilk plânda düşünülmüştür. Bundan başka Olimpiyat köyünde sporcuların bütün ihtiyaçlarını temin edebilmek için elbise temizleyicisi, doktor, dişçi, banka, mağzalar, kantin; lokanta, postahane ve istirahat yerleri de hazırlanmıştır. Kız sporcuların ikametine tahsis edilen evlerle erkeklerinkini bir tel örgüyle ayırmak ta ihmal edilmemiştir.

Şimdi Melburn ve bütün Avustralya, 22 Kasımı beklemektedir. 22 Kaşımda muazzam Kriket sahasında 1956 Olimpiyatlarının açılış merasimi yapılacak ve Edimburg Dükü, Atinadan Melburna kadar 2750 mil kat'ederek gelen ve bir atlet tarafından kendisine verilecek Olimpiyat Meşalesini teslim aldıktan sonra bir konuşma yapacak ve 1966 Olimpiyatları resmen açılmış olacaktır.

Futbol

Türkiye: 1 - Polonya: 1

Geçen hafta cuma günü İstanbulun Mithatpaşa stadı gene yükü-

Santrfor Metin ile kaleci Szymkowiak karşı karşıya
En iyi oyuncular

nü almıştı. İğne atılsa, yare düşmezdi. Sabahleyin hafif hafif ciseliyen yağmur, bereket kısa sürmüş ve öğleden sonra güneşli bir bahar havası kendini göstermişti. 30 yıl önce son temasımızı yaptığımız bir rakiple, bugün tekrar karşı karşıya geliyorduk. İtiraf etmek gerekir ki, Millî Maçı oynayacağımız Polonyalıların futbolü hakkında gerek Federasyonumuz, gerek basınımız geniş bir bilgiye sahip görünmüyordu. Şayet Polen. ya'nın bizden evvel oynadığı Norveç maçındaki 5-3 galibiyetinden başka bir şey bilseydik, ayağımıza kadar gelmiş olan bir galibiyeti bu derece hovardaca harcamazdık.

Daha önce yağmış olan yağmur sahayı kaygan ve top kontrolünü müşkül bir hale sokmuş bulunuyordu. Mithatpaşa stadının sporculara mahsus yer altındaki kapısından kırmızı pantolon, beyaz fanileleri ile rakiplerimiz sahaya çıkınca yağmurun da lan sporculardan kurulmuştu. Hazırlık devresi müsbet bir şekilde gelişmişti ve nihayet ıslak saha rakiplerimizden daha ziyade bizim, işimize geliyordu. Tek seçicinin ilân ettiği milli futbol takımını büyük bir ekseriyet beğenmişti. Sadece Ankaralı tek oyuncu sağhaf Mustafanın üzerinde duruluyordu.. Bilhassa İstanbul lular'ın gözünde Mustafa nedense pek büyült kıymet değildi. Halbuki maç sonunda Mustafa, Metin ile beraber türk takımının en iyi oyuncusu olarak temayüz etti.

Mutad saatte sahaya çıkan oyuncular, Valinin ve Beden, Terbiyesi Genel Müdürünün iyi şans temennilerini kabul etmek için epeyce zaman beklediler.

İyi takım - Kötü taktik

Türk millî ekibi tek bir oyuncu hariç sadece Galatasaray ve Fenerbahçeli elemanlarından kurulmuştu. Tek seçici kadronun W. M. sistemi

Bedava yenen gol

Oyuna Polonyalılar başladılar ama ilk akını biz yaptık. Kadrinin hafif bir şutu avuta gitti. Mukabil akına geçen Polonyalıların ortadan derinlemesine bir hücumunu Necdet 35 pas civarında elle kesti. Hakem hentbolü işaretledi, düdüğünü öttürdü. Bu sırada türk takımı oyuncuları atışın önünde bir barikat hazırlığı ile meşgüldüler. Kaptan ve kaleci Turgay ise bu barikatın tam olması için bir köşeden yerini hesaplıyordu. Halbuki misafirlerin Sağacığı Pohl bu işlerde bizimkiler kadar sabırlı değildi. Turgayın bulunduğu köşenin eksi istikametine yerden sert şutunu attı: Golü!.

Türk millî takımının 11 oyuncusunun birden yapmış olduğu itiraz, hakem nezdinde para etmedi. Zaten böylesine bir gösteriye halk ta iştirak etmiyordu. Anlaşılan seyirciler kaideleri sporculardan daha iyi biliyorlardı. Böylece maçın daha ikinci

İsfendiyarın Polonya kalesine hücumu

Münakaşaların başlangıcı

lehimize bir faktör olduğunu görmekte gecikmedik. Zira Polonyalı futbolcuların hemen hemen hepsi uzun -boylu, iri yarı kimselerdi. Bu tip sporcuların kaygan bir sahada muvazenelerini muhafaza etmeleri, top sürmeleri, bizini ufak yapılı futbolcularımıza nazaran çok daha güç olacaktı. Nitekim de öyle oldu..

İşin öncesi

Bugüne kadar Polonya Millî Futbol ekibi ile üç kere oynamıştık. Bu üç maçı da sırası ile 2-1, 2-1 ve 6-1 mağlûbiyetle bitirmiştik. Bu defa bütün bu eskilerin revanşını bir hamlede alacağımızı zannediyorduk. Zira bütün faktörler peşin olarak lehimize görünüyordu.

Seyirci, saha avantajı lehimizeydi. Hakem uğurlu telakki ettiğimiz meşhur Macar millî maçının hakemiydi. Milli takımımız şöhretli isimlerden daha ziyade, form üzerinde o- tatbik edeceğini belirtmekte ve Polonyalıların daha ziyade müdafaa oyunu oynadığını, bizim ise hücum sistemi tatbik edeceğimizi kaydetmekteydi.

Ne var ki oyun başladığı zaman, bütün bunların sadece lâfü güzaftan ibaret olduğu anlaşıldı. Solhafımız müdafaanın en geri kademesini teşkil ediyor, sol içimiz solhafın yerini dolduruyor, sağiç de nisbeten forvetin gerisinde kalıyordu. Bunun W. M. ile zerrece alâkası yoktu. Birinci devre İsrarla bu şekilde oynamamız, maçın galibiyetimizle bitmemesinin başlıca müsebbibi oldu. Zira 4 forla hücum eden ve soliclerini daima geri tutan rakiplerimize karşı böylesine bir taktik, sahanın ortasındaki toplara karşı mutlak bir hakimiyetsizlik yaratmakta ve Polonya müdafa asından dönen her top, geri oynayan haf hattımız yüzünden, rakiplerimizin eline geçmekteydi.

dakikasında Polonya, Türkiyeye 1-0 galip bulunuyordu.

Bu kelimenin tam manası ile bedavadan yenen gol üzerine santrafor Metis ve sağhaf Mustafa hariç, millî takım oyuncuları gözleri kararmış bir şekilde, sistemden ve teknikten çok uzak bir atmosfer içinde rakip kaleye hücuma geçtiler. Kadrinin top çiğnemesi, Lefterin daimî çalımları bütün bu hücumları neticesiz bir hale sokarken, sağ kanadan iyi oyunu, maçı rakip kale önüne getirmekteydi. Canın bir ara pasına genç santrforumuzun salladığı vole üst direkten döndükten biraz sonra, Basrinin bir faul atışını müdafilerden birkaç metre ilerde takip eden ayni oyuncu, sert bir kafa vuruşu ile beraberliği sağladı. Metinin kafa şutu kale ağlarını. bulurken yan hakem ofsayt sallıyordu. Ama düdüğü elinde tutan Avusturyalı, santrayı gösterdi.

İşte olan bundan sonra oldu. Bizimkiler 6 dakika içinde beraberliği temin etmenin rahatlığı içinde, sallapati ve daha ziyade müdafaaya dayanan bir oyun tutturdular.

İki tehlikeli an

İkinci devre mütemadiyen rakibini bastıran türk milli ekibi rakip kaleye sadece 3 şut atabildi. Lefterinkini kaleci tuttu. Muatafanın attığı direği sıyırın avuta gitti. Metin'in şutuna da takımının en iyi oyuncusu olduğunda bütün seyircilerin müttefik bulunduğu Polonya kalecisi Szymkoviak çizginin üzerinde mani oldu ve İsfendiyarın atağı ile sakatlanmak pahasına olsa da topu bırakmadı. Devrenin belli başlı hadisesi de böyle çıktı. Kalecinin topu içerden çevirdiği iddia edildi, fakat hakem aleyhimize faul kararı verdi. Gene oyu nun sonlarına doğru anî bir Polonya, a kınında Turgayın elinden seken ve üst direkten dönen topu. misafirlerin santrforu 2 metreden boş kaleye sokabilseydi. yüzde yüz galip gelebileceğimiz bu maçtan berabere değil, mağlup çıkacaktık...

Netice

Hakemin oyunun bittiğini ilân eden düdüğü çaldığı sırada Polonyalıların sevincine diyecek yoktu. Hepsi birbirlerini öptüler, tebrik ettiler. Zorlu bir maçtan hakları olmayan bir beraberlikle takmaya muvaffak olmuşlardı. 30 yıl öncesinin revansını bu kerre'de alamamış bulunuyorduk

Stadı terk eden seyircilerin eks?riyeti maçın berabere kalmasının sebebini takımda, değil. Federasyonda bulmaktaydılar. Zira oyunun bitmesine 15 dakika kala Lefterin çıkarılıp, yerine Recebin alınmasına kimsenin aklı ermemişti. W derken zayıf ve moralman bozuk bir rakibe karsı "duvar"a yılkın bir sistemin hangi gaye ile tatbik edilmek istenmesinin sebebini kimse bulamıyordu.. Metini Polonya müdafaasının önünde tek başına bırakan tek seçici bu oyuncunun büyük klâsını göstermesine mani olamadı.

Sıra, Çekler'de

Bu satırların yazıldığı sıralarda türk millî futbol ekibi Prag'a müteveccihen hareket etmiş olacaktır. Futbol federasyonu kadro tesbitinde bu kerre de iyi bir karar almış Ergun. Seracettin (F.B.) B. Ali (G. Ş.) ve Kasapoğlu (İ.S.) nu ekibe dahil etmiştir. Lâkin maçı kazanmak için en mühim masala sahada oynayacak takımı ve tatbik edeceği oyun sistemini bulmak ve ileri sürmektir.

Çek futbolunun Polonyadan bir kaç gömlek ileri olduğunu da. Futbol Federasyonu erkânının akıldan çıkarmaması her halde faydasız olmıyacaktır.

Kolay alınan revanş

Evvelki hafta Fenerbâhçenin bu yıl çok göz dolduran kadrosu, Ankarada hafta arası olmasına rağmen 16 bin seyirci önünde genç Güneş Sporla oynamış ve maçı güçlükle 1-1 berabere bitirebilmişti.

Ne var ki, gecen hafta pazar günü gazeteleri ellerine alanlar bir an şaşaladılar. Ankara Güneş Spor pazar günü Kadıköy stadında Fenerbahçe ile revanş mahiyetinde karşılaşacaktı. olacak şey değildi bu! Zira ayni gazeteler, Güneşin cumartesi günü zorlu bir maçdan sonra rakibine 1-0 galip geldiğini yazıyorlardı.

Halbuki şaşılacak bir şey yoktu. Ankaranın Sarı-Kırmızılı klübü Fenerbahçenin davetini kabul etmiş, cumartesi günü lig maçını oynadıktan sonra trene binmiş, İstanbula girmiş, pazar günü de sıcağı sıcağına Fenerbahçe ile karşılaşmıştı. Maçın cereyanından nakledilecek mühim bir taraf yoktu. Birinci devre 0-0 bitmiş, neticede Fenerbahçe müsabakayı 3-0 kazanmıştı.

Bununla beraber meselenin herkes tarafından malûm olmayan bir tarafı Avni Bulduk'u Fenerlilerin teklifini kabule adeta mecbur etmişti. Fenerbahçe klübü, Güneş bu maçı kabul ederse, Ankaraya bundan böyle tekrar Avni Bulduk'tun davetlisi alarak gelmeyi kabul ediyordu. Fenerbahçenin Ankaraya gelmesi ise, getiren için en azından 5000 lira kâr demekti. İşte Güneş'in ortaya atılan prestijinin riski, bu kâr ile yakından alâkalıydı.

S.N.B.

Kapakları Baskısı : Son Havadis Matbaası Rüzgârlı Sokak - ANKARA